

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

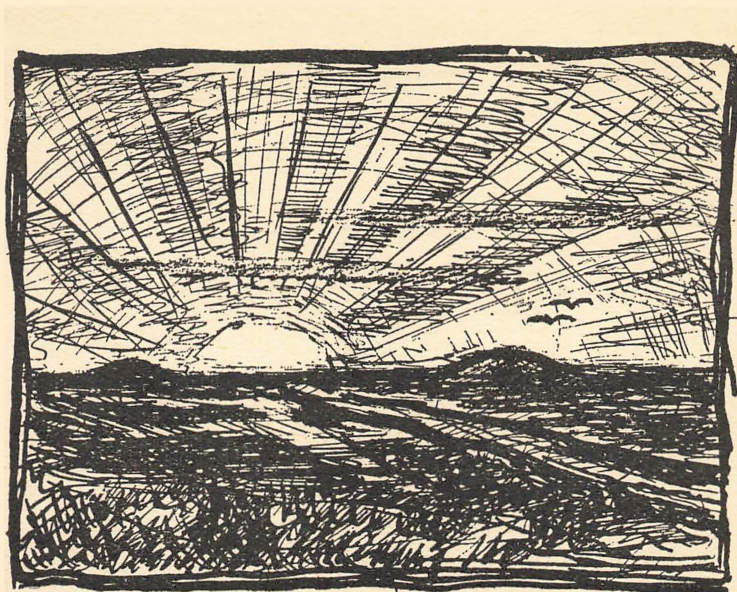
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sydslesvigske Skæbner

SYDSLESVIG FORLAG
SØNDERBORG

SYDSLESVIGSKE SKÆBNER

Udgivet af
VIGGO PETERSEN

1948

SYDSLESVIG FORLAG
SØNDERBORG

9 I 1947

Det er tilladt alle at optrykke
artiklerne enkeltvis

*

Omslagstegning:
Leif Velin Hansen

*

1. oplag 1947: 3000 ekspl.

2. « 1948: 3000 «

*

Bortset fra et par mindre tilfø-
jelser (s. 20 og s. 142-44) og ret-
telser er 2. oplag et uforandre
optryk af 1. oplag

*

Tryk :
Dybbøl-Postens Bogtrykker
Sønderborg

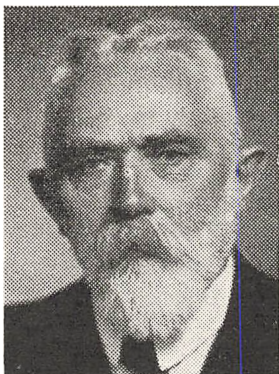
INDHOLDSFORTEGNELSE:

<i>Skjulte kilder springer igen.</i> Af lærer Reinhold Hansen..	7— 14
<i>Hvordan jeg blev dansk!</i> Af gaardejer Erik Paulsen....	17— 23
<i>Vi beder om hjælp fra Danmark.</i> Af gaardejer Detlef Thomsen	23— 26
<i>Vor pligt mod vort folk.</i> Af købmand Carl Moltzen.....	26— 28
<i>Hvornaar kommer vi til Danmark?</i> Af landmand Car- sten Boysen	29— 31
<i>Sydslesvig er en dansk landsdel.</i> Af kunsthandler Peter Hattesen	32— 38
<i>Vort sindelagsskifte.</i> Af forretningsfører Hermann J. Sandersen	39— 42
<i>En Angelbos vej til Danmark.</i> Af dr. ing. Helmuth Vogt	43— 52
<i>Fremtid gror af dyre minder.</i> Af funktionær Theodor Andresen	52— 64
<i>Min vej til Danmark.</i> Af borgmester Hermann Clausen	67— 71
<i>Vi er ikke Tyskere.</i> Af lærer Paul Wehlitz	71— 76
<i>For demokratiet i Norden.</i> Af byrådsmedlem Peter Krey	77— 79
<i>Min hjemstavns sag.</i> Af raadmand Hans Flatterich	80— 82
<i>Som en opvaagnen af en tung drøm.</i> Af skibsmægler Jo- hannes Ankersen	82— 84
<i>Jeg føler mig draget til det danske folk.</i> Af gaardejer Pe- ter Hansen	85— 87
<i>Danmark vil ikke faa vanskeligheder med Angel.</i> Af sog- neraadformand Johannes Hinrichsen	87— 89
<i>Jeg bekender mig til danskheden.</i> Af forretningsfører Fritz Brömel	89— 92
<i>Hvor folkestrømmene mødes.</i> Af lærer Richard Vosgerau	92— 99
<i>Paa marchen til vort gamle land.</i> Af billedhugger Jürgen Hagemann	100—102

<i>Nordfrislands haab.</i> Af dr. L. C. Peters	102—104
<i>Jeg kunde ikke handle anderledes.</i> Af lærer Otto Andersen	105—108
<i>Vor vilje og vort maal.</i> Af lærer Johannes Schwarten....	109—111
<i>Den rette erkendelse.</i> Af fhv. borgmester Alfred Duus..	111—112
<i>En gaard og en bonde.</i> Af gaardejer Hans Ohem	113—115
<i>Forfulgt af Gestapo.</i> Af arbejder Kurt Nissen	116—120
<i>Hvorfor bekender jeg mig som Sydslesviger til Danmark?</i>	
Af fhv. skoleraad Fritz Johansen	120—123
<i>Landsmænd, stol paa os!</i> Af ingeniør Jørgen Andersen	124—126
<i>Vi har brudt alle broer af.</i> Af lærer Christian Ruge ..	127—131
<i>Nu hjælpe os gud!</i> Af funktionær Alfred Lorenzen	132—134
<i>Efterskrift.</i> Af adjunkt Viggo Petersen	135—144

FØR 1918

SKJULTE KILDER SPRINGER IGEN

Af pens. lærer Reinhold Hansen

Skriveren af dette er en pensioneret skolemester, født i Wester-Ohrstedt, Svesing sogn, Sønder Goes herred, Husum amt.

Jeg er født og opvokset og har oplevet alle mine ferier indtil mit giftermål 1911 i Wester-Ohrstedt; landsbyens egentlige navn er vistnok Vester Udsted.

Vester Udsted ligger ved landevejen Husum-Slesvig, midt imellem Husum og Treia. 1891 blev jeg konfirmeret. Min mor var fra Arnfjold, Svesing sogn, ca. 2 km fra Vester Udsted. Min far var en degnesøn og aartidsmand paa bolet. Hjemmesproget med far var højtysk. Med mor talte vi det stedlige plattysk. Far døde, da jeg var knap 7 aar.

Det kunde ske, at min mor kunde sige, naar hun fortalte om sin barndom: »... som han eller hun sagde paa sit dansk.« Om Arnfjold sagdes det dengang, at der var man 50 aar bagefter Russerne. I Arnfjold siger man den dag i dag »byeng« om nogle engskifter nær ved byen, men man ved hverken hvad »by« eller »eng« er. Vi i Vester Udsted siger »dörbwisch« om vore engskifter. »Dörb« er »dorf«, og »wisch« er »wiese«, altsaa »byeng«. Dette eksempel viser, at man i Vester Udsted har oversat udtrykket, da man endnu forstod det. I Arnfjold har den efterfølgende slægt overtaget udtrykket, men ved nu ikke mere, hvad det betyder.

Vester Udsted var offentlig aldeles slesvig-holstensk indstillet. Her var de tyske indkaldelsesordrer selvføl-

gelig kommet først. Jeg mindes kun et par enkelte deltagere fra 1864. I mine drengenaar indrettede man en »militärische kameradschaft«, med medlemmer af alle vaabenarter fra dansk og tysk militærtjeneste fra 1848 af. En deltager fra 1870/71 var »hauptmann«. En Aarhus-dragon var »vice«. Denne forening marcherede paa Sedan-dagen med musik til Friedenseiche, hvor der blev holdt en tale.

Vester Udsted og Treia havde dengang foreningsmæssigt en del samkvem. I sommerferien 1898 var saaledes en forening — brandværn eller »kriegerverein«, som »militärische kameradschaft« var bleven til — indbudt til Treia. Da vi om eftermiddagen sad bænke ved lange borde, siger en røst paa plattysk: »Bismarck er død.« Og en midaldrende mand fra Treia lige over for mig 23-aarige svarer med det samme paa plattysk: »Denn laat em ruhn« — lad ham hvile — i talerens mening: »Lad ham have det saa godt.« Jeg undredes. Jeg var til paaske, helt anderledes oplært, kommet fra Tønder seminarium. Samme aar kom jeg som andenlærer til Iller treklassede skole paa Broagerland.

I Tønder havde vi haft nogle timer i dansk. De blev anlagt til at sætte de vordende lærere i stand til at meddele skolebørnene kristendomskundskab. Begyndelsen var morsom. Læreren foreviste et af skolens anskuelsesmidler, et billede af Isaks ofring. Og saa begyndte han: »Hvad ser vi der?« »Der ser vi en mand.« »Denne mand hedder Abraham.« »Hvad ser vi der?« »Der ser vi en stenhob.« »En saadan stenhob kaldes et alter. Abraham har bygget alteret,« etc.

Saa længe det stod saadan paa, gik det godt. Men saa skulde vi lære bibelhistorie om igen paa dansk. Saa tabte interessen sig. Sydslesvigeren kunde jo paa ingen maade følge Nordslesvigerne. Jeg hentede mig Ingemanns »Valdemar Sejr« paa seminariets bibliotek, og ved hjælp af ordbog tog jeg de første 100 sider i langsomt tempo. Saa kunde jeg næsten selv.

I Iller skole kom jeg til at staa over for en klasse paa 40—50 børn, de tre første aargange. De yngste havde gaaet i skole sommeren over, de andre 1½ og 2½ aar. Alle børnenes modersmaal var dansk. Det var

en mærkelig situation. Maaske har det lempet lidt paa min fornemmelse, at det lignede noget springet fra plattysk til skolens højtysk fra min rekruttid. Fuldstændigt er det først gaaet op for mig, hvor forbryderisk det har været, da jeg efter genforeningen straks kunde tale med smaabørnene om alt, hvad de bare kunde fatte. Jævnt at fortælle noget dengang i Iller skole var en umulighed.

I kroen, hvor jeg fik min mad, hørte jeg en dag en mand sige: »Ja, en kromand, han kan savt.« »Kromand«. Et bol i Øster Udsted hedder »Kromands«. Det ord havde jeg aldrig kunnet magte. Fra tysk kunde jeg ikke komme videre end »krumm« og »mann«, altsaa en »krum mand«. Men at et bol kunde faa navn efter en mands øgenavn havde jeg aldrig kunnet af finde mig med. I næste ferie spurgte jeg min svoger, hvis moder var kommet fra den ejendom — han var ca. 30 Aar ældre end jeg: »Har »Kromands« været en kro?« Ja, det havde. Endelig opklaring!

Jo mere jeg kom ind i det danske, des bedre forstod jeg de hjemlige marknavne, talemaader, former og udtryk, og det blev en yndet sport mellem min fætter Carsten Thiessen fra Arnfjold og mig at behandle saadanne ord, for det meste mark- og stednavne. For eksempel siger han: »Hvad er det: »Matstedbarg«? Jeg kunde med det samme sige: »Det er mad og sted og bjerg, altsaa et »bjerg«, — en hob er ogsaa et »bjerg — som var et madsted, et sted, hvor folkene sad og spiste, f. eks. ved det fælles vejarbejde. Jo, det passede. Min ven ved Iller, Peter Sibbesen, Overskov, vilde engang beskrive et markskifte og sagde, at det gik med en »snaf« mod nord — eller syd. Med det samme maatte jeg tænke paa en »snaf« af en nabos mark hjemme, som kaldes »snaab« den dag i dag. Et andet skifte hjemme hedder »Dritsnab«. I næste ferie maatte jeg jo hen og undersøge det nøjere. Jo, det havde virkelig tre »snaf«. — Ved et bryllup for et par aar siden mødte jeg en præst, som hed Engsnap — for mig en gammel historie. — Selve levemaaden, omgangsformerne, skikkene, alt lignede trods modsætningen mellem østeregnet og vesteregnet, hvad jeg kendte hjemmefra. Det kunde »Slesvig-Holstenvisen«

ikke staa for. Her kunde det ikke være »deutsche sitte« og heller ikke der.

Paa kroen saa jeg »Flensborg Avis«, et blad, som allerede i det ydre aldeles kun lignede sig selv. Jeg tog kun tøvende fat, men kunde dog ikke lade det ligge. Det var jo ligefrem litteratur, og klassisk litteratur. Det var vel nok de aar, hvor »Flensborg Avis« stod allerhøjest. Der saa jeg redaktør Jessens taler foran hans valg til tysk rigsdagsmand. Saadan læsning skulde jo give respekt for det danske.

Omkring 1900 stod dr. Hahn og »der deutsche verein« med de tyske aftener i forgrunden. Paa indbydelsen hed det: »Zu dieser versammlung werden Sie dringend und herzlich eingeladen. Die einladung schliesst die verehrten angehörigen ein.« (Til dette møde indbydes De indtrængende og hjerteligt. Indbydelsen omfatter de ærede paarørende). Paa en saadan aften hed det saa: »Sind Sie schon mitglied (medlem) des deutschen vereins?« Det var man jo ikke, men det maatte man vel være. Medlemsbidraget var 1 mark. Snart mærkede man disciplinen. Det var nok ikke saa let og ligetil at slippe ud igen.

Paa disse aftener saa man saa egens Tyskere, en blanding af Hjemmetyskere og tilflyttede. Talen lød dansk og tysk. Det tyske klang tit noget ubehjælpsomt. Enhver søgte at lempe sig og gøre gode miner. I talerne var der altid et »kaiserhoch« (et leve kejseren) og en tale for »heer und flotte«.

1903 kom jeg ind i »Harmonien«, den stedlige sangforening, som førstelærer Iversen ved Iller Skole var leder af. Formanden var for en ordens skyld en Hjemmetysker. Her var et andet grundlag. Her var selve befolkningen med. Her var oprindelighed, selvstændighed og uafhængighed, bekendtskaber blev til venskaber. Mine uafhængighedsfølelser øgedes. Jeg blev hyppig gæst ved Sundeved Landboforenings møder under C. P. Wolffs ledelse. Jeg spiste ikke længere paa kroen, men hos en dansk bondemand.

I 1907 fik jeg meddelelse af formanden for den stedlige tyske forening om, at mit navn var slettet i medlemslisten. Jeg meddelte ham, at jeg ikke vilde protestere. I 1908 fik jeg med korteste varsel besked fra

myndighederne om, at jeg til 15. april var forflyttet til Holsten. 1909—10 orlov til en Amerika-rejse, som blev til en jordomsejling. 1911 giftermaal med en dansk pige fra Broagerland. 1917—18 indkaldt. Omkring juletid 1918 hurtig tilslutning til Cornelius Petersens sydslesvigske bevægelse og indbudt af det mellemslesvigske udvalg. Juni 1919 tilbage til en skole paa Broagerland, Dynt, og 1920 til Broager.

Jeg har altid over for mig selv maattet beklage, at jeg i mit skolemesterkald ikke kunde være hjemme i Vester Udsted; men altid har jeg haft den for mig størst mulige forbindelse med min hjemegn. Da jeg kom til Broagerland, kunde ældre landsmænd hjemme nok spørge, naar jeg kom hjem: »Der er folk vel endnu temmelig danske?« Dette »endnu« er betegnende, og »temmelig« ogsaa. Vi yngre vidste saa at sige intet om, at vor hjemstavn havde hørt til Danmark. Vi mente, at i vor hjemstavn var alt tysk. Det var jo »Schleswig-Holstein«. Uretten var, at Prøjsen havde taget det. Skolen fortalte os aldeles intet om Danmark. Vi hørte nok om 1848 og om slaget ved Isted og 1864, om rømningen af Dannevirke, Dybbøl skanser, men det hele blev saa mærkelig uvedkommende, som om vi havde været med paa tysk side.

Vor historieundervisning begyndte med »die alten deutschen« og Herman, Cheruskerhøvdingen, og over Karl den Store, Henrik Fuglefænger, Frederik Barbarossa, Henrik Løve, Albrecht der Bär kom vi snart til Friedrich von Hohenzollern og die Mark Brandenburg, og sidste tema blev ved. Der var simpelthen ingen plads til vor egen fortid.

Striden om Holsten, Slesvig, Danmark var før altid en strid om traktater, arvefølge og deslige. Nu er folket det bærende. Derfor var Hitlers tale om blut und boden saa daarligt et argument for Hjemmetyskerne. Dette blut und boden og arierattest har maattet oplyse den indfødte og ikke indskrænkede befolkning om, hvor den hører hen, og maa naturnødvendigt vende dens interesse til stedets fortid. Saa kommer opdagerne i selve egnen. Minder og rester i sproget taler sandt og taler dansk.

Saadanne minder har Holsten ikke og kan ikke ha-

ve dem. Denne modsætning skal først gaa op for en Slesviger.

Hjemmetyskerne talte mellem krigene om »Schleswigsche Kameradschaft« eller »den Schleswigschen Verein« for ikke at sige tysk over for naive sjæle. Denne camouflage skal ikke skræmme en Dansker. Naar en Slesvig-Holstener først kan sige: jeg er Slesviger, har han overvundet mange hæmninger og er paa vej til Danmark. At han skal sige: jeg er en Dansker, kan ingen kræve. Men enhver Dansker skal hilse en saadan Slesviger velkommen. Han har vendt »aksen ryggen«, ligesom kong Christian paa kronemønten.

Jeg husker godt den Dansker, der før afstemningen 1920 sagde til mig, at jeg jo ikke kunde have det danske, hvortil jeg sagde, saa havde jeg vel det slesvigske. Saa han: »Det slesvigske, hvad er det?« Hans spørgsmaal var ingen velkomst, og jeg syntes ikke, han var min landsmand.

*Du skønne land med dal og bakker fagre,
med grønne enge og med gyldne agre,
med kløfterne, hvor bækken
sig gennem krattet snor,
og langs med vejen hækken,
hvor fugleskaren bor!
Skønne land, i din rige have
mindets blomst gror paa heltegrave,
mindets blomst.*

Saa smukt kunde Edvard Lembcke sige det.

Mine børn — jeg har otte — er ikke i mindste tvivl om, hvor de hører hen. Deres far er en Sydslesviger.

Den tyske skole havde vendt barnet fra dets hjemstavns minder. Vi hørte intet om vor egen fortid. Og de tyske sejre 1870/71 satte punktum. Med dem gik vi aldeles og endelig ind i det tyske rige. Overskriften i vor »Norddeutsches Lesebuch« af Keck og Johansen over dette kapitel lød: »Das gottesgericht in Frankreich und die wiederherstellung des deutschen reiches.« (Gudsdommen i Frankrig og genoprettelsen af det tyske rige). Nu var verden i orden.

Og saa talen om »die deutsche treue«. Den snak har

haft stor magt over mig. Troskaben var blevet til noget tysk, en tysk egenskab. Læsebogen sagde:

*»Vor allem eins, mein kind, sei treu und wahr!
Lass' nie die lüge deinen mund entweih'n!
Von alters her im deutschen volke war
der höchste ruhm, getreu und wahr zu sein.*

(Fremfor alt, mit barn, vær tro og sand!
Lad aldrig løgnen fra din mund undslippe!
Fra gammel tid var i det tyske folk
det største ry at være tro og sand.)«

Eller:

*»Einigkeit und recht und freiheit
für das deutsche vaterland,
danach lasst uns alle streben
brüderlich mit herz und hand!*

(Enighed og ret og frihed
for det tyske fædreland,
lad os alle stræbe efter dette
broderlig med hjerte og haand.)«

Hvilken dreng kan der staa imod?

At komme bort fra dette har kostet meget. Og det varede længe, inden jeg kunde finde ud af, at hvad jeg følte herved, var mit eget, noget, som tilhørte mig som individ, ikke noget fælles.

Det ene var altsaa at komme bort fra, hvad der besnærer. Men saa det store positive, at blive klog paa, hvad der er det oprindelige og det virkelig egne. Og her kom Sprogforeningens boggaver til danske hjem og særlig danske læsebøger mig til hjælp. Jeg kunde læse og læse op af dem danske og norske eventyr, Fyrtøjet og Bukken Bruse. Heldigvis var der en børneflokk i det hjem, hvor jeg fik min mad. Saa kom Henrik Ibsens mindeudgave. Ja, og saadan en smaa-ting som en bemærkning af Ibsen som »paa bordet staar en mugge« skabte tilknytning. Det var jo den angelske »muk«.

Den rige skat i dansk og nordisk litteratur og sang, oplevelser i dansk fællesskab, i dansk forkyndelse,

dansk aandsliv, de dygtige folk, som bringer budskab om dansk virke og foretagsomhed, de danske stormænd i krig og fred i fortid og nutid, alt arbejder med til at holde en fast ved glæden over Danmark.

Broager, den 15. maj 1947.

MELLEM KRIGENE

HVORDAN JEG BLEV DANSK!

Af gaardejer Erik Paulsen

Den 16. 4. 02 kom jeg til verden. Far og mor stammede fra Angel; de talte tysk og troede ogsaa, at de var tyske. Jeg har aldrig mærket til, at der indenfor familien var nogen, der var dansk eller havde tilknytning til danskheden. Som 6-aarig kom jeg i tysk skole, saa jeg ved konfirmationen ikke havde anden end tysk paavirkning, absolut mest fra skolen. Jeg kan ikke sige, at jeg var glad ved skolen. *Nu* kan jeg se, at det var det typisk prøjsiske, som var mig imod. Med længsel imødesaa jeg ferietiden, hvor jeg altid fik lov til at komme ud paa landet til min morbror. Her fik jeg lyst til at blive landmand. De første aar efter konfirmationen lærte jeg derfor landbruget syd for grænsen. Afstemningstiden kom ikke til at gøre noget stort indtryk paa mig, fordi jeg i den tid var meget syg af influenza. Jeg husker dog, at min fader i den tid lærte dansk, og jeg studerede ogsaa lidt i sproglæren. Det var i inflationstiden. Jeg fik den største løn i den by, jeg tjente i, men kunde ikke engang købe et sæt tøj for aarslønnen.

Da tog jeg, som saa mange andre dengang, plads i Danmark. Jeg var uheldig, idet jeg kom til et udpræget tysk hjem med tysk sprog, og jeg følte, at atmosfæren i hjemmet havde en del lighed med den, der var i børneskolen. Den danske befolkning tiltalte mig

helt anderledes, saa jeg efter 3 maaneders forløb forlod pladsen, den eneste plads jeg rendte fra, og kom til et mindre landbrug paa Sundeved. Her kunde jeg godt lide at være; sproget var dansk. Der var to smaa piger i hjemmet, der ikke kunde tysk, saa det var af dem og avisen, jeg lærte dansk. I løbet af ganske kort tid lærte jeg at læse dansk; men det varede længe, inden jeg kunde tale dansk, saa jeg generede mig i lang tid for at tale med fremmede mennesker, som ikke kendte mine sprogforhold. Selv om jeg ikke kunde andet end tysk, forekom det mig taktløst at tale tysk. Den jævne tone blandt befolkningen tiltalte mig. Her var det ikke noget særligt, at der blev taget hensyn til en tjenestekarl, det var noget naturligt, som man slet ikke tænkte paa. Jeg syntes, det var dejligt at leve under saadanne forhold. Da jeg engang blev spurgt om mit navn, det var, da jeg vilde melde mig ind i ungdomsforeningen, hørte jeg pludselig: »Det er da et godt dansk navn«. Jeg studsede ved det, spekulerede paa det og var glad ved det. Jeg vilde saa gerne være dansk, være det samme som de folk, jeg levede sammen med, og som jeg syntes saa godt om. Men jeg tvivlede hele tiden paa, om jeg nu ogsaa havde ret til det. Børneskolen havde lært mig, at jeg var tysk; nu hørte jeg, at jeg havde et dansk navn. Jeg kom nu ind i en tid, hvor min skolelærdom blev revideret lidt efter lidt, gennem læsning og alt det, jeg hørte. Efterhaanden blev jeg klar over, at jeg var mere dansk end tysk, og jeg var glad over det.

Det var i sommeren 1922, jeg kom til Sundeved. I efteraaret 1923 var det, at justitsministeriet begyndte at udvise alle tyske statsborgere, der som jeg kun havde været kort tid i Danmark. Det var et haardt slag for mig, men der hjalp ingen kære moder, jeg maatte med ud af landet. Jeg tog saa midlertidig plads ude i Angel, og traf det godt. Men selv om jeg fik en god behandling, længtes jeg usigelig efter at komme til Danmark, skønt manden gerne vilde beholde mig. Det var omtrent det samme, som da jeg i skoletiden længtes efter ferierne. Om foraaret maatte vi, ligesom de polske landarbejdere, komme over igen. For ikke at risikere udvisning igen, søgte jeg plads hos en ind-

flydelsesrig mand paa Als. Jeg var der i sommeren 1924 sammen med 5 landmandssønner. Det var en dejlig tid. Der var gang i landbruget. Jeg var glad for samværet med mine kammerater og mindes med taknemmelighed den tid. Sommeren gik lige saa hurtigt som ferierne i skoletiden. Jeg haabede ogsaa, at jeg kunde blive vinteren over, men det lykkedes ikke. Jeg maatte ud igen. Den vinter tog jeg ikke plads syd for grænsen, da jeg vilde i samme plads igen, og haabede, at det vilde lykkes for min husbond at faa mig over inden foraaaret.

Omsider kom jeg saa igen, var sommeren over i samme plads og tog om vinteren paa Graasten landbrugsskole. Saa fik jeg da lov til at blive i landet den vinter. Skoleopholdet var lige noget for mig. Jeg var meget interesseret i landbruget, og det blev for mig en oplevelse at følge undervisningen, mærke den ild, der gik igennem foredragene, tage imod velunderbyggede oplysninger og se skolens praktiske landbrug være i overensstemmelse med det, der lød fra talerstolen. Sproget forstod jeg godt, selv om jeg endnu var lidt genert ved at tale, hvilket gjorde, at jeg vel knap fik saa meget ud af samværet med kammeraterne, som ellers havde været tilfældet. Den ugentlige historieundervisning, vi fik af overlærer Hansen, havde stor betydning for mig; derved fik jeg igen bekræftet, at børneskolens historieundervisning havde været urigtig. Jeg var ikke nogen overløber, naar jeg regnede mig for dansk. Det var bare en tilbagevenden til det oprindelige. En slags fortabt søn, der vender tilbage. Efterhaanden blev jeg ogsaa mere klog paa, at det ikke alene var godt at leve blandt danske mennesker. Jeg opdagede, at man i Danmark ogsaa forstod sine ting. Landbruget blev drevet med større dygtighed end i min snævre hjemstavn, og ogsaa paa andre omraader kunde man i Danmark udmærket klare sig i sammenligning med Tyskland og tyske forhold. Det blev klart for mig, at jeg godt kunde være stolt af at regne mig som tilhørende det danske folk, og naar man i min nærværelse vilde gøre Danmark ringe, kom protesten op i mig. Hele min familie var jo endnu tysk, og de kunde ikke rigtig forstaa, at jeg var saa optaget af

Danmark og danske forhold, at jeg ikke syntes at kunne være andetsteds end i Danmark.

For nu ikke igen at skulle forlade Danmark tog jeg i foråret 1926 plads som kontrolassistent oppe i Vestjylland. Til trods for, at det paa flere maader var en stor forandring at komme fra Sundeveds frodighed op til det karrige Vestjylland, saa blev opholdet blandt Vestjyderne dog en stor oplevelse for mig, som jeg mindes med glæde og taknemmelighed. Jeg saa og oplevede igen et stykke Danmark, fik igen bekræftet, at det var i Danmark, jeg hørte hjemme. Men heller ikke her kunde jeg faa ro for justitsministeriet. Atter kom der udvisningsordre. Kun ved at Graasten landbrugsskole gik ind for mig, blev det forhindret, at jeg ligefrem blev vist ud af landet. Vestjyderne drillede mig jo lidt med det og kaldte mig i spøg Tysker. Jeg tænkte paa, at man, naar jeg kom hjem, drillede mig med, at jeg var dansk. Det var stadig vanskeligt at faa opholdstilladelsen. Efterhaanden havde jeg en hel bunke skrivelser fra justitsministeriet: »Opholdstilladelsen kan ikke bevilliges«. En skønne dag var der brev fra landbrugsskolen om, at jeg skulde prøve at optage et arbejde som landbrugskonsulent i Sydslesvig. Det var synd at sige, at jeg var begejstret for at komme sydpaa; men jeg syntes ikke at kunne være bekendt at sige nej til de nordslesvigske landmænd, som jeg kunde mærke lagde megen vægt paa, at jeg skulde prøve det. Efter et udbytterigt ophold paa Rødding højskole, og efter at jeg endnu havde været 3 maaneder paa landbrugsskolen for at faa den faglige udrustning forbedret, kom jeg tilbage til Sydslesvig. Nu kom jeg for første gang i forbindelse med danske kredse i min hjemegn. Der var flere, end jeg egentlig havde troet, men i forhold til befolkningens antal var vi dog kun en lille flok, men en trofast og solid flok, som gjorde det lettere for mig at leve mig ind igen, end jeg havde troet. Det gik op for mig, at det godt kunde lade sig gøre at leve et lykkeligt dansk liv ogsaa udenfor Danmarks grænser. Der var dengang egentlig ingen udsigter til nogensinde at komme med ind under Danmark. Det var der ikke. Og vi yngre havde affundet os saa meget med det, saa vi ikke tænkte videre paa det. Vi prøvede paa

at dyrke vort landbrug efter dansk metode, holdt forbindelsen med Danmark vedlige baade folkeligt og fagligt og følte os rige derved.

Men 1933 gled ogsaa for os danske en sky for solen. Der kom strenge aar, hvor man lidt efter lidt gjorde indgreb i efterhaanden alle personlige friheder, som gør livet værd at leve. Vi mærkede umenneskeligheden, utrygheden, følte, at det maatte ende med en forskrækkelse. Værnepligten indførtes, kaserner byggedes, jødeforfølgelsen, nervekrigen i 1938. Saa kom katastrofens begyndelse i 1939. Et voldsomt nazistisk tryk paa befaling ovenfra gav ogsaa frafald i vore rækker, mest i byen, mindst paa landet. I den tid var dansk kontra tysk ikke mere spørgsmaalet. Nazist eller ikke-nazist uanset national skillelinie var det skelsættende.

Straks efter 1933, da egnens respektable mænd blev skubbet til side og eksistensløse subjekter tilranede sig magten i styret, mærkede vi, der var kendt som danske, at der hist og her var sket et skred i befolkningen, idet folk, som ellers havde holdt sig paa afstand, nu kom til os for at faa afløb for deres harme imod nazismen. Vi andre tænkte ikke paa, at dette var begyndelsen til det skred i befolkningen, som først sidst i krigen og efter kapitulationen rigtig tog fat.

Indgaaende i denne frygtelige periode kom min danske indstilling i fare. Der gaves for os kun een mulighed for igen at kunne føre et menneskeværdigt liv, og det var nazismens nederlag. Det var en streng tid, da Tyskland gik frem fra sejr til sejr, det var strengt for os at vide Danmark besat. B. B. C. var vor daglige kost. Da saa bladet vendte sig, kom haabet og visheden om, at det engang vilde faa en ende med terroren, at vi igen maatte kunne glædes ved fuglenes sang, igen kunne leve som mennesker. Saa rask gik det dog ikke. Før og efter kapitulationen var det først rigtig, at vi mærkede krigen. Flygtningene — en efterhaanden stigende tysk indflydelse paa besættelsesmagten, som vi andre havde følt os allieret med under hele krigen, det var ikke godt og ikke ventet. Armod, utryghed, uvished om hjemstavnens skæbne sled paa nerverne. De onde aar siden 1933, som kulminerede med Tysklands nederlag, havde virket paa folk som en chokbehandling. Folk

vendte sig fra Tyskland i stadig stigende tal. Det var som et skred i befolkningen. Skredet i befolkningen gjorde, at vi troede paa en chance for at komme med til Danmark, hvad vi aldrig før havde kunnet haabe paa, fordi vi var saa faa.

Men nu saa vi det særsyn, at det tilsyneladende ikke mere som i 1920 var tilstrækkelig med ønsket om at komme til Danmark. Ønsket alene kunde ikke *nu*, som det kunde det *dengang*, aabne døren for moderlandet. Man ønsker en *garanti* for ægthed, som ikke kan gives. Man taler om, at tiden først skal afklare, om der er hold i skredet, at det er bedst, naar Sydslesvig gennem aarelang sejt nationalitetskamp kan føre bevis for ægtheden, ligesom Nordslesvig gjorde det i sin tid. Man forlanger af det nyfødte barn det samme som af et voksent menneske. Det er urimeligt. Barnet skal hjælpes, opdrages; det sker nu bedst i hjemmet og ikke udenfor. Skal ønsket om at blive dansk blive til virkelighed, kan det kun ske ved, at Sydslesvig lærer Danmark at kende, og det sker nu bedst ved en saa nær forbindelse mellem begge som muligt, ikke ved afsondring af barnet fra hjemmet, selvom nødvendig materiel hjælp sendes til barnets opholdssted, saa det ikke ligefrem behøver at sulte. Hjælpen til barnet paa den maade er usund i længden. Det er ydmygende stadig at skulle tage imod materiel hjælp.

Man frygter for at faa for mange Tyskere med, frygter for, at man ikke kan magte opgaven, har ikke tillid til, at det danske i længden er stærkt nok over for det tyske. Frygter frafald i modgangstider. Mon det ikke er ubegrundede mindreværdskomplekser? Det danske kan let klare sig over for det tyske, naar først det tyske har maattet vige for det danske inde i mennesket.

Vi er nu inde i en tid, hvor tysheden er vigende i befolkningen; bare vi nu kan evne at lade bevidst danskhed gaa ind i stedet for. Det kan nu ikke gøres uden en saa nær tilknytning til Danmark og alt dansk som overhovedet muligt, og selvfølgelig vil det tage en vis tid, inden en saadan aandelig genforening kan finde sted; jo mere spærrende grænsen er for den nødvendige danske paavirkning, des længere tid vil

det tage. Nu kan vi faa befolkningen hernede i tale, det har vi ikke kunnet før. Bare vi nu kender vor besøgelsestid og bruger den.

Ligesom det for mig har betydet en stor lykke, at jeg er blevet det, jeg er, saa tror jeg bestemt, at dette ogsaa vil blive tilfældet med mine landsmænd, der nu er paa vej. Men det er *nu* det gælder, *nu* er jorden tjenlig til saaning.

Musbæk, maj 1947.

H. Paulsen.

VI BEDER OM HJÆLP FRA DANMARK

Af gaardejer Detlef Thomsen

Jeg kan paavise, at mine forfædre siden 1678 har været bønder i Vinnert. Ogsaa min mors forfædre — hun kom selv fra Brekendorf i Slesvig amt — har paaviseligt været bosat som bønder i hendes egn i aarhundreder.

Jeg er født den 8. juni 1880 i Vinnert og har gaaet i skole i landsbyskolen her. Min mor døde tidligt fra os 6 Børn, og de økonomiske forhold krævede, at vi allerede som børn i skoleaarene maatte arbejde med.

Min far, der var en dygtig bonde efter tidens forhold, havde intet tilovers for teoretisk uddannelse og lod os ikke komme paa landbrugsskole. Fra 1898 til 1901 aftjente jeg min værnepligt ved det 16. husarregiment i Slesvig. I 1906 giftede jeg mig, og jeg delte min fars gaard, som dengang var paa 40 ha, med min næstældste bror. Til de overtagne 20 ha købte jeg gentagne gange jord, saa at gaarden nu er paa 58 ha. I 1914 ombyggede jeg den gamle bygning (et dansk langhus) og lod et nyt vaaningshus opføre. Saa brød krigen ud, og jeg blev soldat i Rusland.

Efter krigen var jeg i 1918 medstifter af bondeforbundet sammen med Koch-Mandberg, C. Petersen o. a. Af de demokratisk indstillede bønder og landarbejdere blev jeg i 1919 valgt til medlem af nationalforsamlingen i Weimar. Da jeg saa som rigsdagsmand ikke vilde agitere mod Nordslesvigs adskillelse, blev jeg skældt ud som landsforræder, og jeg nedlagde mit mandat. Det staar fast, at landraaden i Husum endnu i 1924 indberettede til overpræsidenten i Kiel, at jeg, Daniel Petersen og C. Petersen havde afholdt et møde, der havde til maal at knytte Sydslesvig til Danmark. I samme skrivelse meddeler samme landraad, at han havde befalet, at der skulde holdes opsyn med mig og min post skulde undersøges.

Jeg var opdraget i slesvig-holstensk aand uden kendskab til vor hjemstavns sande historie. Dog havde jeg efter 1920 lært Slesvigs historie at kende fra et dansk synspunkt, og fra den tid ved jeg, at rejsningen i 1848 var en stor svindel, som af augustenborgeren og hans bror prinsen af Nør behændigt blev benyttet til at gennemføre deres uretfærdige krav. At Bismarck senere bemægtigede sig hertugdømmerne i strid med retten, gjorde kun hele oprørsledelsen til bedragne bedragere. Jeg er overbevist om, at hvis Uwe Jens Lornsen, Beseler, Reventlow, Theodor Storm o. a. dengang havde anet, hvilken skæbne deres foretagende førte vor hjemstavn ud i, hvor meget blod vort folk maatte ofre for den prøjsiske erobrere, da var der ikke kommet en revolution her i 1848.

Efter krigen 1914—18, der kostede saa mange Sydslesvigere livet, regnede mange Sydslesvigere med, at

Danmark vilde fordre Sydslesvig til Ejderen. Men Danmark afslog at tage Sydslesvig! Saa kom kriseaarene og derpaa Hitler-folkenes propaganda. Jeg har aldrig været medlem af partiet og aldrig stemt paa det, men mange Sydslesvigere sluttede sig godtroende til dette parti, som lovede alt, uden at ane, hvad der senere vilde komme ud af det. Nu, da den hele tragedie er aabenbar, hænger partimedlemsskabet dem som en klods om foden, saa at de ikke maa blive optaget i SSV! Saadan blev det befalet af den engelske militærregering.

Efter at nu den anden verdenskrig, som vi har maattet opleve, er forbi — min yngste søn faldt foran Leningrad — og vort land i utaaelig grad er fyldt med flygtninge, hvortil endnu kommer, at hele embedsmandsapparatet med faa undtagelser bestaar af personer, som er fremmede for vort folk og vort land, og paa den anden side mange Sydslesvigere i mellemtiden har faaet oplysning om Slesvigs tidligere historie, saa er det kun naturligt og forstaaeligt, at Sydslesvigerne kræver: bort fra Holsten og bort fra Tyskland. Det har intet med konjunktur at gøre at drage denne sidste konsekvens, og tallet af medlemmer i SSV viser tydeligt, at det overvejende flertal af Sydslesvigerne har truffet deres valg. Er det ikke beskæmmende, naar endog kirken og synoden med deres ordførere ikke undser sig for at paavirke de virkelig hjemstavnstro Sydslesvigere for alligevel at lænke dem til Holsten og Tyskland. Der er endnu mange bønder her, som ved, at de er af dansk afstamning og hører til norden, men som er blevet skræmt af den tyske propaganda og frygter at blive ruineret ved Sydslesvigs tilknytning til Danmark. (Konjunktur!)

Betænk dog: alle de ofre paa liv og gods, al sorg og bekymring, alle de to verdenskriges krigsinvalidere, alle de ødelagte eksistenser og nu de væsensfremmede flygtningemasser giver os ikke noget valg længere med hensyn til, hvad vi skylder vor familie og dens fremtid, hvad vi skylder vor hjemstavn: Bort fra Holsten og Kiel! Kiel er med dets universitet en fjende af vort Slesvig. Vi hører til norden! Vort slægtled har pligt til at gøre fejlen fra 1848 og 1864 god igen og

igen knytte vor hjemstavn Sydslesvig til det gamle land. Hertil beder vi om og venter den størst mulige hjælp fra Danmark.

Vinnert, den 27. juli 1947

Pellef Thomsen

VOR PLIGT MOD VORT FOLK

Af købmand Carl Moltzen

Jeg er blevet anmodet om at skrive om den udvikling, der har ført til min danske overbevisning eller indstilling. Dette ønske vil jeg imødekomme, skønt jeg har den opfattelse, at enhver sandhedskærlig Sydslesviger, der beskæftiger sig med hjemstavnsens historiske udvikling, selv i en rolig tid ganske uden indflydelse udefra maa komme til den overbevisning: »Du er dansk.«

Ja, selv om han ikke interesserer sig for historien, aftvinger hjemstavnens selv enhver Sydslesviger den samme bekendelse, det være sig sted- eller marknavne, personnavne eller folkelig egenart, der taler til os, verdener skiller os fra den præjersk-tyske aand: »Du er ikke Preusser — ikke Tysker — *du er dansk!*« — Saa dan taler hjemstavnens til os!

Født i en landsby mellem Flensborg og Slesvig forlod jeg skolen, kun i stand til at tale tysk. Min far var ganske vist ikke Prøjer, men heller ikke Dansker. Han stammede fra *Svans*. Min mor kunde tale dansk, hun har ofte beklaget adskillelsen fra Danmark, hvor de havde det saa godt. Hun hadede Prøjerne og frygtede en ny krig. Glad var hun, da min far blev 48 aar og dermed fritaget for militærpligten. Hun stammede fra *Angel*.

Smaa karakteristiske begivenheder fra min barndom: En bonde var noget mere velhavende end andre. Han var kommuneforstander. Det forklarede man saadan: Hans fader havde i 1864 gjort krigstjeneste for

Danmark med et spand heste. Han havde faaet det særdeles godt betalt. Selv efter den tabte krig og efter tabet af omraadet havde Danmark opfyldt sine forpligtelser. Eller — med min 10 aar ældre broder gaar jeg over vore marker. Min broder sagde: »Du bliver maa-ske snart soldat. Der kommer en krig, som Tyskland taber, saa kommer vi tilbage til Danmark. Der har vi det bedre«. Da jeg blev 24 aar gammel, lærte jeg engelsk. Min broder sagde: »Lær dog dansk, det sprog vil du engang faa brug for.« Deri havde han ret.

Men min første politiske oplysning fik jeg som 19-aarig af nogle Welfere (Hannoveranere) i Eckernförde. Med disse unge glødende preusserfjender førte jeg mine første politiske samtaler. De vakte den første tvivl i mig. Da jeg i 5 aar havde arbejdet som forretningsfører i Dresden, Oppeln, Aachen og Düsseldorf, vendte jeg i 1913 tilbage til min hjemstavn, idet jeg dels hadede tyske egne og folkeslag, dels stillede mig ligegyldigt afvisende over for dem.

I de sidste to aar, jeg levede i Mellemtyskland, havde jeg ganske vist lært skønne tyske landskaber at kende. Men befolkningens ganske forskellige levevis, som i de østlige omraader virkede frastødende paa mig, i de vestlige usympatisk ved dens let overfladiske karakter, vakte i mig en længsel efter min slesvigske hjemstavn, en længsel, som jeg hidtil ikke havde kendt. For naturskønheden havde jeg ikke øje mere. Det videre udsyn, som jeg vandt ved mit toaarige fravær, fik hjemstavnen til at staa for mig i et endnu skønnere lys. — Jeg vendte tilbage. — Giftede mig med en Friserinde, et barn af min hjemstavn, og drog til Lyksborg. Snart havde vi krigen. Jeg blev soldat, men har ikke tilføjet noget menneske fortræd. Mine kammerater var Nordslesvigere og Frisere. Med deres bekymringer kom de til mig. Med glæde og delvis med held tog jeg mig af deres sag. 1916 blev jeg hjemsendt.

Efter at jeg i fredstid havde lært den tyske psyke at kende, havde jeg nu ogsaa i soldateraaret haft lejlighed til at studere det tyske sjæleliv i krig. Jeg havde set og oplevet nok. Til et afgørende brud med enhver preussisk-tysk sæd og skik, med den lovpriste tyske troskab og sandhedskærlighed behøvedes ikke

mere det krigerske Tysklands militære og økonomiske sammenbrud.

Allerede før sammenbruddet stod jeg i hjertet paa den rigtige side. — Jeg havde valgt Danmark.

1918. I dette aar er jeg beskæftiget i levnedsmiddelafdelingen i Flensborg . . . Jeg skriver pseudonyme artikler til annoncebladet, agiterer i handelsstanden for Danmark.

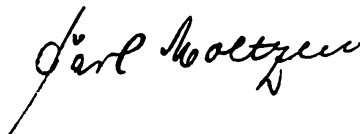
Jeg gaar helt ind for den danske sag, der efter at vort sidste haab, kanalstaten, var svundet, beredte mig sorg og skuffelse til overmaal. Et lille forretningsforetagende, som jeg havde grundlagt, blev boykottet. Min andel fik jeg udbetalt. Dermed maatte jeg forlade Flensborg.

1945. Uden opfordring, uden forbindelse med nogen som helst begyndte jeg — staaende ganske alene — mit dansk-nationale arbejde. Havde jeg hidtil tilbageholdende, næsten ængstelig med stort held drevet min købmandsvirksomhed, ansaa jeg det nu for min pligt, ja, for et naturligt kald betingelsesløst at gaa ind for mit folk og min hjemstavn, for mit gamle fædreland. — Hvad betyder forretningen for mig, hvor det drejer sig om hjemstavns og de kommende generationers fremtid! Selv om det ogsaa fra min side var en vildfarelse at tro, at den »voklende« grænse af 1920, der i 1940 havde bevist sin uholdbarhed, straks maatte falde, saa tror jeg urokkelig paa, at den nationale bevejstrings flamme, som nu luer i det sydslesvigske land, aldrig igen vil slukkes til velsignelse for vort fælles fædreland, til velsignelse for nord og de kommende generationer.

I denne aand gør vi vor pligt mod vort folk og mod de mænd, som engang kæmpede og døde for os.

Men af det danske folk venter vi, at det erkender tidens tegn, og at det drager konsekvensen af denne erkendelse.

Kappel ved Sli, den 22. 2. 1947.

HVORNAAR KOMMER VI TIL DANMARK?

Af landmand Carsten Boysen

Min slægt har i flere generationer levet i Klokris og i Risum. Jeg blev født i 1912 paa Lindholm Mark. I 9 aar gik jeg i kommuneskolen her. Hjemme talte vi frisisk, og da jeg ikke kunde et ord tysk, forstod jeg ikke meget den første tid i skolen, hvor sproget jo var tysk. Tysk maatte vi Frisere lære som et fremmedsprog. Jeg var i skoletiden meget interesseret i geografi og historie, særlig hjemstavnshistorie, men den hørte vi kun ganske lidt om. Gennem historieundervisningen søgte man at gøre os til Tyskere. Danmark fremstilledes som Frisernes fjende, og læreren sagde, at Friserne var Tyskere.

I 1920 var jeg kun 8 aar; men jeg havde dog det Indtryk, at min far og bedstefar vilde stemme dansk, medens mor vilde stemme tysk. I skoletiden læste jeg mange bøger, særlig af Gustav Frenssen, og jeg fik derved en videre horisont end de fleste af mine kammerater. Allerede i det sidste skoleaar var jeg klar over, at læreren ikke havde lært mig sandheden. Jeg stillede ham saa mange spørgsmaal, at han blev utilfreds med mig. Skønt han selv var Friser, talte han ikke frisisk med os — det frisiske sprog var ikke fint nok.

Efter skoletiden kom jeg i forbindelse med Johannes Oldsen. Hans personlige indsats havde sat mine tanker i bevægelse. Allerede som dreng imponerede det mig, at han havde mod til at gaa ind for Danmark. Hos

Johannes Oldsen fandt jeg netop det, jeg havde tragtet efter. Han gav mig en sand fremstilling af min hjemstavns historie og af danske forhold.

I mine unge Aar drømte jeg om at komme til Holland og til Danmark. I Holland (Vestfrisland) har jeg været tre gange og talt med Friserne der. Ogsaa dette har haft betydning for min udvikling. Her var det frisiske folkeliv meget stærkere og mere bevidst. Det, der særlig gjorde indtryk paa mig, var, at de kaldte sig Frisere og ikke Hollændere, i modsætning til her, hvor man altid kaldte os Frisere og Tyskere i samme aandedrag.

Oldsen sørgede for, at jeg kom paa Rens efterskole. Min mor var meget imod det; hun sagde, da jeg rejste: »Du behøver ikke at komme igen!« Paa efterskolen lærte jeg dansk; mødet med dansk og nordisk kultur fik stor betydning for mig. Jeg lærte at holde af de danske folkeviser, af Aakjærs viser, af Holberg og Bjørnson. Den venlige behandling og det, at man respekterede os som Frisere, glædede mig. Man tænkte ikke paa at gøre os til andet end Frisere, men naturligvis til bedre Frisere. Jeg forstod, at dansk kultur ligger os Frisere nærmere end den tyske, at den danske kultur passer bedre til vort væsen. Da jeg kom hjem og begejstret fortalte om mine oplevelser, sagde mine forældre og søskende: »Du er jo allerede blevet dansk!«

Aaret efter kom jeg paa Hoptrup højskole, hvor jeg fordybde mig i det danske. Jeg blev klar over, at Frisland kun kan udfolde sig under den frie nordiske aand. Naturligvis tænkte jeg dengang ikke paa, at en genforening med Danmark var mulig, men jeg ønskede og haabede, at mine brødre og min kammerater vilde gaa den samme vej som jeg, dels for deres egen skyld, dels for at vi kunde blive stærkere i politisk henseende. Jeg var sikker paa, at enhver, der gik samme vej som jeg, vilde faa den samme overbevisning.

Paa Hoptrup fortalte forstander Lauridsen os, at der efter et diktatur altid kom krig. Saa vilde der være haab om Frislands frigørelse. Hvis vi kunde oplyse Friserne om det samme, som jeg havde lært, hvis de kendte lige saa meget til danskhed som til tyskhed, saa vilde enhver ærlig Friser, som føler ansvar for sit

eget land og folk, være overbevist om nødvendigheden af en tilslutning til Danmark. Men nazisterne hindrede enhver form for oplysning.

Jeg gjorde hele krigen med fra den 1. december 1939. Fire gange blev jeg saaret, jeg har gjort min pligt som loyal statsborger — Tyskerne kan ikke kalde mig landsforræder. Den 1. maj 1945 laa jeg paa et lazaret i Mecklenburg. Saa kom Russerne nærmere, og lægen sagde: »Enhver, som kan, maa redde sig selv!« Den 4. maj naaede jeg hjem. Her var det for de fleste en selvfølge, at vi nu skulde til Danmark. Friserne ved nu, at de ikke er Tyskere. De unge mænd, der maatte gaa med i krigen, har faaet en oplysning, de aldrig glemmer. I tusinder af nætter har de staaet paa vagt og haft tid til at besinde sig. Og de har set de fremmede flygtninge i deres hjemstavn, de har deltaget i de mange møder, mange unge har været paa højskoler i Danmark. De er skuffet af Tyskland, men til Danmark har de tiltro. Og hver dag spørger de: »Hvornaar kommer vi til Danmark?«

Risum, den 28. juli 1947.

Carlten Pappsen.

SYDSLESVIG ER EN DANSK LANDSDEL

Af kunsthandler Peter Hattesen

Jeg ved egentlig ikke rigtig, om det, der fik mig til aktivt at gaa ind for en løsning af det sydslesvigske spørgsmaal, kan kaldes et sindelagsskifte i ordets egentlige betydning. Jeg skriver heller ikke gerne om mig selv, for det arbejde, som jeg har gjort og fortsat vil gøre, gør jeg kun, fordi jeg anser det for min pligt at hjælpe min hjemstavn, og fordi jeg har den overbevisning, at de fejl, der er begaaet, kan og bør rettes. Skønt jeg ikke er politiker — maaske er jeg for dum eller for ærlig til det — er jeg helt og fuldt gaaet ind i kampen for min hjemstavns befrielse, fordi jeg har den mening, at Sydslesvig lige saa godt er en dansk landsdel som Nordjylland, Fyn eller Bornholm. Jeg vil dog straks lægge politikken til side, naar maalet for vor kamp, genforeningen med Danmark, er naaet. Min bedstefader troede hele sit liv paa, at en genforening vilde komme, og han var i sine sidste aar kun bange for, at han ikke skulde opleve det; han blev over 80 aar gammel, før han som gammel veteran og dannebrogsmænd kunde deltage i modtagelsen af sin konge ved grænsen. Jeg haaber kun, at jeg længe før mit firsindstyvende aar maa være med, naar uretten fra 1864 for alle tider gøres god igen.

For at skildre mit forhold til min sydslesvigske hjemstavn og Danmark maa jeg gaa langt tilbage. De maa undskylde, naar jeg begynder med at fortælle om mig selv og min familie, men jeg tror, at det hjælper med til forstaaelsen. Jeg er født 1896 i Flensborg, og

da jeg var et halvt aar gammel, flyttede mine forældre til Haderslev. Mine bedsteforældre boede i Skrydstrup. Min farfar var dansk veteran fra 1864. Ligesom min farmor kunde han nok tale tysk, men det var kun meget daarligt. I mit hjem talte vi tysk, fordi min mor, som stammede fra Flensborg, ikke kunde tale dansk. Men jeg og mine søskende lærte jo lige saa tidlig at tale dansk som tysk, for paa gaden talte vi ikke andet end dansk, og vor barnepige ligesom det øvrige tyende kunde eller vilde ikke tale tysk. Vi talte heller ikke et tysk ord med vore bedsteforældre.

Jeg vil gerne indrømme, at jeg naturligtvis allerede dengang havde mere tilknytning til danskheden end den største del af mine landsmænd i Sydslesvig, fordi mine bedsteforældre bødede paa mangt og meget, som jeg hørte i mit hjem og i skolen. Ligesom alle mine skolekammerater blev ogsaa jeg proppet med tysk historie og slesviger-holstenske ideer. Det eneste, jeg vidste med bestemthed, var, at jeg ikke var en Prøjser, og naar vi kunde komme godt fra det, sang vi ogsaa i skolen: »Ich bin *kein* Preusse, will *kein* Preusse sein.«

Da jeg var 13 aar gammel, flyttede mine forældre til Kiel, og her tilbragte jeg mine sidste skoleaar. Fra 1914 til 1918 var jeg tysk soldat, og da mine bedsteforældre i 1916 fejrede deres guldbryllup, fik jeg ingen orlov, fordi jeg gjaldt for usikker.

En stor glæde var det for mig, at Nordslesvig blev genforenet med Danmark, og at mine bedsteforældre maatte opleve det. Hermed blev det *eneste* ønske, mine bedsteforældre havde, saa længe de levede, opfyldt.

Min farfar tog alt roligt og besindigt. Da han i 1870 skulde med i krigen mod Frankrig som prøjsisk soldat, flygtede han til Danmark og kom tilbage igen i 1874. Det og mange krigshistorier fra 1864 kan jeg huske fra hans fortællinger. Naar Prøjserne kom ham lidt paa tværs, gik han sin vej og sagde ikke noget. Min farmor derimod var mere hidsig. Alt dansk var godt, og alt tysk var skidt. Naar der engang passerede noget i byen, som efter hendes mening ikke var rigtigt, eller hvis der blev stjaalet noget, sagde hun altid: »Det var sikkert en Tysker.« Den tyske gendarm kunde hun

ikke lide, men jeg tror, denne antipati beroede paa gensidighed. Naar gendarmen eller andre prøjsiske embedsmænd vilde noget, var de nødt til at tale dansk.

Da jeg var dreng, var jeg tit med min far paa tur. Han besøgte med hest og vogn alle landforretninger i Nordslesvig, og naar vi saa kom til grænsen ved Kongeaaen eller ved Ribe, sagde jeg altid: »Danmark er meget skønnere end Tyskland.« Og efter 1920 gik det mig lige saadan, naar jeg kom til Krusaa. Det var jo slet ikke saadan, at Danmark var kønnere, det skyldtes simpelthen et tilhørsforhold til Danmark, som man ikke selv var klar over. Det samme oplever jeg jo i dag med mine børn.

Og dette tilhørsforhold blev stærkere og stærkere, og man blev ogsaa mere og mere klar over det i Hitlertiden. Vi drog alle saa gerne over grænsen, og det var for os, som om vi var befriet for et forfærdeligt mareridt, saa snart vi var kommet over grænsen. Saa længe vi var derovre, kunde vi være glade, men allerede paa tilbagevejen begyndte trykket igen at gøre sig gældende, og fuldstændig nedslaaede vendte vi tilbage til vor hjemstavn, der var blevet et fængsel for os. Denne nedslaaethed var naturligvis ikke lige stærk hos alle, men hos mig var den saa stærk, at en ven fra Bornholm, der var paa besøg hos mig, og som sammen med mig og min familie i 1937 var paa en søndagsudflugt til Kollund, paa tilbagevejen til grænsen sagde til mig: »Du har da hele dagen været saa glad, hvorfor er du nu paa een gang saa modfalden?« Mange af mine flensborgske medborgere betroede mig i den tid, at de beherskedes af lignende følelser, naar de betraadte og forlod dansk jord.

Da jeg i 1931 var klar over, at nationalsocialismen vilde komme til magten, flyttede jeg min forretning fra Kiel til Flensborg for at være nærmere ved grænsen. I nationalsocialistisk henseende var jeg ikke et rent stykke papir, og det kunde muligvis blive nødvendigt at stikke af. Kort efter Hitlers magtovertagelse i april 1933 henvendte jeg mig til den daværende minister H. P. Hansen om dansk indfødsret. Jeg fik tilsagn, men skulde først være bosiddende i Danmark, inden jeg kunde ansøge herom. Men saa fik gestapo

fat i et brev, og denne drøm var forbi. Fra den tid begyndte jeg at arbejde aktivt imod nationalsocialismen, og senere hen blev denne kamp ogsaa til en kamp for danskheden. Siden 1934 talte jeg ogsaa tit med venner i Nordslesvig, som dengang ikke vilde tro, at det, som nu er sket, vilde komme.

Og nu har jeg talt nok om mig selv og kommer endelig til sagen. Hvad *er* der nu sket i Sydslesvig, og hvordan kunde det ske? Der skete ikke mere og ikke mindre, end at danskheden sejrede. Ja, det er virkeligt vidunderligt, hvordan danskheden groede, og hvordan den gror endnu fra dag til dag. Det er simpelthen et nationalt gennembrud. Da vi fra Sydslesvigsk Sammenslutning kort efter kapitulationen begyndte at samle de tysktalende, men dansksindede landsmænd, tænkte vi for eksempel ikke, at skolespørgsmaalet vilde blive løst paa den maade, hvorpaa det nu er paa bedste vej til at blive løst. Vi tænkte dengang, at der maaske vilde gaa flere skolegenerationer, det vil sige mindst 15—20 aar, med tyske og blandede skoler.

De, som først efter kapitulationen sluttede sig til de danske rækker, behøvede den haarde prøvelse, som Hitlers tusindaarsrige var, for at komme til den erkendelse, at de næsten alle er af dansk afstamning, og at hele den historieundervisning, de havde faaet i prøjsiske skoler, var opbygget paa løgn. I dag ved de, at de bor paa gammel dansk folkegrund, og Slesvig-Holstenismen er død i Sydslesvig. Den lever naturligvis endnu i Holsten og gør sig derfra alle mulige anstrengelser for at forhindre vor befrielse. Alt det er 1847/48 og 1919/20 om igen.

Det gode har nazismen bragt, at alle virkelige Sydslesvigere i dag ved, hvor de hører hjemme. Alle blev jo tvunget til at beskæftige sig med fortiden, og ved udforskning af deres stamtavler fandt de ud af, at de næsten alle var af gammel sønderjydsk slægt, bosat i det danske Slesvig. Før kapitulationen var det jo ikke muligt at optræde offentligt med saadanne opdagelser, men kort efter kapitulationen sluttede de forskellige grupper, som delvis allerede i aarevis havde arbejdet hemmeligt, sig sammen. I juli 1945 samlede vi saa underskrifter paa en henvendelse til den danske regering

og det danske folk og fik alene i Flensborg by over 10.000 underskrifter i løbet af nogle uger, og det fil trods for, at vi ikke kunde gøre nogen som helst propaganda, og at vi kun fik spurgt 13.000 personer, inden militærregeringen forbød denne underskriftindsamling. Nu er det jo virkelig saadan, at man meget lettere afgiver en stemmeseddel end en underskrift med fulde navn og adresse. En stemmeseddel forpligter jo ikke, medens en underskrift altid betyder en forpligtelse.

Hvorledes var nu et saadant omsving overhovedet muligt paa en forholdsvis saa kort tid? Man kan nemlig ikke simpelthen affærdige denne forvandling med ordet overløberi, for den er jo dog blodsmæssigt og historisk betinget, selv om det var indflydelse udefra, der udløste den. Allerede kort efter magtovertagelsen voksede hos alle ikke-nationalsocialister mere og mere den erkendelse frem, at vi Sydslesvigere intet har tilfælles med Prøjserne, ja, ikke engang med Holsterne, men at vi kun er virkelig beslægtede med Danskerne. Nationalsocialismen var jo ikke andet end et tilspidset prøjservælde. I hvert fald er det en kendsgerning, at den national-socialistiske ide var væsensfremmed for det nordiske menneske, og mange gik kun ind i partiet af frygt for det daglige brød. Dette gælder hovedsagelig embedsmændene, men ogsaa for private næringsdrivende var det ikke let at holde sig udenfor. Jeg ved ogsaa, at de fleste forhenværende nationalsocialister har erkendt deres stammertilhørsforhold til Danmark, og at de senerehen ikke vil være de ringeste i vore rækker. Alle ikke-nationalsocialister var klar over, at Hitlers magtovertagelse betød krig, og de var, da krigen begyndte, ikke i tvivl om, at Tyskland vilde tabe denne krig. Da Sydslesvig nu under krigen i modsætning til alle andre tyske omraader blev saa godt som fuldstændig forskaanet for luftangreb, var den tro meget udbredt, at Englænderne kun skaanede vor hjemstavn, fordi de betragtede den som hørende til Danmark. Vi betragtede derfor ogsaa Englænderne som vore befriere i maj 1945. Senerehen blev vi jo mægtigt skuffede, for det gik jo helt anderledes, end vi havde forestillet os det.

Den største del af Sydslesvigerne taler ikke dansk,

men Sydslesvig var jo allerede for 150 aar siden et blandet sprogomraade. Man talte baade tysk og dansk her, uden at man kunde sige, at de tysktalende var tysksindede. Nej, tværtimod, omkring aar 1800 møder vi ogsaa blandt de tysktalende en glødende patriotisme, der gav sig udtryk i tyske sange, der priste det danske fædreland, dansk frihed o. s. v. I en sang hedder det for eks.: »Wie gut ist es ein Däne sein und sich des waterlands zu freun.« (Hvor er det godt at være Dansker og glæde sig over fædrelandet). Og det maa heller ikke glemmes, at det første vigtige indlæg i nationalitetskampen blev fremsat for 100 aar siden paa tysk af den tysktalende Flensborger Chr. Paulsen. Den største del af vore forfædre talte tysk og var alligevel dansksindede. Saadan forholder det sig ogsaa med os i dag. Men i modsætning til vore forfædre, der lod sig fortyske, sætter vi alt ind for, at vi og vore børn lærer dansk og finder vejen tilbage til dansk kultur og dansk tænkemaade.

I hvert fald staar de tysktalende i Sydslesvig helt anderledes end de saakaldte Hjemmetyskere i Nordslesvig, og det er absolut umuligt, at mænd som Siegfried Hansen, dr. Reuter og andre kunde faa den ringeste indflydelse igen hos os. Vi Sydslesvigere afskyr den politik, den tyske folkegruppe drev og driver i Nordslesvig og staar absolut uforstaaende over for den. Maaske kommer det af, at vi mere grundigt lærte nazismen at kende og derfor kom til at hade den. Det, som Hjemmetyskerne kalder tysk, er ren og skær nazisme, og nazismens tid er død een gang for alle. En mand som Siegfried Hansen, der endnu efter Hitlers selvmord, to dage før kapitulationen, skriver en artikel: »Alle vore tanker søger mod Tyskland«, hvori han blandt andet siger: »Adolf Hitler var en revolution, og denne revolution er hverken bundet til vundne eller tabte krige, den er vedblivende«, vilde i Sydslesvig være latterlig for alle tider. Ja tak — vi er mættede med revolutioner, og jeg ved ogsaa, at den største del af vore forhenværende nazister, naar de læste denne artikel, vilde sige: »Armer irrer.« (Stakkels afsindige). Et følgeskab som i Nordslesvig vilde Siegfried Hansen og de andre herrer afgjort ikke faa.

Nu et par ord om tiden efter afstemningen i 1920. Indtil 1920 kendte Sydslesvigerne slet ikke noget til Danmark, fordi grænsen laa saa langt derfra, at kun faa af og til kom op til Danmark. Da grænsen saa efter afstemningen blev flyttet ned til Krusaa og Skelbækken, lærte ogsaa Sydslesvigerne Danmark at kende, og de kom ogsaa til at holde af det, og da de saa først havde lejlighed til at sammenligne Danskere med Tyskere, fandt de ud af, at de selv havde samme karakter, skikke o. s. v. som Danskerne, og at de intet havde tilfælles med Tyskerne. En del blev allerede kort efter 1920 klar over dette. Men lad os være ganske ærlige: hvis ikke Hitler var kommet og dermed krigen og kapitulationen med de store flygtningeskarer, saa vilde gennembruddet vist ikke have været saa stærkt. Da Sydslesvigerne blev tvunget til at leve sammen med Østprøjsere i samme lejlighed, til dels endda i de samme værelser, da sagde de alle: hvis *det* er Tyskere, saa er vi bestemt *ingen* Tyskere. Og paa den maade fandt Sydslesvigerne igen vejen tilbage til danskheden.

Flensborg, den 5. juni 1947.

Per Jensen.

VORT SINDELAGSSKIFTE

*Af forretningsfører
Hermann Jørgen Sandersen*

Hermann Jørgen Sandersen, f. i Flensborg 1909, uddannet i Flensborg realgymnasium, højere handelskole, læretid som skibsmægler. 1929—32 ophold og rejser i England, Holland, Danmark, Sverige, Finland, de baltiske lande og Danzig for at opnaa videre uddannelse i faget. 1932—35 opkøber og forretningsfører i Flensborg og derefter i Bremen og Westerland. 1941—45 soldat i den tyske værnemagt. Efter krigen igen i Westerland. Revisor for Sydslesvigsk Forening paa øen Sild.

Det sindelagsskifte, som vi i dag oplever i Sydslesvig, forekommer ved en overfladisk betragtning noget usædvanligt, især for en udenforstaaende. For rigtig at kunne forstaa dette problem maa man være indbygger i grænseomraadet og have levet i grænseomraadet i de sidste 25 aar. Det er maaske slet ikke muligt at forklare dette sindelagsskifte rent logisk. Et folks sjæl spørger ikke om menneskelig forstandsmæssig logik, naar den ved visse oplevelser er sat i svingninger, men den bestemmer et folks vej efter særlige følelsesmæssige faktorer, som ikke kan forklares ad forstandens vej. Den danske bevægelse, der nu er kommet til gennembrud i Sydslesvig, har længe været til stede i Sydslesvigernes indre. Der manglede blot en

ydre anledning til at lade denne bevægelse komme til gennembrud.

Maaske kan mine betragtninger om spørgsmaalet dansk eller tysk bidrage en smule til klaring. Min første berøring med dette spørgsmaal fik jeg, da jeg endnu var en lille dreng. Jeg er opvokset i Flensborg. Min fars familie stammer fra Als, og min far er født i Madeskov. Min mor er født i Flensborg, og hendes familie stammer fra Løgumkloster-Bredebroegnen. Hendes far stammer fra Hannover. Han var altsaa den eneste rigtige Tysker i familien.

Som jeg allerede har sagt, fik jeg den første berøring med spørgsmaalet dansk eller tysk allerede som lille dreng. Jeg husker godt følgende lille oplevelse. Jeg kunde lige netop læse og stavede naturligvis alt muligt. Min bedstemor havde i sit køkken et bord med hylder til køkkenforraad, deriblandt to flasker med paaskriften »eddike« og »olie«. Jeg spurgte naturligvis bedstemor om, hvad det skulde betyde. Hun forklarede mig da paa daarligt tysk, for hun har aldrig kunnet tale ordentlig tysk, at det var »essig und öl.« Jeg fandt dengang dette meget mærkeligt. Denne lille begivenhed maa vel være foregaaet ved slutningen af den første verdenskrig, for jeg kom i skole 1915. Senere fandt jeg hjemme ved gennemsøgning af huset en mængde danske bøger i et loftsrum, deriblandt en bibel, salmebøger og et eksemplar af Sønderjydske Aarbøger. Min moder forklarede mig paa spørgsmaalet om, hvor alle disse bøger kom fra, at de havde været min faders. Min far var kaptajn i handelsflaaden og derfor sjældent hjemme. Yderligere forklaring fik jeg ikke af min moder. Disse smaa oplevelser har i en vis forstand været medbestemmende for min senere indstilling til spørgsmaalet dansk eller tysk.

Der er naturligvis en hel mængde af den slags smaa oplevelser at fortælle, men det vilde føre for vidt at fortælle dem alle. En ting synes mig dog af særlig betydning. Det var kort efter afstemningen i 1920, og offentligheden talte om den store uretfærdighed, at »det rent tyske omraade Nordslesvig« var blevet skilt fra riget ved en afstemning, hvis resultat naturligvis blev betragtet som urigtigt. Det er jo tilstrækkelig

kendt, hvad der dengang som altid blev fremsat fra tysk side for at give det udseende af, at omraadet altid har været tysk. Paa den tid spurgte jeg engang min far under et af hans besøg hjemme, hvordan det nu vilde gaa befolkningen i Nordslesvig, naar den skulde tale dansk, for jeg havde den opfattelse, at Nordslesvigerne var Tyskere og først maatte lære det danske sprog. Jeg blev imidlertid ved min faders svar belært om noget andet. Han forklarede nemlig, at hele befolkningen i Nordslesvig kunde tale dansk, og at han selv altid havde talt dansk med sine forældre. Tysk havde han kun maattet tale i skolen. Denne lille episode gjorde mig dog noget mistroisk, og parolen om det »rent tyske Nordslesvig« lød allerede mindre godt i mine ører.

Min mistro blev imidlertid først rigtig vaagen, da jeg paa realgymnasiet i Flensborg fik undervisning i slesvig-holstensk historie. Fuldstændig udrevet af sammenhængen talte man om overenskomsten i Ribe, »up ewig ungedeelt«, og naturligvis om »den glørværdige rejsning i 1848.« Det blev naturligvis fremhævet, at Slesvig og Holsten altid havde været tyske o.s.v. Denne stærke fremhæven af tyskheden forekom mig meget mistænkelig, og jeg bragte vor historielærer i stor forlegenhed ved spørgsmaalet: »Hvorfor ligger da Dannevirke i det tyske Slesvig-Holsten?« Jeg kan desværre ikke huske svaret, men det tilfredsstillende mig ikke.

Min hjemstavns historie har siden dengang hele tiden optaget mig, men først i Aarene 1932—34 havde jeg tid og lejlighed til at lære det righoldige materiale til til det slesvigske spørgsmaal i »Flensborghus« at kende. Jeg blev derved overbevist om, at Danmark har en historisk ret til hele Slesvig, og at ogsaa en stor del af den sydslesvigske befolkning hører til det danske folk. I denne overbevisning blev jeg medlem af den daværende »Slesvigske Forening«.

Min opdragelse var oprindelig tysk. Især i skolen blev jo her i grænseomraadet tyskheden stærkt fremhævet. Hjemme hos os havde man altid været stærkt antiprøjsisk indstillet, men trods det havde mine forældre undladt at paavirke mig i dansk retning. Det var ikke, som man egentlig kunde have ventet, mine

forældres paavirkning, der har foranlediget min indstilling, men jeg er ganske langsomt gennem begivenhederne naaet til mit danske sindelag.

Jeg tror, at mange Sydslesvigere er gaaet den samme vej og har gjort de samme erfaringer. De har altid været mistroiske over for den tyske propaganda med dens prøjsiske tendens, kun havde de ingen lejlighed til offentlig at give udtryk for deres opfattelse. Først nationalsocialismen med dens overprøjseri har gjort Sydslesvigerne vaagne og faaet dem til at besinde sig paa deres danskhed. Ved berøringen med de østprøjsiske flygtninge blev det klart for mangan Sydslesviger, at han ikke hørte til samme folk som de. Han følte, at han har en anden levevis, at han har andre sæder og skikke, at han har et helt andet sindelag, og at han overhovedet i hele sin tankegang er et andet menneske end disse østprøjsiske flygtninge. Langsomt kom Sydslesvigerne til den opfattelse, at de hører til det danske folk. Dette store sindelagsskifte, som her er fuldbragt i de sidste to aar, begyndte i grunden længe før. Kun var det ikke muligt for Sydslesvigerne at give udtryk for det. Af stor betydning var ogsaa arierattesterne, som nazisterne forlangte. Ved denne slægtsforskning er mange Sydslesvigere for første gang blevet klar over, at de er af dansk afstamning. Der er naturligvis ogsaa mange andre faktorer, der har været medbestemmende for den nuværende udvikling i vor hjemstav, men disse synes mig dog at have været de væsentligste.

Jeg haaber, at denne lille redegørelse bidrager til, at vore landsmænd nord for grænsen bedre forstaar vore problemer i Sydslesvig og hjælper os til at styrke den danske sag, thi det drejer sig ikke blot om Sydslesvig, men ogsaa om Danmarks sikkerhed.

Vesterland, vinteren 1946.

Hermann Lindersen

EN ANGELBOS VEJ TIL DANMARK

Af dr. ing. Helmuth Vogt

I Sydslesvig, landet, hvor dansk og tysk kultur mødes, forekom det under nazistisk styrelse sjældent, at en, som er født og opdraget i rent tysksindede omgivelser, blev dansksindet. Ofte er jeg blevet spurgt af Angelboere, andre Sydslesvigere og Danskere, hvad der har foranlediget mig til at komme til en saadan erkendelse. En indre længsel har ført mig til denne overbevisning. Selvfølgelig skete det ikke uden lange og alvorlige overvejelser. Dog vil jeg intet foregribe, men vil omtale alt i kronologisk rækkefølge.

Den 9. juni 1909 blev jeg født i Kius, en lille landsby i nærheden af Ulsnæs i Angel. Saa vidt jeg kan efterforske, stammer alle mine forfædre fra Sydslesvig og for de flestes vedkommende fra Angel. Sproget i hjemmet var plattysk. Efter at mine forældre senere var flyttet til Sønder Brarup, og min ene bror og jeg læste paa en skole i Flensborg, blev der ogsaa talt noget højtysk. Allerede som forholdsvis lille dreng havde jeg stor interesse for alt, hvad der angik Sydslesvig. Gerne rejste jeg rundt med min far, som var kreaturhandler. Derved lærte jeg landsdelen og befolkningen at kende

Skønt jeg kun var elleve aar, og mine forældre dengang hverken befattede sig med politik eller grænseproblemet, saa har dog afstemningstiden haft en stor indflydelse paa mig. Det er jo en kendsgerning, at en-

kelte oplevelser eller hændelser, som har gjort et stærkt indtryk eller har haft stor indflydelse paa en, ofte staar saa tydeligt i mindet, som var de foregaaet for nylig. Saadan gaar det mig med en række oplevelser fra afstemningstiden og tiden kort efter. Jeg husker endnu nøjagtigt et besøg hos en ældre slægtning, ved hvilket jeg spurgte ham, hvad han vilde vælge. Jeg fik det svar, at han vilde afgive sin stemme for Tyskland. Paa mit spørgsmaal, hvorfor ikke for Danmark, svarede han: »Det er altid bedre at leve i en større stat end i en lille«. Dette svar tilfredsstillede mig ikke. Det var uforstaaeligt for mig, at et efter min mening saa dybt liggende problem kunde afgøres med saadanne overvejelser. Hertil kom andre hændelser, som endnu staar fuldstændig klart for mig.

Dagene før afstemningen saa jeg ekstratogene, som kørte med stemmeberettigede fra hele Tyskland til Flensborg. Banegaarden i Sønder Brarup var smykket med blaa-hvid-røde flag. Ved hvert tog blev der sunget tyske nationalsange. Men alt dette gjorde dengang ikke saa stærkt indtryk paa mig som de Danebroge, jeg saa hos nogle mennesker. Jeg spurgte mig selv, hvad der kunde have foranlediget disse mennesker til at bekende sig til Danmark. Paa en mærkelig uforklarlig maade følte jeg mig tiltrukket af disse. Jeg havde saa gerne villet vide noget derom, men der blev ingen lejlighed dertil.

Nogen tid efter afstemningen sendte mine forældre mig paa den tyske overrealskole II i Flensborg. Dengang stod man endnu af paa den gamle Kieler banegaard. Hver morgen maatte vi derfor gaa op ad træperne til Jørgensby. Her saa jeg for første gang danske elever, som jo havde deres skole paa Duborg, altsaa paa den modsatte side af byen. Der var et par, som vi mødte hver morgen. I de første maaneder efter afstemningen saa jeg, at de ofte blev gennempryget af tyske elever, som i denne del af byen altid var i flertal. Atter maatte jeg tænke paa mine før skitserede oplevelser i afstemningstiden. Der maatte være noget, som jeg endnu ikke kendte, men det maatte være noget stort. Hver dag gik disse drenge jo saa tappert med deres danske huer paa. Jeg prøvede at spørge mine

kammerater, men jeg fik ikke tilfredsstillende svar. Mere og mere følte jeg trangten til at fordybe mig i sagen.

Tilfældigvis fandt jeg i mit hjem en bog, som gjorde stærkt indtryk paa mig. Det var Jensens »Angeln«. Jeg har læst denne bog mindst et par gange. Skønt bogen var skrevet i tysk aand (det drejede sig om den af pastor Martensen og pastor Henningsen omarbejdede udgave), fandt jeg dog allerede dengang, at alt i min hjemstavn viste mod nord og ikke mod syd. I en af mine første skoleferier havde jeg desuden lejlighed til at rejse med min fader til Nordslesvig. Jeg var meget lykkelig ved at køre over grænsen og se et stykke af Danmark, landet, jeg saa ofte tænkte paa.

Resultatet af disse oplevelser var, at jeg indsaa, at danske sprogkundskaber var ubetinget nødvendige for at udgrunde sagen nærmere. Jeg besluttede derfor at lære dansk, sproget, mine forfædre havde talt. Hemmelig købte jeg mig en dansk lærebog og en dansk ordbog for at lære sproget gennem selvstudium. Jeg husker endnu i dag, hvor bevæget jeg var ved indkøbet af disse bøger. For ogsaa at have lidt lektüre samlede jeg mig et par eksemplarer af Flensborg Avis. Desuden husker jeg endnu, at jeg ejede en roman paa dansk. Hvordan jeg var kommen i besiddelse af denne bog, ved jeg ikke mere. Alt vogtede jeg som en kostbar skat. Jeg talte ikke med nogen, end ikke med mine bedste venner, om det.

Som dreng kom jeg dog ikke rigtig i gang med spørgsmaalet. I de sidste skoleaar var der i de naturvidenskabelige fag mange problemer, som interesserede mig og lagde beslag paa min tid. I skolens historieundervisning var jeg særlig interesseret, hvis grænseproblemer eller dansk historie blev omtalt. Mit hjerte sagde mig allerede dengang, at det ikke kunde være saadan, som det blev fremstillet for os elever. Jeg var endnu for ung til at studere kilderne.

Efter studentereksamen og efter at jeg havde arbejdet seks maaneder paa en byggeplads i Harzen, rejste jeg til Hannover for at læse paa den tekniske højskole der. Et af de første Spørgsmaal, som blev stillet mig, var, om jeg vilde træde ind i en tysk studenterforening

eller ikke. Men dengang saa jeg allerede klart, at for mit vedkommende var der kun eet svar, nemlig ikke at træde ind. Skønt jeg i begyndelsen meget ofte blev inviteret af forskellige studenterkammerater og der var noget betagende ved det tyske studenterliv med dets kammeratskab, som senere kunde skaffe en fordele og hjælpe en til at faa en god stilling, besluttede jeg mig til at give afkald paa alt dette for ikke at blive forstyrret i mine studier vedrørende spørgsmaalet dansk eller tysk. Jeg var klar over, at jeg ofte vilde blive meget ensom. Med Danskerne havde jeg endnu ingen forbindelse, jeg var kun begyndt paa vejen, som skulde føre mig til Danmark. Hvad angaar studiet, saa elskede jeg mit fag og læste derfor ikke kun det, som var foreskrevet, men benyttede hver time, jeg kunde undvære, til at trænge dybere ind i mit fag. I elasticitetslære, som interesserede mig mest, har jeg aflagt en tillægseksamen.

Jeg har maattet gennemføre mit studium under de største finansielle vanskeligheder og har altid været tvungen til at tjene penge ved siden af. Alligevel glemte jeg ikke den danske sag. Min danske lærebog og Jensens »Angeln« havde jeg altid i Nærheden. Den eneste, jeg kunde tale med om alle de daglige vanskeligheder, jeg havde for at klare studiet, og om det dansk-tyske problem, var min kone. Det var jo uendelig værdifuldt altid at have en, som følte med en og hjalp, hvor det var muligt.

Fra studietiden husker jeg endnu nøjagtigt, hvor glad jeg var, da jeg tilfældigvis fik prof. A. S. Ostfelds paa tysk skrevne bog »Die Deformationsmethode« i hænde! Det var første gang jeg saa en fagbog, skrevet af en dansk videnskabsmand. Dengang vidste jeg jo endnu intet om dansk videnskabs høje stadi. Der var jo ingen, som havde meddelt mig noget derom.

Efter at jeg havde dygtiggjort mig i praksis, og efter at jeg havde betalt min gæld fra studietiden, fik jeg mere tid til mine danske studier, som der kom mere fart i. Nu drev jeg sprogstudier med energi. Jeg begyndte at læse danske fagbøger og tidsskrifter. En af hovedkilderne til min doktordisputats var skrevet paa dansk.

Jeg blev mere og mere kendt med de danske forhold i mit fag, men derover glemte jeg dog ikke hjemstavnen. For at faa lejlighed til at se lidt af Danmark i ferierne, rejste jeg i 1937 til Tønder og i 1938 til Sønderborg. Ifølge devisebestemmelserne kunde jeg dog kun opholde mig en dag der. Rejsen til Sønderborg gjorde frem for alt et stærkt indtryk paa mig. Det var en smuk martsdag, da min kone og jeg tog bussen fra Flensborg til Sønderborg. Det forekom os, som om Danmark havde taget søndagstøj paa. Danebrogene passede saa smukt i landskabet, og alt var saa fredeligt og hyggeligt. Vi vil aldrig glemme dette betagende billede.

Jo mere jeg lærte danske forhold at kende, jo mere lyst fik jeg til at fordybe mig i studiet af dem. Jeg henvendte mig til dansk studieoplysning med forespørgsel, om de kunde formidle en brevveksling mellem mig og en ung dansk ingeniør eller student. Der meldte sig straks en.

Tilfældigvis lærte jeg Flensborghus' bogsamling at kende. Herigennem fik jeg kendskab til den danske litteratur og kunst og Slesvigs historie. Det var ikke blot det, at dansk og nordisk kultur og aand tiltrak mig, men jeg følte ogsaa, at dansk kultur, tænkemaade og livsanskuelse helt igennem passede til den sydslesvigske mentalitet. Det var en rigtig opvaagnen. Ord kan ikke beskrive mine følelser.

Et særligt indtryk gjorde alt, hvad jeg kunde erfare om professorerne Christian Flor og Christian Paulsen, paa mig. I Sydslesvigeren professor Chr. Paulsen fandt jeg et menneske, som havde fundet til Danmark, skønt han havde læst paa tyske skoler. Nu var jeg klar over, at jeg var paa den rigtige vej. Jeg kunde fuldt ud forstaa de ord, Paulsen sagde i et foredrag i studenterforeningen:

»... Skønt altsaa det tyske sprog ved den femhundredaarige nøje forbindelse med tyske lande har til dels fortrængt det danske i mit fædreland, skønt dette i den politiske adskillelse fra det øvrige Danmark har ombyttet navnet Sønder-Jylland med Slesvig, er jeg dog forbleven Sønderjyde i hjertet og haaber, at De, mine herrer, ligesom jeg anser Nørrejyden, Fynboen,

Lolliken, Sjællandsfaren for mine brødre, ogsaa vil erkende mig for deres broder . . .«.

Det eneste, der efter denne erkendelse manglede mig, var en forbindelse med Danskere. Jeg søgte derfor forbindelse med danske videnskabsmænd i mit fag. Efter Danmarks besættelse blev opretholdelsen af brevvekslingen vanskelig. Ofte var jeg meget bedrøvet over ikke at faa svar, fordi mit brev kom fra Tyskland.

For de danske bygningsingeniører i Hamborg planlagde jeg ved det »Technische Vorlesungswesen«, hvor jeg holdt aftenforelæsninger over elasticitetsteori, en forelæsning paa dansk over de tyske byggebestemmelser. Forelæsningen fandt sted, og jeg kom da med en sammenligning mellem de danske og tyske bestemmelser. Desuden gjorde jeg ingeniørerne bekendt med de mest brugte tyske fagbøger osv. Forelæsningen fandt tilslutning, saa jeg kunde fortsætte næste semester med en forelæsning over statiske problemer paa dansk. Det har glædet mig meget, at jeg kunde hjælpe Rigsdanskerne lidt med at klare sig. Saa vidt jeg er orienteret, var det første gang, at der blev afholdt fagforelæsninger i et fremmed sprog paa en tysk fagskole. Initiativet til disse forelæsninger kom alene fra mig. Mere end alt andet har det glædet mig, at jeg kunde afholde saadanne forelæsninger, uden at jeg havde haft een eneste times danskundervisning.

En særlig glæde var det for mig, at mine tilhørere ikke betragtede mig som Tysker, men som Dansker. En af mine tilhørere, som jeg blev venner med, skaffede mig et lille Danebrog fra Danmark, som jeg kunde stille paa mit skrivebord i hjemmet. Danebrog paa skrivebordet var det ydre tegn paa, at jeg havde fundet til Danmark.

Min kreds af danske bekendte udvidede sig mere og mere. Desværre havde jeg endnu ingen bekendt mellem den danske folkegruppe i Sydslesvig. Det skulde først komme senere. I oktober 1941 meldte jeg mig ind i Dansk Samvirke for at være medlem af en dansk forening. Jeg besøgte den danske sømandsmissions og menigheds foranstaltninger i Hamborg. Da jeg ikke havde en dansk eksamen, prøvede jeg at tage den

danske doktorgrad. Fra Polyteknisk Læreanstalt i København fik jeg ret til at erhverve den danske tekniske doktorgrad. Jeg begyndte saa at skrive en disputats, men i 1942 indsaa jeg, at nu under krigen med alle dens vanskeligheder vilde jeg ikke kunne finde den nødvendige tid og ro til at gøre arbejdet færdigt. Jeg sammenfattede derfor alt, hvad jeg indtil da havde udarbejdet, i en afhandling og sendte den til Polyteknisk Læreanstalt. Rektor, professor Anker Engelund, skrev anerkendende tilbage.

I marts maaned 1942 havde jeg lejlighed til at rejse tre uger til København. Rejsen var en af de største oplevelser, jeg har haft. Jeg kunde opsøge og se alt det, jeg allerede havde hørt og læst om. Desuden kunde jeg besøge bekendte og de ingeniører og videnskabsmænd, jeg havde korresponderet med. Jeg havde bl. a. lejlighed til at tale med Polyteknisk Læreanstalts rektor, professor Anker Engelund. Det forekom mig, som om hver dag var en søndag. Ved et besøg paa det kongelige teater havde jeg den lykke at se hele kongefamilien, kongen, dronningen, kronprinsen og kronprinsessen.

Meget bevæget blev jeg, da en af mine bekendte forærede mig et kongemærke. Det var den smukkeste gave, man kunde give mig. Jeg følte mig saa godt hjemme og havde det saa hyggeligt i Danmark, og jeg var saa lykkelig over, at mit hjerte havde vist mig vej til mit sande fædreland.

Da jeg altid har følt mig tiltrukket af videnskabeligt arbejde, besluttede jeg at tage den tyske dr.-habil. grad for at erhverve retten til at afholde forelæsninger paa en højskole eller et universitet. Jeg har efterhaanden faaet megen erfaring i mit fag. Desuden havde jeg taget doktorgraden og offentliggjort afhandlinger i fagtidsskrifter. I december maaned 1940 indsendte jeg derfor et videnskabeligt arbejde med en ansøgning til den tekniske højskole i Hannover, efter at jeg først havde talt om det med en bekendt professor.

Skønt jeg havde skrevet et par gange, havde ringet og var rejst til professorene i Hannover, var man dog

endnu i begyndelsen af 1943, altsaa efter næsten tre aar, ikke færdig med gennemsynet af det. Det blev mig for meget. Jeg bad derfor om, at min ansøgning maatte blive tilbagesendt. Helt fra begyndelsen havde jeg en formodning om, og med tiden fik jeg vished for, at det var partiet, som bevirkede, at jeg intet svar fik.

Kort efter at jeg havde indsendt min ansøgning til højskolen, kom en herre fra partiet til mig. Partiet i Hamborg var blevet opfordret til at søge oplysning om mig. Da jeg ikke var partimedlem, og da han ikke kendte mig nærmere, opsøgte han mig for at udfylde det ham foreskrevne skema. Skønt han ikke viste mig de enkelte spørgsmaal, kunde jeg dog se lidt, og af det han spurgte, bemærkede jeg, at han skulde have oplyst, hvad for aviser jeg læste, om jeg havde en hagekorsfane, og om jeg ogsaa viste den ved festlige lejligheder. Derved konstaterede han, at vi ikke ejede en saadan fane. Jeg havde kun det allerede nævnte Danebrog paa skrivebordet. Et Hitlerbillede ejede vi heller ikke. Desuden havde jeg abonneret paa Flensborg Avis og andre danske aviser og fagtidsskrifter. Til slut spurgte han, om jeg vilde blive partimedlem.

I den tid, min ansøgning laa i Hannover, kom der ofte herrer fra partiet for at hente oplysninger om mig eller for at spørge, om jeg nu ikke vilde blive partimedlem. Skønt det altid har været mit ønske en gang at blive docent for at faa lejlighed til at meddele mine kundskaber og erfaringer til andre og at arbejde endnu mere videnskabeligt, og skønt jeg gennem erhvervelsen af dr. habil-graden kunde forbedre min stilling, vilde jeg dog ikke betale det med at træde ind i partiet. At blive partimedlem vilde betyde at opgive Danmark. Det kunde jeg ikke. I det var jeg ogsaa fuldkommen enig med min kone, som ivrigt understøttede mig i denne henseende.

Jeg var ogsaa meget vred over, at partiet skulde afgøre, om jeg var egnet til docent. Herren, som var hos mig, var en lille bogholder, som tidligere havde været selvstændig. Han var efter sine egne ord gaadt fallit tre gange. En saadan person var dog ikke i stand til at vurdere mine kundskaber og evner. Det var kun

godt, at jeg ifølge min brevveksling med eksperter, mine forelæsninger og foredrag, mine afhandlinger i videnskabelige tidsskrifter selv var klar over mine evner. Ellers kunde man let komme til at tænke mindreværdigt om sig selv, hvad sikkert ogsaa var maalet for partiets fremgangsmaade.

Da partiets udsendinge bemærkede, at der intet var at gøre med os, begyndte de med smaa chikanerier, som blev større og større med tiden. Det var vor lykke, at de tabte forbindelsen med os ved den hamborgske katastrofe, ellers havde de sikkert ikke holdt op, før de havde bragt min familie og mig i koncentrationslejr. Min kone havde allerede en gang lært gestapos fremgangsmaade i afhøring af mennesker at kende, fordi hun i 1937 havde ladet sig behandle af en jødisk læge.

Til slut vil jeg endnu beskrive, hvordan jeg endelig fik den ønskede forbindelse med Danskerne i Sydslesvig. Allerede i 1941 havde jeg engang været paa Dansk Skoleforenings kontor i Flensborg for at faa oplysning om betingelserne for at erhverve den danske doktorgrad. Da rektor Bernhard Hansen ikke var til stede, talte jeg med den nu i krigen faldne fuldmægtig Hans Harck. Efter at vi havde drøftet mit anliggende, talte vi endnu lidt om danskheden i Sydslesvig. Jeg vil aldrig glemme den smukke maade, han fremstillede mig alt paa. Her følte jeg, at der var en, som ogsaa hang med hele sit hjerte ved Danmark.

Natten mellem den 24. og 25. juli 1943, den første af de hamborgske katastrofenætter, blev jeg udbombet med min familie. Vi kunde kun redde os selv og et par kufferter. Til min kone og lille datter søgte jeg et værelse i Sydslesvig. Jeg selv maatte tilbage til Hamborg. Samtidig havde jeg tabt forbindelsen med Danskerne, jeg kendte i Hamborg. Allerede før den hamborgske katastrofe var mange danskere rejst hjem. Det var den nationale opvaagnen i Danmark, som begyndte at virke. I august maaned 1943 skrev jeg derfor til formanden for Den slesvigske Forening i Flensborg. Da denne var syg, modtog jeg et svar fra Flensborg Avis' chefredaktør, hr. L. P. Christensen, som jeg kort efter opsøgte. Han gjorde mig bekendt

med Duborg-skolens rektor, hr. Bernhard Hansen. Først og fremmest fik jeg nu gennem rektor B. Hansen indblik i arbejdet i Sydslesvig. En særlig glæde var det for mig, da jeg kunde deltage i et stort møde, afholdt af Den slesvigske Forening i september maa-
ned 1944. Da jeg boede i Hamborg, kunde jeg desværre ikke arbejde saa aktivt med, som jeg ønskede. Meget bevæget blev jeg, da rektor B. Hansen til jul 1943 forærede mig de seks bekendte smukke kongebilleder.

Hermed vil jeg nu afslutte mine betragtninger, som viser, hvordan jeg med den største sejhed har fulgt en indre stemme uden hensyn til, om det har kostet arbejde og besværligheder. Jeg har sandelig ikke fortrudt det. Ved at opdage, at Danmark er mit sande fædreland, har jeg faaet den største løn, jeg overhovedet kunde faa, og det er mit højeste ønske engang at faa lejlighed til at sætte hele min arbejdskraft, mine erfaringer og kundskaber ind til gavn for Danmark.

Egernførde 1946

Dr. Helmut Vogt

FREMTID GROR AF DYRE MINDER

Af funktionær Theodor Andresen

Et sindelagsskifte er ikke forkasteligt, som mange mennesker tror, blot det har en ærlig motivering, dyb rod og er af varighed. Der gives vel ikke et eneste menneske, som ikke har skiftet sindelag. Vi behøver blot at se paa vor egen aandelige udvikling fra ung-

domsdage over manddomstid til senere alder. Hvem kender ikke Saulus, der blev en Paulus, hvad fortælles der ikke om Morten Luthers sjælekamp i klostercellen? Forleden fik jeg brev fra en ungdomsven, som nu i 30 aar har levet langt nede i Tyskland, og som i anledning af Sydslesvigernes omvendelse brugte ordet »renegater«, som Danmark ikke vilde have gavn af. Jeg svarede, at jeg ogsaa var »renegat«, og at jeg var stolt af det, fordi jeg i en lang aarrække har kæmpet for denne omvendelse og har alt tilrettelagt i mit inderste, i sind og i sjæl, i tanke- og følelsesverden. Der er hos mig ikke mere nogen tvivl om, at jeg som Sydslesviger tilhører Danmark, og jeg er altid rede til at indestaa for denne overbevisning.

Jeg er født i 1894 i den smukt beliggende landsby Ulsnæs ved Slien i Angel. Her var min far lærer og degn. Han stammede fra en ældgammel bondeslægt i egnen nær Lyksborg. Min mor var født i Tønder. Hendes slægt stammede fra Gallehus i Møgeltønder sogn og fra Brede sogn. Far var tyskindstillet, mor ligeledes, saafremt man dengang kunde tale om politisk indstilling hos en hustru og mor til syv børn. Moders slægt, særlig bedstemor, var dansksindet. Bedstemor, der som gammel kone boede i Flensborg og kun talte tysk daarlign, elskede sit danske fædreland og holdt meget af kong Christian IX.

Vi havde en lykkelig barndomstid før det skæbnesvangre Aar 1914. I Angel kendte vi selvfølgelig ikke noget til grænsekamp. Grænsen laa oppe ved Kongeaaen, og intet menneske tænkte paa, at den kunde røkke. Men undertiden kom vi børn dog i forbindelse med danskheden. Flere gange om aaret besøgte vi fars hjemstavn ved Flensborg fjord, og naturligvis besøgte vi ogsaa mors slægtninge i Tønder. Her taltes der næsten udelukkende dansk, men vi børn forstod ikke dette sprog; alligevel fornam vi, at her begyndte et grænse-spørgsmaal at dukke op. Ogsaa i bedstemors hus i Riddergade i Flensborg taltes meget dansk. Mor og bedstemor talte altid sønderjydsk med hinanden.

I mit 13. aar kom jeg paa domskolen i Slesvig, den samme skole, som Johannes Ewald havde gaaet i. Men

hvad vidste vi om Johannes Ewald? Vi blev opdraget i tysk aand. Hertugdømmet Slesvigs smukke og tusindaarige hovedby var dengang tysk. Intet menneske tænkte her paa danskheden. Skolens lærere var næsten alle indvandret fra sydlige egne og interesserede sig ikke for vort lands historie. Undervisningen var daarlig. Der stod en stadig kamp mellem lærere og elever, og det var ikke meget, vi lærte. Jeg mindes denne skole næsten som et tvangsinstitut. Det var prøjsiske metoder, der raadede her, og frugterne var derefter. Naar jeg oplever, hvorledes vor ungdom bliver opdraget i alle de danske skoler omkring i vort land, maa jeg tilstaa, at disse børn har en meget lykkeligere skoletid. Min dreng, som gaar paa Duborgskolen i Flensborg, staar nu i en alder, som svarer til min, da jeg besøgte skolen i Slesvig, og han kender gudskelov intet til hine tugtemetoder. Det er et lyst og glædeligt indtryk, vi faar af ungdommens opdragelse i dag. I min fritid skete det, at jeg beskæftigede mig med fortidsminderne, som Slesvig og dens omgivelser er saa rig paa. Flere gange vandrede jeg ud til Danevirke og var en skøn efteraarssdag i 1908 sammen med flere andre drenge vidne til de første udgravninger i Hedeby. Men der var ingen lærer, som ledede os. Jeg spurgte ofte mig selv, hvorfor der hernede ved Slien byggedes en vold, som kaldtes Danevirke. Grænsen mellem Danmark og Tyskland laa dog oppe ved Kongeaaen. Hvad havde Danskerne at gøre her?

Efter tre aars uddannelse i Slesvig, som sluttede med en eksamen, der gav ret til »etaarsfrivillig« militærtjeneste, opstod spørgsmaalet om, hvad jeg skulde være. Jeg er mine forældre dybt taknemlig for den uddannelse, de gav mig trods alle pekuniære vanskeligheder for far, thi baade en ældre bror og en ældre søster studerede ogsaa. Det siger sig selv, at jeg ikke kunde faa en dansk uddannelse; dertil stod hele familien for meget i det tyske liv, baade materielt og aandeligt. Det besluttedes nu, at jeg skulde have videre uddannelse, og jeg kom i foråret 1910 i overrealskolen i Flensborg. Derved blev Flensborg min anden hjemstavn. Siden den tid har jeg boet her, og der gives

ud over mine paarørende intet andet i verden, som jeg elsker saa højt som denne by. Paa den nye skole fandt jeg et helt andet liv. Skolen var berømt for god opdragelse. Vi havde en række dygtige lærere. Især husker jeg professor G. med hans undervisning i tysk og historie, fordi han satte pris paa, at vi fik kendskab til vor hjemstavns historie, ganske vist paa en tysk præget maade, men han var dog ingenlunde en fanatisk Prøjser. Desværre var det overvejende flertal af lærerne paa denne skole heller ikke hjemmehørende. Mange elever var fra Nordslesvig; en del af dem var dansksindede, men grænsepolitik stod dengang ikke særlig paa dagsordenen. Skønt jeg boede sammen med en dansksindet elev fra Haderslev amt, som blev en af mine bedste venner, holdt jeg fast ved mit tyske sindelag. Skoleaarene i Flensborg hører til mit livs skønneste aar. Det var ungdommens kræfter i fri udfoldelse, der i omgang med kammeraterne gav livet hele dets rigdom. I foraaet 1914 bestod jeg min afgangseksamen, som giver adgang til et tysk universitet. Det var meningen, at jeg vilde studere kunstvidenskab og arkitektur, men de nødvendige midler manglede. I sommeren 1914 besøgte jeg kunstindustriskolen i Flensborg. Saa brød krigen ud. I efteraaet 1914 blev jeg indrullet som soldat og kom til militær uddannelse paa en troppeøvelsesplads i nærheden af Berlin. I februar 1915 gik det til fronten. Jeg deltog i vinterslaget i Masuren mod Russerne. Heldigvis slap jeg snart bort fra krigens grusomme oplevelser, fordi jeg fik forfrysninger i fødder og fingre. Et langt lazaretleje fulgte. Jeg mistede flere tæer og stykker af forskellige fingre. Krigen var endt for mig. I november 1915 vendte jeg hjem til Flensborg. Min ældste bror var faldet, og mine forældre sørgede meget over hans død. Jeg besluttede nu at gaa i købmandslære, som jeg gennemgik i en kornhandelsforretning i Flensborg.

I 1920 stemte Nordslesvig sig hjem til Danmark. Ogsaa i Flensborg gik bølgerne højt. Men den 14. marts var Flensborg og Sydslesvig endnu ikke vaagnet. Jeg skal ikke nægte, at ogsaa jeg dengang stod paa tysk side, men stemmeret havde jeg ikke, fordi jeg var

født i 3. zone. Alligevel varede det ikke længe, før jeg fik en anden overbevisning i grænsepolitisk henseende. I afstemningstiden gennemgik jeg et kursus i dansk, vel mest for forretningslivets skyld. Men jeg opdagede for første gang det danske sprogs skønhed og dets slægtskabsforhold til vort plattyske sprog. Dette indeholdt jo saa mange ord og vendinger, som kun kunde afledes af det danske sprog. Jeg fik øjnene op og saa, at vort daglige sprog var bundfæstet i det danske. Men der kom flere oplevelser til, som knyttede mig nærmere til Danmark

I begyndelsen af 1921 lærte jeg en ung pige at kende, som stammede fra egnen omkring Graasten. Hendes modersmaal var selvfølgelig dansk. Det varede ikke længe, før hun indbød mig til sammen med hende at besøge hendes søster, som var gift med en dansk grænsegendarm i en smukt beliggende landsby ved Flensborg Fjord. Nu skal du saa ind i et dansk hjem, sagde jeg til mig selv. Det var mig ikke helt tilpas, fordi jeg frygtede, at det kunde give anledning til ubehagelige drøftelser. Vi stod jo i to forskellige lejre, og der var jo en særlig spænding i denne kamptid, da grænsen for kort tid siden var flyttet. Det blev helt anderledes end ventet. Jeg tror, det varede ikke en times tid, før jeg var ven med min nye svoger, den danske grænsegendarm, og jeg var helt optaget af disse menneskers gæstfrihed. Med tiden kom ogsaa vor grænsepolitik frem, og jeg begyndte at se retfærdigheden i den sønderjydske sag. Ja, jeg begyndte for første gang at tvivle om, hvad man indtil nu havde lært os. Sønderjylland var paa ingen maade tysk folkegrund, det var dansk paa alle omraader. Men hvad saa med Sydslesvig? Jeg kunde ikke se, at der i nogen henseende var en væsensforskil mellem den hjemmehørende befolkning i Nord- og Sydslesvig. Ganske vist var sproget forskelligt, men det var alt, og sproget i Sydslesvig var jo ikke engang af ren tysk rod. Ja, hvad saa? Jeg vilde paa ingen Maade skilles fra Nordslesvig, og dette land var uden al tvivl dansk. Jeg kom i tvivl. Her maatte der tænkes om igen. Med denne opdagelse og dette spørgsmaal stod jeg ved begyndelsen af et sindelagsskifte, som strakte sig over en lang aarrække.

Mine svigerforældre var begge gode danske Nord-slesvigere. Det er ikke mindst disse to mennesker, jeg skylder meget for min tilnærmelse til Danmark. De var hver for sig et lysende forbillede i familiær henseende, jævne mennesker, pligtro mod samfundet og i forholdet til deres store børneflokk — min kæreste havde 12 søskende, — arbejdsomme mennesker indtil deres sidste dage. Svigerfar havde en høj, rank skikkelse. Han var mere tavs end snaksom, naturelsker, dyreven, en afholdt mand og, hvad jeg mest skattede, et menneske, som tænkte over tilværelsen paa en klar, bestemt og naturlig maade. Svigermor derimod var en lille rund og snakkesalig kone, en dygtig hustru og moder, som var meget elsket af sine børn. Det er sandt, saadanne mennesker gives der overalt i verden, men her var der dog noget særpræget. Man kan bedst forklare det med ordet: sønderjydsk-dansk. Naar jeg tænker paa, hvordan jeg bedst skal forklare, hvad sønderjydsk væsen er, saa behøver jeg blot i tanken at kalde mine svigerforældre tilbage til livet.

Hvor mange gange har min svoger og jeg ikke sidet nede ved Flensborg fjord, naar han vogtede over Danmarks sydgrænse, og drøfttet alle mulige ting mellem himmel og jord, selvfølgelig ogsaa dansk og tysk væsen, og atter saa jeg, at her talte og tænkte et menneske af sønderjydsk æt med et særlig oplyst sind. Vi blev de bedste venner og foretog mange cykelture sammen. Vi besøgte ogsaa vore andre slægtninge i Sønderjylland. Der var alle steder kun een mening om Sønderjyllands befrielse fra prøjsisk tryk. Saa begyndte jeg saa smaat at se med deres øjne, og jeg følte stadig mere, at vor landsdel Slesvig i enhver henseende kun var eet begreb. Der er selvsagt forskelligheder fra landskab til landskab, men taget i det hele er Slesvig dog et land, som ikke kan deles, og det er paa grund af dets oprindelse og landets og folkets udvikling en uløselig bestanddel af Danmark. Ja, jeg vidste det maaske bedst. Født og opdraget ved Sliens bredder havde jeg fra min første barndomstid oplevet, at Slien var en etnografisk skillelinje. Syd for Slien begyndte Holsten. Vi havde ingen forbindelse med folk fra landskabet Svans. Der var alt helt anderledes: ind-

byggernes væsen, sproget, byggemaade o. s. v. Saa kom jeg stadig mere til den overbevisning, at den grænse, der blev trukket i 1920, paa ingen maade var en naturlig grænse. Sli-Danevirkelinjen tegnede sig tydelig. Nej, sproget skilte os ikke.

Men der gaves andre ting, som virkede endnu stærkere paa mig. Allerede som barn havde jeg stor interesse for geografi. Særlig skaffede jeg mig nøjagtigt kendskab til vort landskab Angel, tegnede kort og landskaber. Jeg læste meget. Min fader ejede en rig skat af bøger, særlig litteratur om vor hjemstavns historie. Ofte strejfede jeg ene omkring og lagde derved grunden til mit senere arbejde med min hjemstavns historie. Da jeg saa siden lærte dansk, blev jeg ogsaa læser af den danske bogsamling i Flensborghus. Men jeg kunde ikke nøjes med at læse, jeg vilde tage alt i øjesyn. Jeg opsporede de utallige fortidsminder, for eksempel gravpladserne ved Vedsted, Hjerpsted og paa Als. Der er kun faa runestene, men deres sprog er tydeligt dansk, hvadenten de staar nede i Slesvig eller oppe i Jylland. Jeg fulgte oksevejen helt oppe fra Haderslevnegnen over Immervadbro, over Sønderjyllands landsting paa Urnehovedsletten med den vidunderlige udsigt, til Lyrskov hede, gennem det gamle Karlegat i Dannevirke og til sidst ind i »Fræslets« vide marker. Hvor tit har jeg ikke paa de mange historiske steder oplevet vort folks tusindaarige historie. Urnehoved, Sønderjyllands landsting, var gennem tusind aar tingstedet for Slesvigs tre sysler, Isted-, Ellum- og Barvedsyssel. Her samledes hver maaned vore forfædres førere, raadslog i frit ordskifte med konger og hertuger. Nej, Slesvig var ikke delt, Nord- og Sydslesvig var eet og priste kongen af Danmark, som var lensherre over vort land.

Og saa var der kirkerne, mere end 200 landsbykirker, som jeg næsten alle har besøgt, fordi jeg vidste, at de — bortset fra runestenenene — var de ældste historiske mindesmærker i vort land. Vor egen simple landsbykirke havde over portalen kong Frederik V's navnetræk. Jeg spurgte engang som barn om, hvad det var for en konge. Ja, det var en dansk konge. Saa grublede jeg over, hvorfor en dansk konges navn kun-

de blive anbragt her paa en tysk kirkebygning. Hvad fortalte ikke disse for det meste tarvelige bygninger af raa eller tilhuggede kampesten med deres ganske vist ikke righoldige, men alligevel kunstnerisk værdifulde inventar! Der var nogle store kampestenkirker i Angel, som lignede dem i Nordslesvig, og der var teglstenskirker fra Valdemarstiden helt nede i Sydslesvig som f. eks. i Eggebæk eller Breklum. Hvor var saa skellet mellem nord og syd? Vel sporede ogsaa en forskel. Nordslesvig har altid været mere religiøst indstillet. Her satte man stadig pris paa at holde sit gudshus i orden og pynte dets indre til guds ære. Det er pietismens, Brorsons og brødremenighedens aand, som havde fæstnet sig. Sydslesvig gled ind i tyskhedens aandsliv. Det kendte ikke noget til Grundtvigs værk og aand, det blev i kirkelige og religiøse forhold fattigere stillet, omend vi i kirkebygningerne sporer, at ogsaa Sydslesvig havde en umiskendelig tilknytning til Norden.

Fremdeles granskede jeg bondekulturen, byggemaaden, folkets sæd og skik, som Claus Eskildsen skriver om i sin grænselære. Alle fornuftige mennesker maa indse, at her taler utvetydige kendemærker om Slesvigs enhed og tilhørsforhold til Danmark.

Ja, jeg elsker mit land, og ikke mindst for dets landskabelige ynde. Der findes vel næppe en med særlig naturskønhed udstyret plet mellem Kongeaa og Ejder, hvor jeg ikke har nydt vor hjemstavns mageløse skønhed, hvadenten det drejer sig om det yndige landskab i øst, midtlandets vide sletter og flade bakker eller marskens grønne marker.

Og jeg besøgte de historiske steder med deres minder om vort folks skæbne gennem tusind aar, først og fremmest Dybbøl Banke. Hvor mange gange har jeg ikke hvilet paa kongeskansens vold. Her skete hin apriildag 1864 en tung afgørelse, Danmark maatte bukke under for en overmagt. Aldrig før 1864 havde Sønderjylland været tysk eller prøjsisk. Nu gled det ind i Prøjsens haarde jernhaand. Utallige gange stod jeg ved Sankelmarks mindesmærker og strejfede over Isted hede, jeg besøgte Bov, Mysunde, og hvilket ry staar der ikke om Dannevirkes volde fra den fjerneste

fortid lige op til vore dage. Gang paa gang, naar jeg paa gravmælerne læste de fremmedtonende navne fra Østrig og Brandenburg, ankede jeg over, at disse mennesker havde kæmpet i vort land og sat livet til for en uretfærdig sag.

En varm sommerdag i høsttiden stod jeg ved et markled i Sundeved. Rug- og hvedemarkernes svære aks rørte sig ikke. Det var blikstille, og heden rugede over en stor bondegaard nede i dalsænkningen. Nørremølle! Her fødtes en mand, som var Sønderjyllands største i dette aarhundrede. Tyskerne kaldte ham fcr-ræder, men denne bagvaskelse kan ikke rokke ved den kendsgerning, at han elskede sin hjemstavn overmaade og gav alle sine kræfter for at befri sit land og fremme dets velfærd. Det var i min nationalpolitiske omvendelse et betydningsfuldt øjeblik, da jeg stod her ved et markled og saa ned paa H. P. Hanssens hjemsted.

I 1921 døde min far. I hans skrivebord fandtes en bunke haandskrifter, som blandt andet indeholdt en smuk skildring af hans forældres liv og gerning. Det gav anledning til mine slægtsforskninger, som jeg aar efter aar dyrkede med stadig større iver. Jeg opdagede, at vor slægt, baade paa fars og mors side, i alle de aarhundreder, jeg formaaede at gennemforske, var hjemmehørende i Slesvig, særlig i det nordlige Angel og i egnen omkring Tønder. Ogsaa ved disse granskninger opdagede jeg, at vort land i fordums tider altid havde været knyttet til Danmark.

Fra aar til aar førtes jeg tydeligere hen til den overbevisning, at vort folk og vort land oprindeligt var en bestanddel af Danmark og dets folk, og at Slesvig til trods for, at tysk aand stadig har virket sydfra og prøjsisk militærstyrke har udfoldet et haardt voldsregimente paa alle tænkelige omraader, ikke svigtede denne oprindelse. Jeg fik tit lejlighed til at prøve denne overbevisning paa en anskuelig maade. I mange aar tog jeg med min familie ned til Ditmarsken for at besøge en søster, som boede her. Som jeg var vant til, færdedes jeg ogsaa her rundt omkring, helt oppe fra Heide ned til marskerne ved Elben. Nej, hvor var dog

alt forskelligt fra vor hjemstavn Slesvig. Her boede et stivsinnet og svært tilgængeligt folk, her var ikke den aandelige bevægelighed som oppe i vort land, her var ingen dansk folkegrund at spore. Folk i Ditmarsken og Holsten er ganske anderledes end vi Slesvigere. Derom skriver Hedemann-Hespen, en holstensk adelsmand med rige kundskaber om vort lands historie og dets kulturelle udvikling, i sin bog »Die herzogtümer Schleswig-Holstein und die neuzeit«: Slesvig er et land for sig, et land med et betydeligt aandsliv . . . Holsten et næsten saksisk land med ringe frisisk og meget sydelbisk islæt og med det i Slesvig ukendte Vender-blod; Slesvig i sit brede grundlag anglo-frisisk, aandeligt mere sart og inderligt end det mere djærve broderland.« Naar jeg citerer disse udtalelser af en tysk historiker, sker det, fordi den nævnte bog har haft stor indflydelse paa mit sindelagsskifte. Ganske vist er Hedemann-Hespen en tysk »Slesvig-Holstener«, men han er samtidig en hadefuld modstander af Prøjsens voldspolitik over for vort land siden 1964. Der er flere bøger, jeg støttede mig til, naar det drejede sig om at fremme mine kundskaber om vort land og vort folk. Jeg nævner i første række: J. P. Trap: »Statistisk-topographisk beskrivelse af hertugdømmet Slesvig« (1864), og samme: »De sønderjydske landsdele«, udgivet af H. V. Clausen og M. Mackeprang 1929, A. D. Jørgensens »Fyrretyve Fortællinger«, »Sønderjydske Aarbøger«, forskellige historiske og kulturhistoriske skrifter m. v. Men især maa jeg igen nævne Claus Eskildsens »Grænselære«.

I 1921 fik jeg en stilling som kontormedhjælper i en vinhandelsforretning i Flensborg, og nogle aar senere blev jeg forretningsfører her. Hin unge pige, som jeg talte om, giftede jeg mig med paa den anden aarsdag for Sønderjyllands befrielse, den 10. februar 1922. Saa kom en sydslesvigsk mand sammen med en nord-slesvigsk kone, og vi to har aldrig fortrudt, at dette giftermaal skete. Der fødtes to børn i vort ægteskab, en pige og en dreng, som nu staar i en alder af 22 og 16 aar. Vi er altsaa alle sammen ægte Slesvigere af rod og blod.

Saa kom 1933. Forlængst stod jeg i politisk og aandelig henseende med blikket rettet mod nord. Det nazistiske voldsregimente var mig forhadet lige fra begyndelsen. En dag, det var en af de utallige nazistiske festdage, stod der en mand i brunskjorte foran døren og spurgte barskt, hvorfor vi ikke vilde hejse hagekorsflaget. Nej, det kunde og vilde vi ikke. Hvorfor ikke, spurgte han igen. Fordi vi er dansksindede, lød svaret. Han gik. Nu frygtede vi, at der kunde ske noget; men der skete ingenting, og vi havde ro for denne sag. Det har aldrig ligget i min natur at sætte mig op mod en magt, som den enkelte er afmægtig overfor. Alligevel var det tunge aar, vi gik i møde. Vi maatte tie, bide tænderne sammen. I vort hus havde vi folk, som forfulgte os, fordi vi bekendte os til danskheden, men vi gav ingen anledning til indgreb i vor personlige frihed, omend vi mange gange maatte indse, at det kunde ske hver time. Ikke mindst paa grund af min politiske overbevisning mistede jeg min stilling og maatte en kort tid nøjes med arbejdsløshedsunderstøttelse. I 1937 fik jeg saa ansættelse ved industri- og handelskammeret i Flensborg, hvor jeg den dag i dag er funktionær. Her stod jeg i den nazistiske tid helt alene med mit politiske sindelag, men jeg tav og fandt mig tilrette, saa godt jeg kunde. Jeg husker tydeligt den 9. april 1940. Tropperne marcherede hele dagen gennem Flensborgs gader. Ogsaa i vore kontorværelser var man helt optaget deraf, og mange var for det nazistiske voldsforetagende mod Danmark. Jeg sad stille paa min plads og tænkte i dyb medfølelse paa mine slægtinge derovre, ja, jeg sørgede over hele det danske folk, og jeg følte mig inderlig forbunden med dets skæbne.

Endelig kom befrielsens dag, og hvad siden skete i Sydslesvig, ved vi alle. Jeg staar midt i Sydslesvigsk Forenings arbejde, og vi haaber alle, den anden befrielsesdag maa komme. Hvis vi ikke kan magte det, saa stoler vi paa vore børn, som vokser op for Danmarks sag. Maaske har Sydslesvig aldrig været udsat for saadan en fare, som truer os nu. I tidligere tid tyngede prøjsisk voldspolitik svært paa Slesvigs land og folk.

Men vi var dog alle hjemmehørende i vort land og vidste, vi var uden fare for en folkelig opløsning og tilintetgørelse. Denne fare truer nu med at overvælde os. Prøjserne kom ved krigens slutning i store skarer til os og er nu lige saa mange som vi selv. Vi ser daglig disse ansigter, som er saa fremmede og minder os om den prøjsiske underofficer. Vi erkender, at disse mennesker har mistet deres hjem og lider under en tung skæbne. Men vi har en pligt over for os selv og vore børn, ethvert levende væsen har en selvopholdelsesdrift. Hvis vi ikke kan komme af med disse mennesker, saa er vi Sydslesvigere med tiden dømt til undergang. De trænger ind i hele vort samfundsliv. Det kan ikke forhindres, at ungdommen gifter sig indbyrdes. Det varer maaske kun et slægtled, saa er de herrer over os, og hvad det betyder, har den historiske udvikling vist, ikke mindst i vort land.

Og nu staar jeg ved slutningen af mine betragtninger. Jeg spørger: hvem søndenfra vil blive ved med at kalde mig en forræder, hvem nordfra vil hævde, at jeg er blevet dansk for konjunkturernes skyld. Maa-ske svares der nu: Ja, med dig kan det være tilfredsstillende; du har gjort, hvad du kunde, for at overbevise dig selv om, at du som Sydslesviger er af dansk æt, men der er mange andre, hvis sindelagsskifte ikke berørte deres samvittighed. Der er ikke plads til her at forsvare disse mennesker. Lad mig kun anføre nogle ord, som jeg læste i dag i »Flensborg Avis«. Under overskriften »Efter naturens lov« skriver førstelærer H. K. Kristensen, Lunde: »Bevægelsen i Sydslesvig er ikke unaturlig, tværtimod. Danskheden bryder frem med naturlovens nødvendighed. Det danske anlægspreg har ligget gemt i Sydslesvigernes kromosomer, men de ydre kaar har været saa uheldige for danskheden, at den i lang tid ikke er kommet til udfoldelse eller er blevet til forvredet pur. Nu er kaarene ændrede. Den tidligere ødelæggende indflydelse har tabt i kraft. Mildere strømninger kommer fra nord. Derfor bryder de danske anlæg igennem.«

Hvis en stor del af det danske folk endnu ikke er overbevist om ægtheden af vort sindelagsskifte, saa

beder vi om, at man ser paa vore børn. Hør kun, hvordan vore børn allerede nu synger de danske sange, som om de for længe siden har været fortrolige med det danske folks bløde og yndige viser.

Ja, Sydslesvig er vaagnet, og med en lille tidssvarende rettelse af et lille talord synger vi nu Holstein-Rathlous vise:

*»Det land den tyske næve
haardt knuger i sit tag,
men hundred tusind gæve
dog staar for Danmarks sag.
Hvor Uffe riget værged
og Thyra bygged værn,
har Dansken end sig bjerget
trods Tyskens blod og jern.«*

Flensborg, den 23. maj 1947.

Theodor Fischer

EFTER SAMMENBRUDET

MIN VEJ TIL DANMARK

A, borgmester Hermann Clausen

I et grænseland, hvor to kultursamfund griber ind i hinanden, har der altid fundet sindelagsskifte sted. Ogsaa i hertugdømmet Slesvig har mennesker stadig skiftet sindelag. I tidens løb er der af tusinder og atter tusinder Slesvig-Holstenere blevet gode Danskere. Saaledes drog P. Hiort Lorenzen som stænderdeputeret ind i Slesvigs stændersal som en god Slesvig-Holstener og blev den betydeligste forkæmper for danskheden. Men ogsaa efter at Slesvig-Holstenismen havde faaet et tysk præg, er der stadig af tysksindede mennesker blevet gode Danskere. Efter Nordslesvigs genforening med moderlandet var mange mennesker, især arbejdere, endnu tysksindede. De blev i kort tid gode Danskere og er det den dag i dag. Saaledes har danskheden i det tidligere hertugdømme Slesvig været i stadig frem-skridt de sidste 100 aar. Katastrofer har fremskyndet tempoet. Den tyske katastrofe i 1918 fremskyndede sindelagsskiftets tempo i Nordslesvig. Den prøjsisks-tyske katastrofe i 1945 fremskyndede dette skifte i Sydslesvig. Det er en historisk udvikling i Sydslesvig, som er foregaaet de sidste hundrede aar, og som ikke lader sig dræbe. Den kan kun forhales og er blevet forhalet ved den Bismarck'ske voldshandling i 1864 og ved den prøjsiske undertrykkelse fra 1864 til 1945. Hvis denne undertrykkelse ikke havde været, havde

landet til Ejderen forlængst været dansk. Ikke engang med den prøjsiske militærstøve har man kunnet paatvinge den folkelige egenart i det tidligere hertugdømme prøjsisk væsen. Hvis danskhed og dansk kultur havde kunnet virke paa lige fod med tysk kultur siden 1850, vilde der i dag ikke være et Sydslesvigspørgsmaal.

Jeg er født som bondesøn i den sydlige del af Flensborg amt. Mine forfædre paa fædrene side stammer fra det nordlige Angel, paa mødrene side fra Dannevirkeegnen, saa langt kilderne i kirkebøgerne gaar tilbage. Mine bedsteforældre talte dansk og plattysk, mine forældre og deres søskende talte ogsaa delvis dansk. Som tyveaarig kom jeg i Nordslesvig i Aabenraa og Tønder amter i berøring med danskheden. Jeg lærte at tale sønderjydsk og befandt mig vel i dansksindede kredse. De dansksindedes rolige, besindige væsen fængslede mig, især havde jeg stor agtelse for de danske, som dengang før den første verdenskrig under Köller-politikken med stor sejhed og store ofre forsvarede deres folkelige egenart og deres sprog mod prøjseriets vold. Det var den bekendte Köller-politikks tid. Jeg saa bønderne og deres koner gaa til forsamlingshusene fulgt af gendarmene med den prøjsiske pikkelhue. Disse lovens øjne havde til opgave at overvaage de danske møder, at forbyde de taler og sange, som af prøjsiske embedsmænd blev anset for at være statsfarlige. Jeg saa, hvorledes danske forældres børn blev presset i de tyske skoler, og hvorledes unge bondesønner blev tvunget i den prøjsiske militærtrøje. Jeg saa, hvorledes dansk kultur, dansk folkelig egenart og dansk sprog systematisk blev gjort ringeagtet fra prøjsisk side. Min medfødte retsfølelse oprørtes stærkt derved. Der opstod allerede dengang i mig et uudslukkeligt had til denne prøjsiske tvang. Jeg blev som ungt menneske en fanatisk hader af denne prøjseraand, som var saa væsensfremmed for vort slesvigske folk. Jeg udtalte ogsaa offentligt mit mishag og kom derved ofte i konflikt med den prøjsiske øvrighed. Saaledes gik jeg en sen aften i glad stemning hjem fra en fest i den danske ringriderforening. Jeg sang sagte den danske nationalsang, som var de prøjsiske embeds-

mænd ganske særlig forhadte. Da traadte en prøjsisk gendarm ud af mørket hen til mig, lagde sin tunge soldaternæve paa min skulder og sagde: »De er arresteret, følg med.« Nu blev sagen endnu morsommere. Han havde som statens opsynsmand været til stede ved denne fest og havde nydt rigelig alkohol. Jeg maatte følge med til kroen, hvor festen blev afholdt. Efter at værten, en god Dansker, som jeg kendte, havde sagt god for mig, blev det lille mellemværende ordnet i mindelighed ved en kaffepunch. For jeg gjaldt endnu stadig i landsbyen for Tysker. I mellemtiden havde familieforbindinger knyttet mig endnu nærmere til danskheden. Ved alle politiske drøftelser i de parrørendes kreds, som var uundgaaelige, var jeg altid paa de dansksindedes side, fordi min medfødte retsfølelse og min maaske i underbevidstheden slumrende danskhed drev mig til det.

Saa kom den første verdenskrig og efter dens afslutning afstemningen i Nordslesvig. Jeg var i mellemtiden flyttet til den gamle Sli-stad Slesvig og havde faaet ansættelse ved det store tyske foretagende de tyske statsbaner. Mit had til prøjseraanden var kun blevet større ved krigens oplevelser. Saa kom afstemningskampen, der blev ført sydfra af alle tyske partier med en flom af løgne og fordrejelser. Jeg havde imidlertid sluttet mig til det socialdemokratiske parti i Tyskland, fordi jeg troede, at dette parti vilde bekæmpe prøjseriet bedst, som jeg gav hele skylden for krigen. I afstemningstiden gik jeg ved mange møder skarpt imod den prøjsiske chauvinisme, der stadig udbredte den løgn, at Slesvig-Holsten var tysk til Kongeaaen. Jeg kendte jo landet. Jeg havde før krigen i lang tid været i Nordslesvig. Til spørgsmaalet dansk eller tysk tog jeg ikke afgørende stilling, fordi jeg ikke havde nogen grund til det, thi byen Slesvig hørte jo ikke til afstemningszonen. Paa det politiske omraade gik jeg ind i en haard kamp mod den prøjsiske uaand i den tro, at det vilde være muligt at skabe et demokrati i det prøjsiske Tyskland. Spørgsmaalet dansk eller tysk var ikke aktuelt for mig, fordi jeg udenrigspolitisk set som socialdemokrat blev en ivrig forkæmper for den anden internationale. Jeg kæmpede

til 1933 med største beslutsomhed mod prøjseraandens bærer, det prøjsiske junkervæsen, i førende stilling i det socialdemokratiske parti, til sidst som raadmand og formand for det socialdemokratiske parti i byen Slesvig. I 1933 led denne stolte antifascistiske bevægelse, som hovedsagelig støttedes af de socialdemokratiske arbejdere, nederlag i kampen mod den højeste udfoldelse af den prøjsiske militarisme, Hitlerismen.

Mine forbindelser med Danmark var ikke blevet afbrudt i Weimarrepublikkens tid. Hver sommer tilbragte jeg ferietiden hos mine slægtninge. Under min politiske virksomhed har jeg ogsaa haft forbindelse med det danske socialdemokrati og havde lært det rene nordiske demokrati at kende. Gentagne gange havde jeg under mine besøg i Nordslesvig lejlighed til at deltage i nationale fester. 1930 deltog jeg i en genforeningsfest. Man bar almindeligvis denne dag et silke-dannebrog paa jakkeopslaget. Jeg bar ogsaa dette flag, som i mellemtiden var blevet mig kært, og tog det med til Slesvig. Dette lille flag har siden dengang hængt over mit skrivebord som et synligt tegn paa min indre tilknytning til Danmark. Men mit ferieophold i Danmark blev i de tunge aar efter 1933 hver gang en stor indre oplevelse. Jeg kunde derved, om ogsaa kun for en kort tid, indaande Nordens frie luft. Og i disse aar modnes langsomt en afgørelse, som ikke mere var til at komme uden om.

— — —

Katastrofen i maj 1945 kom, og de frihedskærlige mænd i byen Slesvig mødtes. En dag, det maa have været i maj eller juni 1945, sidder jeg overfor lederen af det danske mindretal i Slesvig. »Hvorledes stiller De Dem til spørgsmaalet om Sydslesvigs genforening med Danmark?« er det spørgsmaal, som han gerne vilde have besvaret. Jeg skildrer forbindelsen med danskheden siden min ungdom. Ungdomserindringer vaagner, og i mit indre modnes langsomt beslutningen om at træffe den afgørelse, som er uomgængelig nødvendig, omend det sker i en sen alder. I dette spørgsmaal er man kun ansvarlig for sin egen samvittighed. Ingen udenforstaaende har ret til at fælde en dom. Den før-

ste august 1945 overrækker jeg det danske mindretals forening i Slesvig by min optagelsesbegæring.

Slesvig, i maj 1947.

Fermann Larsen

VI ER IKKE TYSKERE

Af lærer Paul Wehlitz

Paul Wehlitz, f. d. 28. 6. 1893 i Slesvig, 1903 flyttet til Aabenraa, 1909-14 læreruddannelse i Aabenraa og Haderslev. 1916 saaret og hjemsendt fra militærtjenesten og første ansættelse i Mellerup, Agerskov sogn, 1919 til Angel. I 23 aar lærer ved Fovlløk enklasse-skole. Siden april 1947 lærer ved den danske kommuneskole i Slesvig.

Vel aldrig i vort lands historie har Sydslesvigernes tanker været saadan rettet mod Danmark som i det aar, der nu ligger bag os. Og det med rette! Der blev jo deroppe kæmpet om afgørelser, der ikke blot angaar *vort* ve og vel, men som besegler vore børns skæbne, og i hvilke dommen over Sydslesvigs bestaaen eller undergang vil blive udtalt.

Vi lytter med stor glæde til røsterne derovrefra i presse og rigsdag fra mennesker, der betragter det som

en hellig pligt at hjælpe os med raad og daad, for at Sydslesvig hurtigst muligt kan blive genforenet med moderlandet. Den uselviske indsats, som er gjort af mange venner i Danmark, deriblandt især dem, der kom til os derovrefra, og som arbejder blandt os under vanskelige, ofte trange forhold, har tit fyldt os med frisk kraft og nyt mod.

Men der lyder ogsaa andre røster over til os; røster fra kloge, forsigtige mennesker, som vel fremhæver, at man maa gøre sin indflydelse gældende for de sydslesvigske danskes rettigheder, men som frygter, at alskens ulemper og besværligheder i økonomisk og politisk henseende kan fremkaldes derved. De tror ikke at kunne bære det ansvar af al kraft at gaa ind for Sydslesvigs genforening med Danmark.

Vi, der hellere i dag end i morgen saa, at grænsestenene igen blev rejst der ved Ejderen, hvor de stod allerede for tusind aar siden, har fuld forstaaelse for, at man ikke forhaster sig i en sag, der er af saa vidtrækkende betydning, at man tøjler den varme længsel og klart og nøgternt overvejer aarsag og følge, nutid og fremtid, men vi har ofte den følelse, at mange derovre ser paa forholdene i Sydslesvig gennem mørke briller, at man overvurderer vanskelighederne og vovestykket ved overtagelsen af denne landsdel og det af den grund, at man ikke kender forholdene, som de har formet sig her, og derfor staar raadvilde overfor denne folkebevægelse, denne genfødsel. Det er jo ogsaa forstaaeligt; thi hvordan kan De hinsides den fastlagte grænse forstaa, hvad der næsten er ufatteligt for os selv. Kun den, der selv har gennemlevet de aar her, der i bund og grund ændrede vor tankegang og vore følelser, vil helt kunne forstaa, hvordan det gik til, at vi efter saa mange fejltagelser igen fandt vejen hjem.

Ja, hvis det var muligt, at Deres rigsdagsmænd uhindret kunde komme til os, hvis tankeudvekslingen kunde gaa som en levende strøm fra hjerte til hjerte, da vilde enhver tvivl om vor sags ægthed, som man derovre maaske nærer endnu, være vejret bort med det samme.

Jeg forstaar Deres mistro, jeg ved, at De frygter, at et stort antal Tyskere i Sydslesvig i fremtiden vil berede Dem vanskeligheder, ja maaske endog bringe Danmark i krigsfare. Fem aars tysk besættelse, de bitre erfaringer med Tyskerne i Nordslesvig giver anledning til en saadan frygt.

Men vi er ikke Tyskere mere; i titusindevis har vi sagt os fri af vort hidtidige fædreland og søger nu hjemret i det land, til hvilket Sydslesvig i et aartusind har været nært knyttet.

De vil maaske sige: kan da nogen skifte fædreland, som man bytter en slidt frakke med en ny? Vi kunde i hvert fald ikke fornægte vort fædreland og blive Tyskere, saadan som de dernede bliver danske fra i dag til i morgen.

Det er en fejlslutning; thi Deres forfædre har aldrig været Tyskere, men vore har været Danskere. Vi lader kun den fortyskning svinde bort, som Danmark som stat og folk i lang tid tillod, ja begunstigede. Og det er heller ikke et skridt fra i dag til i morgen, men trældomsaar fulde af frygtelige oplevelser har aabnet vore øjne, har vist os, at vi var paa vildspor.

Kun 25 aar omfatter tidsrummet fra beslutningen om at forlade vort kære Nordslesvig for at blive tyske til i dag, da blodet efter en langvarig kamp sejrede over det tillærte, da vi forstod, at vor hele kærlighed altid har gældt hjemstavn, som nu stod i fare for at gaa tabt for evigt.

Kun 25 aar; men hvad rummede de! Jeg vil slet ikke tale om de skuffelser, som vi oplevede under Weimarrepublikken. Hvad var de mod den ufrihed, mod den slavetilværelse, som begyndte med Hitler! Hvor ofte steg ikke skamrødmene til vore kinder over vore »førere«s brutale optræden og over trællensind hos millioner i vort folk, som tiljublede dem, naar mennesker af deres egen race eller tro blev martret til døde, eller naar smaa folk blev overfaldet og »besejret« uden hensyn til indgaaede traktater. Hvor mange søvnløse nætter havde man ikke, fordi man ikke kunde affinde sig med ikke at maatte sige sin mening, fordi man altid stod for sig selv som en kujon, en løgner. Hvem kan

sætte sig ind i, hvor vi led under, at man gjorde vore egne børn fremmede for os, at man indpodede dem vildfarelser, lærte dem, at deres forældre var forkalkede og senile, og endelig for »Stortyskland« førte dem ind i den anden verdenskrigs rædsomme myrderi! Det var ikke mere *vort* Tyskland, ikke mere *vort* fædreland, som erklærede kristendommens grundsætninger krig, som prædikede afgrundsdybt had i stedet for kærlighed.

Og dog var det saa uendelig svært at kaste det fra sig, som man fra den tidligste barndom var vokset saa inderlig sammen med. Hvor mange sprogets, sædernes og skikkernes og kulturens baand knyttede os ikke til Tyskland, hvis store aander vi ogsaa i dag ærer! Hvad inflationstidens og krigsaarenes økonomiske nød ikke havde formaaet, det kaldte nu sjælenøden frem. Kærlighedsbaandet brast. Allerede længe før krigen var tabt for os, var det revet over og kunde ikke mere knyttes, da naziregimet var styrtet; thi utallige gange maatte vi efter den tid opleve, at den aand, der havde regeret Preussen-Tyskland til den tid, stadig er den samme. Overalt finder man den samme utaalsomhed; herremenneskevæsenet lever videre i den enkelte som i partierne, hvad enten de kalder sig kristelige eller sociale. Ofte har denne aand skjult sig godt; men tit kommer den utilsløret til udtryk, for eksempel i de partiførertaler i landdagsmøderne, der truer med embedsfratagelse og tvangsforflyttelse, ja endog i vor landskirkes kundgørelser, der kalder os forrædere og truer os med guds straf. Derfor sagde vi os fri af alt det, som engang var alt for os, og stod nu her som arme hjemløse mennesker. Vel tænkte vi tit paa Danmark, hvor forældre og søskende boede, hvor fri tænkemaade og demokratisk skik havde hjemme; men en grænse laa imellem os, et andet sprog dannede en mur, der syntes os uoverstigelig.

Da væltede strømmen af østpreussiske flygtninge sig ind over landet. De kom i saa store mængder, at enhver maatte komme i nærmeste berøring med dem og lære dem at kende, og da aabnedes øjnene for os; det var jo slet ikke vore brødre, vore nærmeste frænder. De, som kun adskilte sig fra os derved, at de talte et an-

det sprog, boede kun et par mil nord for os. Nu vidste vi paa en gang, hvor vort hjem, vort fædreland var. At erkende dette og gaa ind for det var et og det samme. Nu var vi paa den rette vej, og alt, hvad man af den grund foretog sig imod os, kunde kun styrke os i vor beslutning om at virke for vor slesvigske hjemstavns tilknytning til Danmark. Dette høje maal var saa meget værd, at man rolig fandt sig i forulempelserne, at man saa bort fra selskabelig boykot og bagvaskelser, at man endogsaa kunde le ad de klirrende vinduesruder sidste nytaarsnat.

Ogsaa ordet derovrefra om, at grænsen laa fast, kunde ikke forvirre os. Den, der udtalte disse ord, gik jo ud fra falske forudsætninger. Han kunde jo ikke vide, hvor megen ung sæd, der stille var spiret her i den haarde vintertid under sneen.

Og dog, vil De maaske sige, rigtige danskere kan de dervedefra aldrig blive. Jeg selv skrev til min søn, der endnu er i krigsfangenskab: »Vi vil vel aldrig blive saadanne danske som en, der er født der; men vi kan blive gode danske statsborgere, naar vi har den faste vilje dertil.«

At vi har denne vilje, det beviser vi ikke ved, at vi sætter Dannebrog paa jakkeopslaget, det kan være en rent ydre adfærd; nej, vi beviser det derved, at vi giver det nye fædreland vore børn. Tyskland *tog* vore børn, Danmark *giver vi* dem. Vi river dem ud af kammeraternes kreds, ud af det sprog, hvis klang de har lyttet til fra deres første aandedrag, vi river dem ud af børnerim og eventyrtryllekreds og ind i en ny verden, som til at begynde med er fremmed for dem.

Vi vil ikke, at man betragter dette som et offer, men man skal heller ikke tale om konjunktur, hvor det drejer sig om hellig alvor for os. Vi afslaar de takkens og beundringens ord, som ved nytaarsskiftet klang til os derovrefra. Vi vil ikke fejres som helte, paa den anden side heller ikke betragtes som den fortabte søn, der angergiven vender tilbage til fædrenehjemmet. Vi handler, som vi maa handle, naar vi ikke vil gaa under. Men vi tænker slet ikke paa undergang. Efter alle undertrykkelsens aar vil vi endelig engang leve i samklang med vort væsen. De sidste aar har bragt

os beviset for, at Danmark holder fast ved det ord, som dengang blev udtalt paa Dybbøl: »I skal ikke blive glemt.« Hvis dette ikke var tilfældet, lader Danmark os nu i stikken, saa vilde det være Sydslesvigs undergang og desuden bringe Danmark i fare for ogsaa at miste Nordslesvig

At udnytte chancen nu betyder ikke at udplyndre en modstander, som er slaaet til jorden, men at fratage den paagrebne røver hans rov.

At Danmark ikke simpelthen forlanger, hvad der blev frataget det i 1864, kan mange hernede ikke forstaa. Jeg selv holder det for rigtigere, at det sker saaledes, som det forudses i Danmarks svar til England, at kravet om genforening rejses i Sydslesvig.

Vi er ubetinget sikre paa, at vi vil tilvejebringe et stort flertal for tilknytning til Danmark.

En forudsætning er det, at vi kan afgøre det i virkelig frihed, uden nogen som helst tvang. Men det vil ikke være tilfældet, saa længe Holsten bestemmer over os, og saa længe flygtningene har afgørende indflydelse i vore forvaltningsorganer og andre vigtige steder.

Hertil behøver vi Danmarks hjælp: Skaf os forudsætningerne for en fri og retfærdig afstemningskamp, saa vil vi vinde sejren for Sydslesvig og Danmark.

Fovlløk, den 18. jan. 1947.

Paul Wehlig.

FOR DEMOKRATIET I NORDEN

Af byrådsmedlem Peter Krey

Peter Friedrich Krey, f. d. 1. 1. 1893 i Bockhöft, Slesvig amt, som søn af landmand Jørgen Krey og hustru Friederieke, f. Seeland. Forældrenes hjemstavn er Slesvig amt. Efter skolegang i Slesvig og Friedrichsfeld uddannet som slagter. Arbejdede som svend i forskellige tyske byer til militærtiden. Efter sammenbruddet 1918 chauffør og funktionær. Politisk og fagforeningsmæssigt organiseret siden 1911, mangeaarig funktionær i fagforeningerne og SPD. Blev som modstander af nazisystemet anbragt som politisk fange i koncentrationslejren Neuengamme. Siden november 1946 formand for foreningen af de forfulgte under naziregimet.

Jeg er en sydslesvigsk bondesøn. I 1893 blev jeg født i Slesvig amt. Jeg blev opdraget i socialistisk aand og har siden 1911 været medlem af det tyske socialdemokratiske parti og af de frie fagforeninger. Ivrigt deltog jeg i partiets virke og stod i aaben kamp mod reaktionen til naziregeringens magtovertagelse. Men da denne havde udstedt forbudet mod partiet, fortsatte kampen illegalt. Trods uophørlig forfølgelse og stadigt opsyn af bøddelknægte og gestapo, trods fængsling og indsættelse i gestapo- og koncentrationslejr havde jeg intet øjeblik i mit liv nogen tvivl om min retfærdige socialistiske overbevisning.

Da i Maj 1945 fortroppen af de forenede nationers hære naaede Slesvig, havde vi, de overlevende funktio-

nærer i SPD fra før 1933, gennemført det første grundlæggende møde for det nye parti i haabet om, at vi nu endelig havde tilkæmpet os fuld social og kulturel frihed. Men hvilken vildfarelse! Vi internationale socialdemokrater maatte fastslaa, at SPDs distriktsledelse i Kiel intet havde lært i tiden fra 1933 til 1945, og at det til 1933 udøvede partidiktatur levede videre i skærpet form. Man begrænsede ikke blot vor kulturelle frihed, men man forbød os ogsaa, støttet af medlemmer i flygtningekredse, at tilslutte os Sydslesvigsk Forenings kulturelle forening. SPD forlod den internationale indstillings grund og ikklædte sig nationalismens kappe i langt højere grad, end nazisterne havde gjort det. Man viste ingen forstaaelse for vor kulturelle tilknytning til vort nordiske hjem, til Danmark. Man tog intet hensyn til de hjemmehørendes egenart i grænselandet, men man troede at kunne undertrykke den ved voldshandlinger og forhaanelser. Man kaldte os separatister, flæskedanskere og landsforrædere og opnaaede derved, hvad nazisterne forgæves havde forsøgt: at vi tabte troen paa et virkelig socialistisk demokrati i Tyskland, at vi med tungt hjerte forlod SPD og gik i kamp mod partiets reaktionære aand og mod dets førende mænd, som prægedes af aanden fra 1933—45.

Vi tager afstand fra den reaktionære, militaristiske aand fra Potsdam, som plejes af de bestaaende partier, og søger tilknytning til de virkelig internationale broderpartier ud fra grundsætningen om den frie udfoldelse af folkenes socialistiske og kulturelle friheder. Derfor fuldbrogede vi grundlæggelsen af det sydslesvigske socialdemokratiske parti, som — hvad der er os ganske uforstaaeligt — uden begrundelse blev afvist af militærregeringen, skønt tusinder af mænd og kvinder havde anmodet om optagelse.

Trods alt vil vi — og nu for alvor — føre kampen videre med sejr udholdenhed, og vi gør det saa meget hellere, fordi vi repræsenterer 75—80 procent af den hjemmehørende befolkning, som med spænding følger alle sympatitilkendegivelser fra danske socialdemokrater.

Til trods for, at saa store dele af befolkningen staar bag os, er det ikke muligt for os at holde de bestræbelser stangen, som udgaar fra Tyskland, henholdsvis Holsten, fordi det lille Slesvig ganske som i 1864 maa bøje sig for det store Holsten, saalænge forbindelsen mellem Slesvig og Holsten bestaar.

Det staar os klart, at vi kun kan betragte adskillelsen fra Holsten som den første etappe paa vejen til vor frihed og ikke som maalet, der foresvæver os.

Jeg er ikke vant til at kæmpe med uhæderlige midler, men aabent, og derfor har jeg intet at skjule. Jeg betragter denne min kamp som en fortsættelse af mine forfædres kamp mod den prøjsiske militaristiske aand og dens repræsentanter. Vi kæmper for at redde vor truede folkelige egenart og kultur, for et virkeligt frit demokrati og en ægte socialisme, for demokratiet i Norden. Vort ønske er — naar det store danske socialdemokrati har det samme ønske — paa selvbestemmelsesrettens grund under dets ledelse en dag at blive gode kampprøvede kammerater og gode borgere i den danske stat, idet vi gaar hen, hvor vi baade efter afstamning og kultur hører hjemme.

Uden noget som helst konjunkturformaal søger vi at gøre den uret god igen, som blev øvet af Prøjsen mod os og hele Danmarks folk i 1864.

Slesvig, den 24. 2. 1947.

Peter Krey

MIN HJEMSTAVNS SAG

Af raadmand Hans Flatterich

Hans Flatterich, f. d. 24. 10. 1882 i Vinnert, Husum amt. Faderen daglejer. Faglært som typograf, læretid i Husum, vandreaar. Arbejde i Christiansfeld, Bremen, Oldenburg i Delmenhorst,, Hamm i Westfalen og Bielefeld. Betydelig deltagelse i fagforeningsbevægelsen og den politiske bevægelse (socialdemokratiet) i Bielefeld. Soldat i næsten 4 aar i den første verdenskrig, to gange saaret. Fra 1919 socialdemokratisk redaktør i Syke (Hannover), Husum, Flensborg og Slesvig. I 1944 flere maaneder i koncentrationslejren Neuengamme af politiske grunde. Siden efteraaret 1946 byrådsmedlem og raadmand i Slesvig.

Det er gaaet mig som mange andre: grænselandets problem, problemerne i dets historie og problemet om dets fremtid har før i tiden ikke interesseret mig saa meget. Det havde forskellige aarsager. Tyve aar gammel forlod jeg min sydslesvigske hjemstavn, og i de følgende aartier gensaa jeg den kun lejlighedsvis. Alle-rede da jeg var 22 aar, sluttede jeg mig til den socialistiske bevægelse og deltog aktivt i den. Maalet for mit arbejde og for mit liv var at gøre Tyskland til en demokratisk og socialistisk stat. Meget tidligt blev jeg klar over, at der var fejl og mangler i det tyske samfund. Den første verdenskrig, som jeg deltog i, og hvor jeg blev saaret, uddybede denne erkendelse. Mine saar tvang mig til at hellige mig min opgave i det erhverv,

jeg havde uddannet mig til. Jeg blev — hvad jeg ogsaa havde mest lyst til — redaktør ved den socialdemokratiske presse. Som saadan kom jeg midt paa aaret 1920 tilbage til min hjemstavn. I Husum, Flensborg og Slesvig fik jeg mit virkefelt. Hele mit arbejde gik ud paa at opbygge, udvikle og senere, da den unge Weimarrepublik blev angrebet fra alle sider, at opretholde det unge tyske folkesamfund. Det var aar, som var fyldt med arbejde og bekymringer af den nævnte art.

Jeg lærte i disse aar ogsaa det danske socialdemokrati at kende. Jeg deltog i grænseoverenskomsten, senere ogsaa i et partimøde i Aabenraa. I 1924 var jeg sammen med en kammerat fra Flensborg og en kammerat fra Kiel i nogle dage det danske socialdemokratis gæst i København og fik derved indblik i forholdene i Danmark, som allerede dengang aftvang os beundring.

Hitlertiden og dens vej ud i den tyske katastrofe tvang mig til fordybelse i og erkendelse af historiske forhold og kendsgerninger. Saaledes blev jeg lidt efter lidt klar over, hvilken skæbne særlig vort grænseland havde lidt og stadig maatte lide ved forbindelsen med Prøjsen og Tyskland. I aaret 1944 maatte jeg tilmed gøre bekendtskab med koncentrationslejren. I Neuenamme havde jeg lejlighed til at se det grufulde system i dets afskyeligste vrængbillede. Jeg har længe haft men deraf. Først i 1946 var jeg igen saa rask, at jeg kunde give mig af med offentlig virksomhed.

I mellemtiden var jeg blevet medlem af Sydslesvigsk Forening. I SPD forsøgte jeg forgæves sammen med andre partifæller at holde grænsespørgsmaalet uden for partiets politik. Da dette ikke lykkedes, stillede jeg mig helt til raadighed for vor hjemstavnsbevægelse. I september blev jeg byrådsmedlem, og under valgkampen i det forløbne aar og senere gik jeg som taler og ogsaa paa anden maade helt og fuldt ind for min hjemstavns sag. Det er i virkeligheden denne virksomhed, der igen har gjort mig livsstærk og glad. Jeg er blevet klar over, at det bedste for min hjemstavn, i hvilken jeg er rodfæstet med hele min tilværelse, er, at den bliver genforenet med sit gamle mo-

derland. Et maal, som i sandhed er alle ædles sved i vort elskede Sydslesvig værd.

Slesvig, den 23. april 1947.

Jens Fløttum

SOM EN OPVAAGNEN AF EN TUNG DRØM

Af skibsmægler Johannes Ankersen

Jeg blev født den 4. februar 1894 i Flensborg. Min far var embedsmand ved den præjssiske statsbane. Slægten stammer fra Ribe. Bedstefars far kom til Sydslesvig, og hans søn, min bedstefar, bosatte sig i Flensborg. Efter 1864 blev han tysk embedsmand. I familien taltes dengang saavel dansk som tysk. Men da min mor, som stammer fra Tønning, ikke forstod dansk, blev vi børn opdraget i det tyske sprog og lærte slet ikke at tale dansk. Fra min barndomstid kan jeg godt huske, at far følte sig som »musspreusse« (tvangsprøjsjer), at han havde stor sympati for Danmark, og at han helst vilde medbringe smaa Dannebrogsgflag fra Danmark, naar han var deroppe. Jeg selv lærte kun de faa danske ord og sætninger, som næsten hver indfødt Flensborger kender, og det er ikke saa mange. Politik blev

der ellers aldrig talt om i familien, og vi børn vidste intet andet, end at vi var Tyskere.

Paa skolen fik vi ingen undervisning i vor hjemstavns historie og hørte ikke det mindste om dansk kultur og aandsliv. De fleste af lærerne var ikke Slesvigere, men kom hertil fra Hannover, Sachsen, Thüringen, Brandenburg osv. Da jeg i 1913 efter studentereksamen forlod skolen, følte jeg mig aldeles som Tysker. Spørgsmaalet dansk eller tysk interesserede mig slet ikke i den tid, fordi jeg simpelthen var af den mening, at det ikke kom mig ved. Vi havde ikke haft lejlighed til at lære dansk kultur og dansk sindelag at kende. Derfor traf afstemningstiden 1920 os ganske uforberedte. Afstemningen fik ikke den udgang, den skulde have haft i betragtning af, at Sydslesvigs befolkning i virkeligheden er rodfæstet i nord. Dengang vidste vi det ikke, men troede, at vi var Tyskere, som vi var blevet opdraget til i mange aar.

Jeg kom nu i lære i rederifaget i Flensborg. Læretiden varede dog kun til august 1914, da den første verdenskrig brød ud og jeg blev indkaldt som soldat. Allerede i september 1914 kom jeg til fronten, 1915 blev jeg forfremmet til reserveofficer og var ved fronten til krigens slutning. Saa gik det tilbage til hjemmet. Det afbrudte fredsarbejde blev genoptaget. I 1921 giftede jeg mig, min kone havde jeg lært at kende i Aabenraa, og i 1924 blev jeg selvstændig som skibsmægler og forsikringsrepræsentant i Flensborg.

Det kan ikke siges, at jeg indtil den tid havde haft nogen bevidst følelse af, at jeg var af dansk herkomst. Jeg elskede de nordiske lande, og det første, jeg begyndte efter hjemkomsten, var at lære at tale, læse og skrive dansk. Men der var endnu ingen sjælelig kontakt med det gamle moderland, det kom først, da inflationstiden i Tyskland var endt.

Grænsen laa jo nu tæt ved Flensborg, og da den tyske mark igen havde købeevne i udlandet, var det muligt at foretage rejser og udflugter til Danmark. Og det blev nu snart og tit gjort. Baade sommer og vinter besøgte min kone og jeg landet nord for grænsen. Derigennem lærte vi folket og landet under dansk styre nøjagtigt at kende. Hver gang vi kom over grænsen,

syntes vi bedre og bedre om dette dejlige land og dets befolkning. Det var som om solen skinnede lysere der, og luften var lettere at indaande. Der var en særpræget tryk, hyggelig og frejdig stemning i hele landskabet, som vi ikke fandt syd for grænsen. Allerede i disse aar gik det op for mig, at det var her i nordens land, blandt Danmarks folk, jeg var rodfæstet og hørte hjemme.

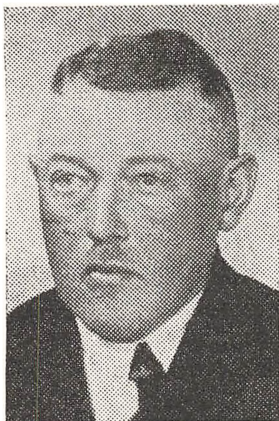
Nazisternes voldsregime og den anden verdenskrig, da jeg atter maatte blive soldat, fik mig til endnu mere at vende mit sind til nordens land, men jeg blev afgjort danskfølende efter ankomsten af de mange flygtninge fra det østlige Tyskland. Nu var der ingen tvivl mere om, at jeg ikke var beslægtet med noget af disse mennesker, som repræsenterede de forskellige tyske racer og stammer. Her fandtes det sidste bevis for, at Sydslesvigs befolkning hører hjemme i norden, og at vore brødre og søstre kun findes i det fælles moderland Danmark. Det var, som en opvaagnen af en tung drøm fandt sted. Som et under kom nu forklaringen paa, at vi tidligere havde følt os saa trygge og frejdige, naar vi var kommet over grænsen til det gamle Danmark.

Efter kapitulationen kunde vi frit bekende os, og det var med en varm og hellig glædesfølelse, at jeg søgte nærmere tilknytning til den danske orientering i vor hjemstav. Jeg indmeldte mig i Slesvigs Forening og sendte min søn til den danske skole.

Siden den tid har jeg arbejdet for den danske sag. Jeg er tillidsmand i S. S. F. Min røst i nationalitetskampen er ikke af stor vægt; alligevel vil jeg aldrig svigte, men uforsagt kæmpe videre, indtil maalet, vi alle higer efter, er naaet.

Flensborg, den 20. maj 1947.

JEG FØLER MIG DRAGET TIL DET DANSKE FOLK

Af gaardejer Peter Hansen

Jeg blev født som søn af slesvigske forældre i aaret 1889 i Giddendorf. Min far stammer fra Maasbølgaard ved Flensborg, min mor fra Stenbjerg i Angel. Mine forældre har aldrig befundet sig godt i Holsten, hvortil de var draget fra Angel. Derfor drog jeg i 1909 til Fruenhof i Angel og derfra i det følgende aar til domænegården Pamhule i Haderslev amt. Det undrede mig dengang, at der udelukkende blev talt dansk der. Efter kort tids forløb følte jeg mig fuldstændig hjemme; jeg synes godt om menneskene der, som jeg snart følte mig knyttet til, og om den store gæstfrihed, som man der viste enhver paa den hjerteligste maade. I aaret 1913 drog jeg til gården Philipsdal i Angel i Flensborg amt. Først fik jeg gården i forpagtning, senere — i 1920 — købte jeg den.

Umiddelbart efter udbruddet af den første verdenskrig — i august 1914 — blev jeg indkaldt. Jeg maatte — imod min overbevisning — deltage i hele krigen, og baade i vest og i øst blev jeg sat ind ved fronten. Kammeratskabet var altid særlig hjerteligt mellem Slesvigerne, som hurtigt sluttede sig sammen, medens vi kun lidt eller slet ikke følte os tiltrukket af de andre kammerater, som stammede fra Syd- eller Østtyskland. Det var betegnende, at der var foresatte,

som betragtede og behandlede os Slesvigere som Danskere. Vore orlovsansøgninger stødte paa vanskeligheder, da man vel frygtede, at vi vilde desertere over den dansk-tyske grænse.

Med aaret 1933 brød saa nationalsocialismens voldsherredømme, som jeg altid har fordømt, ind over Tyskland og os. Jeg holdt mig borte fra partiet og har altid været en skarp modstander af det. Med voksende bekymring imødesaa jeg udbruddet af den anden verdenskrig. Med hensyn til krigens udfald har jeg aldrig næret nogen tvivl, da det stod mig — og vel enhver anden med en smule indsigt — fuldstændig klart, at Tyskland vilde tabe denne krig, og at den vilde ende med en katastrofe for Tyskland. Særlig smerteligt var det for mig og min hustru, at min eneste søn maatte deltage i krigen. Han er endnu i russisk krigsfangenskab, og jeg veð ikke, hvornaar jeg kan regne med, at han kommer hjem.

Allerede under krigen og især efter krigen voksede mit og mine landsmænds haab om en genforening med Danmark.

I august 1944 fik jeg de første udbombede mennesker i tvangsindkvartering. Senere, især i 1945, satte saa den endeløse tilstrømning af flygtninge fra øst ind. Jo flere flygtninge, der kom, og jo mere vi blev presset sammen med disse mennesker, desto klarere erkendte vi, at disse mennesker var og blev fuldstændig fremmede for os. Følgerne af deres tilstedeværelse er ikke glædelige og i længden utaaelige.

Jeg er medlem af Sydslesvigsk Forening, fordi jeg føler mig draget til det danske folk. Kun foreningen med Danmark kan bringe os sikkerhed og ordnede forhold og give os vor frihed igen. Det er klart, at det i øjeblikket ikke er særlig let for landbruget i Danmark. Men en flittig og dygtig landmand vil dog altid kunne faa et sikret udkomme i Danmark.

Til slut kan jeg nævne, at min hustru stammer fra Als. Hendes forældre og forfædre var Danskere, hendes bedstefar kæmpede paa Dybbøl paa dansk side og

blev paa grund af særlig tapperhed udmærket med en høj orden.

Philipsdal, den 27. juli 1947.

J. Hansen.

DANMARK VIL IKKE FAA VANSKELIG- HEDER MED ANGEL

*Af sogneraadsformand
Johannes Hinrichsen*

Jeg er født den 15. september 1889 i Haveholt her i Angel. Mine forældre og alle mine forfædre stammer fra Angel. Jeg gik i skole i Boiom. I historietimerne hørte vi mest om Prøjsen og Brandenburg — intet om hjemstavnen.

Efter at jeg i 1908—10 havde aftjent min værnepligt som garderskytte, købte jeg i 1912 gaarden her i Bønstrup. Som alle andre maatte jeg med i den første verdenskrig, men blev ikke saaret. Jeg faldt i engelsk fangenskab ved Cambray og blev ført til Felt-ham-lejren, hvor vi betragtedes som Danske. Pastor

Hansen ledede transporterne herfra til Danmark. Jeg kom med i den tredje, som gik til Aarhus. Allerede dengang havde jeg sympati for Danmark, men da jeg havde mit hjem i 3. zone, kom vi ikke til at stemme. Det prøjsiske militærvæsen havde jeg faaet nok af.

I 1920 giftede jeg mig med en pige fra Bønstrup. Vi levede som bønder og beskæftigede os ikke med politik. Der kom gode og onde tider for landbruget, men jeg havde ikke vanskeligheder, fordi jeg ikke havde gæld paa gaarden.

Allerede da jeg første gang hørte om Hitler, vidste jeg, at hans politik vilde ende med krig, og jeg har hele tiden været modstander af partiet. Da jeg ikke efterkom opfordringerne om at blive partimedlem, blev jeg sat paa den sorte liste. Kredsbondeføreren skrev til mig, at hvis jeg ikke opførte mig som folkefælle, vilde han gribe til »andre forholdsregler« overfor mig. Jeg ringede straks til ham og protesterede mod det uforskammede brev og havde ogsaa en samtale med ham i Flensborg. Men der skete mig intet. Vor »ortsgruppenführer« hed Peter Leu. Han var vejmand og en fornuftig mand. Havde partiet haft en ondsindet mand her, var det gaaet mig anderledes. Den anden verdenskrig kom jeg ikke med i; jeg blev mønstret, men blev ikke indkaldt, vel fordi jeg havde en stor gaard at passe.

I 1945 drog jeg saa til Flensborg og meldte mig ind i den Slesvigske Forening. Jeg kender Danmark fra flere rejser derop, og fra soldatertiden har jeg bekendte i Nordslesvig. Jeg ved, at Danmark ikke er et paradis, jeg ved, at vi ogsaa der skal betale store skatter, men vi tager det med altsammen. I Danmark staar landbruget højt, og der er orden i forholdene. Vi er færdige med Tyskland og dets evige krige.

De fleste her i Angel ønsker genforening med Danmark; men mange tøver endnu med at melde sig ind i den Sydslesvigske Forening. De har set, hvordan det er gaaet dem, der blev medlemmer af nazipartiet, og de er bange for, at det skal gaa dem selv lige saa galt bagefter, hvis de melder sig ind i foreningen og Danmark saa ikke vil tage Sydslesvig. Men jeg tror, at de alle kom med, hvis de var sikre paa adskillelsen fra

Tyskland. Maaske er det godt nok med en mellempæ-
riode, men jeg haaber nu, genforeningen kommer snart.
Danmark skal ikke faa vanskeligheder med Angel.

Bønstrup, d. 26 juli 1947.

John Hinrichsen

JEG BEKENDER MIG TIL DANSKHEDEN

Af forretningsfører Fritz Brömel

Fritz Brömel, f. 1902 i Flensborg. Begge forældre, som lever endnu, f. og bosat i Flensborg; faderen pens. postembedsmand. I folkeskolen til 1917. 3 aar i købmandslære; derefter til nu ansat i firmaet Thomas G. Jessen i Flensborg, nu som forretningsfører. Under sidste krig soldat i 3 aar; uddannelse i Hamborg og indsat her under de store angreb i juli-august 1943; derefter til østfronten, til sidst i Italien, i amerikansk krigsfangeskab. Hjemkomst i august 1945. Gift 1925, to børn.

Trods mit tyske modersmaal og min tyske opdragelse? Ja! I det tyske modersmaal ser jeg aldeles ingen hindring for at tænke dansk! Jeg tænker dansk paa

tysk. Men forhaabentlig kan jeg snart baade tale og skrive dansk godt, jeg lærer det med lyst. Det er kun beklageligt, at man ikke i vor ungdom har lært os begge sprog i dette tvesprogede omraade. Ellers vilde det i mange ting have set anderledes ud i dag! Min bedstemor, som var født i Nordslesvig, kunde begge sprog, min kones bedsteforældre og moder talte ligeledes baade dansk og tysk. At sproget ikke kan være afgørende, ser vi i Svejts, hvor der er tre sprogomraader, i Østrig o. a. lande.

Jeg selv er født og opvokset i Flensborg som søn af flensborgske forældre. Ved begyndelsen af verdenskrigen 1914 var jeg 12¹/₂ aar gammel og begyndte at tænke bevidst. Lige siden den tid har meget af det, som stammede fra og havde sin rod i det prøjsiske, virket paafaldende og tvivlsomt paa mig, og det stødte hos mig, ofte uden at jeg var mig det bevidst, mod en afvisende følelse. Da prøjseriet saa med sin prøjsiske militarisme og absolutisme udviklede sig til naziregimet, kom den fulde afvisning og bevidste modstand, men ogsaa paa den anden side stadig stærkere spørgsmaalet: Ja, hvor hører vi saa egentlig til? Vi, som ikke vil have noget at gøre med Prøjsen, med militarisme og diktatur, med tvangsbestemt følelse og tænkning, personlig ufrihed og lignende (hvoraf vi nu allerede igen mærker noget fra Kiel). Til Prøjsen hører vi bestemt ikke. Allerede i min barndom har jeg ofte hørt om »musspreussen« (tvangsprøjsere); det var mig ogsaa paafaldende under historieundervisningen, at den saakaldte slesvig-holstenske frihedsbevægelse 1848 udgik fra Kiel og Holsten (Kiel-studerende og gymnastikfolk, den provisoriske regering i Kiel), men at de gamle Flensborgere kunde fortælle om gode og lykkelige tider. I aarhundreder har Slesvig været nært knyttet til Danmark, til velsignelse for landet. Saa meget peger endnu i dag uomtvisteligt hen imod denne fortid. Men vi lever i nutiden og maa træffe vor afgørelse efter det, som vi er kommet til klarhed over. Min personlige beslutning var allerede taget under krigsfangenskab, hvor jeg havde tid og lejlighed til at overveje sagen paa afstand. Uden i maaneder at faa

nogen som helst efterretning fra hjemstavnen vidste jeg ikke, hvad der i mellemtiden var foregaaet der. Som musik lød det for mig, da en ung sympatisk amerikansk officer under et forhør efter mit svar paa hans spørgsmaal om min herkomst pludselig spurgte paa dansk: »Kan De tale dansk?« »Jeg kan godt forstaa det, men jeg kan desværre ikke tale ret meget dansk«, sagde jeg til ham. Og han igen: »Er Flensborg dansk?« Da kom der et lysglimt i hans øjne, som bestemt maa have genspejlet sig i mine. — I min treaarige soldatertid havde jeg rigelig lejlighed til at lære mine »tyske folkefæller« fra alle »gauen« (distrikter) at kende. Der var mange »flinke folk« imellem, de fra Rhinlandet, Wien, Schlesien, Baden, Steiermark, Pommern, Kärnten, fra Sachsen og Baiern, Salzburg og Frisland (mindre flinke fra Østprøjsen, som jeg — desværre — to gange lærte tilstrækkelig at kende, første gang paa selve stedet paa kryds og tværs gennem Østprøjsen, anden gang i min egen hjemstavn), folk, som jeg holder meget, meget af, og som sammen med min familie og min stilling danner treklangen i mit livsindhold. Men hos alle disse mennesker manglede for største delen den indre tilknytning og samhørighedsfølelse, som jeg før havde mærket gang paa gang paa rejser og udflugter over den nære grænse til Danmark lige efter overskridelsen af grænsen. Denne velgørende, skønne og lykkelige følelse af et roligt og fredeligt, sundt og skønt liv i en befolkning i en saadan stat. Denne tiltalende følelse betog mig, og jeg følte mig beslægtet med og knyttet til dette land og disse mennesker. Vi har næsten misundt vore venner og bekendte paa grund af den frihed, den gensidige agtelse, den tillid uden den skarphed og hadskhed, som vi var vant til, naar man havde en anden mening. Paa ny fastslog vi dette med glæde ved vore sammenkomster og fester i Sydslesvigsk Forening. »Vi hører til der,« det var det, der altid til sidst stod som resultatet af vor beskæftigelse med og overvejelse af dette spørgsmaal. Men især var det glædeligt for mig, at begge vore børn, 19 og 21 aar gamle, uden nogen som helst paavirkning fra vor side gennem egen tænken og meningsdannelse kom til den samme erkendelse (og det

vil efter den tyske ungdomsopdragelse i de sidste tusind aar sige noget!).

Marienhof 13, Flensborg.

Richard Vosgerau

HVOR FOLKESTRØM- MENE MØDES

Af Richard Vosgerau

De vilde gerne vide noget om, hvordan sindelagsskiftet er kommet i stand? Er De nogensinde blevet overrasket af tæt taage i en mose, saa De hverken vidste ud eller ind? Rundt omkring er der fjendtligt, sort, klukkende vand ved hvert skridt. De ser ingen udvej. Fortvivlet og træt sætter De Dem paa en træstub og venter. Og saa begynder det tilmed at regne. Pludselig hører De knirken af hjul. Den frelsende dæmning, vejen, hvor De igen faar fast fod under fødderne, er i umiddelbar nærhed. De har bare ikke kunnet se det paa grund af taagen. Ser De, saadan er det ogsaa gaaet os Sydslesvigere.

For godt hundrede aar siden begyndte menneskene hertillands ogsaa at gaa bort fra den rette vej og ud

paa den fremmede, lokkende afvej. De var blot ikke klar over det dengang. Men knap hundrede aar efter var de efter lang omflakken lige ved at omkomme derved. Men nu viser der sig ogsaa for dem en ganske vist noget fjernere, men ogsaa fastere vej, hvis vejskilt peger mod nord.

Naar jeg skildrer min hidtidige livsvej for Dem, saa er der sikkert ikke noget særligt ved den. I meget er den, tror jeg, mit slægtleds vej, forsaavidt de overhovedet er kommet tilbage fra alle den sidste krigs slagmarker.

Jeg blev født knap 5 aar før den første verdenskrigs udbrud i Borgby, en venlig lille landsby ved Østersøen, der, hvor de ældgamle landskaber Svans og Jernved gaar over i hinanden. Der har fra gammel tid folkestrømmene fra øst og syd truffet de første forposter fra nord, og saadan har det været i aarhundrede, siden Isarnho, »Jernskoven«, ikke mere skilte folkene. Derfor er opgøret mellem dansk og tysk ogsaa igen i dag voldsommere og haardere dernede ved mødestedet end andetsteds i nord.

Barndommen overskyggedes af krig, savn, revolution og alt, hvad der fulgte efter. Min far havde en førende stilling i arbejderbevægelsen; han var fagforeningsmand. Vi børn havde ikke meget med ham at gøre, for vi maatte dele ham, den altid hjælpsomme og handlekraftige, med mange, for hvem han var som en far. Skolen — seminarie- og senere borgerskolen — gav mig kun, hvad jeg lige havde brug for i tilværelsen. Ikke mere. Derfor maatte jeg arbejde meget paa egen haand bagefter. Den, som ikke gjorde det, kunde efter min mening kun danne sig et ufuldkomment og ofte forkert verdensbillede og en forkert historieopfattelse. For eksempel havde jeg næppe hørt eet ord om nordens kultur eller min hjemstavnshistorie. I dag ved jeg, at man havde en mening med dette. Et halvaarigt ophold i det gamle Danmark mod slutningen af skoletiden var dengang min største oplevelse. Nogle sprogkundskaber, som jeg havde fra min bedstefar, hjalp mig til overraskende hurtigt at finde mig til rette, og snart havde jeg ikke mere følelsen af at leve i »udlandet«.

Mine egentlige lære- og vandreaar førte mig til Mark Brandenburg. I prærservældets klassiske centrum, Potsdam, bestod jeg for en regeringseksamenskommision i datidens haarde konkurrence den første eksamen, som aabnede mig en embedsmands løbebane. Ganske vist fandt jeg hernede værdifulde, elskelige mennesker og aandsfrænder, men jeg kan ikke sige, at jeg følte mig hjemme der, og jeg var altid paa en maade en fremmed, enten fra Hamburg eller i bedste fald fra Holsten, som man sagde. Og derfor gik det mig snart, som det fordem for 130 aar siden gik Barthold G. Niebuhr, da han skrev: »Jeg var glad, da jeg igen havde Elben bag mig.« I en kirkeby i det sydvestlige Holsten, hvor jeg skridt for skridt fandt minder fra den gamle helstats tid, fik jeg en stilling.

Indtil da havde jeg i politisk og national henseende betragtet mig selv som en god Tysker. Da nemlig Tyskland havde begyndt sin aandelige vandring fra Potsdam til Weimar, drog jeg et godt stykke med paa denne vandring. I 1925 gik jeg ind i fagforeningen og 1926 i republikkens militære forsvarsorganisation, 1928 i det socialdemokratiske parti, og her blev jeg staaende til enden.

Denne indstilling skaffede mig ikke mange venner blandt mine standsfæller, hverken i Mark Brandenburg eller Holsten. De kunde ikke forstaa det, thi deres tyske nationale indstilling var en ganske anden, og deres fane var monarkiet. Da saa Hitler kom til magten, var deres nationale indstilling »reaktionær«, min endog »statsfjendtlig« og derfor forbudt. Det var ikke langt fra, at jeg dengang havde nedlagt mit embede. Den store masse blandt embedsmændene med skolelærerne i spidsen deserterede i store skarer til nazisterne. Mange kendte man simpelthen ikke mere. De var blevet rettroende partimedlemmer. Resten ud-søgte sig den svageste form for modstand og bøjede sig for trykket. De bar partiemblemet og tænkte dog anderledes. Men det var de færreste, og det gjorde mig ondt for dem. Man havde lige saa godt kunnet kræve af mig, at jeg sluttede mig til en eller anden kinesisk-kommunistisk organisation til bekæmpelse af Chiang-kai-shek eller en lignende forening. Jeg stod

altsaa det tredje rige temmelig fjernt og havde ord for at være nationalt »upaalidelig«. Saa blev Hitler Tyskland og Tyskland Hitler; alle skreg og jublede som besatte, og jeg var endnu ikke partimedlem. Men ved den slægtsforskning, som man forlangte af os, fik jeg øjnene op for noget; jeg slugte Vilh. la Cours »Sønderjyllands Historie« og følte mig rigere. En dag — det var nogle aar efter — maatte jeg hen til amtslederen. Han kom med en temmelig lang redegørelse. Mærkelig nok hed den mand, som bredte sig der i lænestolen og efterabede Mussolini eller sin fører, Paulsen. Det er sandelig ikke alle landsmænd, der er engle. I afskedigelsesbrevet stod der noget om ringeagt for parti og stat. Det var i 1938, 8 dage før jul, og enden paa de tusind aar var endnu ikke til at faa øje paa.

Godt 4 uger senere sad jeg, takket være hjælp fra frisindede og demokratisk indstillede venner i Hamborg, mellem ligesindede i en ikke helt ubetydelig stilling i en stor industrivirksomhed. Hvordan dette kunde lade sig gøre trods det dengang alvidende gestapo, er mig den dag i dag en gaade. Saa kom krigen. Før mængden havde Hitler og Goebbels i mellemtiden opfundet livsrumsideologien og senere parolen om den endelige sejr. Denne blev brugt fra Stalingrad og Afrika til Berlin og derfra til lige foran Sydslesvigs port.

Begge mine brødre var imidlertid faldet mod øst. Jeg var under kommando og holdt en trykpost. Trykket besørgede RAF og Amerikanerne. Smaalige var de ikke. Vel et dusin gange hjalp jeg med »genopbygning«. Mine to danske venner, Pedersen og Jordt, havde faaet nok efter et par angreb. Men jeg maatte holde ud til 1944. Saa kom jeg i den graa trøje. Min far, min bedste kammerat, var som saa mange af vore tapre landsmænd efter den 20. juli 1944 faldet i gestapos hænder. Det var ikke let at bære. Det var ikke det sværeste, at jeg lige som allerede vore fædre i 1914 maatte gaa i krig for en fremmed sag, men at det skete i nederdrægtighedens og umenneskelighedens tegn, det var tungt.

Helteløbebanen var kort. Den endte med slaget i den store Weichselbue efter en forbitret kamp, tilbagetog og en 300 km lang march til fods i fangenskab

i isnende januarkulde. Mange stod det ikke igennem. Senere kom vi mod nord, til Karelen. Saadanne ufri-villige nordlandsrejser og haabløsheden kan let bringe sindene i forvirring, men hvad jeg oplevede i fangens-kabet, syntes for mig at være bekræftelsen paa en længe næret tvivl om, at min tyske nationalfølelse var et kunstprodukt. Her var den igen faldet i tusind styk-ker, fordi tvangens klamme, som havde holdt den sammen, var borte. Folk fra de forskellige landska-ber laa i klammeri med hinanden og bekæmpede ofte hinanden bittert, og ynkeligst optraadte de polske Folketyskere, der nu igen meldte sig som 100 procents Polakker og ikke undsaa sig for at benytte de stillin-ger, som de havde faaet overdraget af Russerne, fordi de lettere kunde gøre sig forstaaelige for dem, til at chikanere deres medfanger utaaleligt. Jeg var himlen taknemlig for at have nogle faa sydslesvigske lands-mænd om mig, og dem kunde man stole paa. Det gjor-de det lettere for os at bære al elendighed og gav os den erkendelse, at vi ogsaa maatte staa saadan sam-men hjemme, ganske som der, mod en verden fuld af barbari, uforstand og had.

Saa kom jeg hjem efter lange maaneders forløb. Min fader var derimod ikke kommet tilbage. Mine to brødre var borte, fem af mine fætre ligeledes, alle faldne, alle ranke ynglinge. Kun sørgende forældre, enker og smaa lyshaarede faderløse børn var blevet tilbage. Men vi følte det som en usigelig lykke, at denne den grusomste af alle krige standsede lige før vor elskede hjemstavns tærskel, foran broen til nor-den. Men alligevel, hvordan saa land og folk ud! Ustandselig, dag og nat, strømmede flokke af frem-medede folk ind, som om muligheden for at faa plads til dem simpelthen var ubegrænset. Der var ingen fra myndighederne eller de genopstaaede partier, som løftede en advarende røst, tværtimod. En frygtelig folketragedie udspillede mod øst. En folkevandring var kommet i gang, som ikke blot omfattede rent tyske mennesker, men ogsaa millioner af slavisk herkomst, som gennem et par aarhundreders tvangsgermanise-ring havde mistet enhver forbindelse med deres oprin-delige nationalitet. De kom fra Kaschubei, Masurien

og det øvrige Øst- og Vestprøjsen, fra Bagpommern, Posen, Schlesien, fra Polen og Ungarn, fra, ja, der fandtes næppe et land i Østeuropa, hvorfra der ikke kom flygtninge. Og fra sovjetzonen kom de, folk med daarlig samvittighed, bortløbne nazister, hobe af officerer, dommere og offentlige anklagere fra den hitlerske voldsjustits og forjagne detroniserede prøjsiske junkere, i massevis, og stadig kun ind med dem alle! Men de snedigste og de fejgeste, som i dag skælder mest ud paa landsforræderne, var allerede kommet, før der endnu var løsnet et skud hjemme, maaske endnu med orden paa og i brunskjorte. I sammenligning med deres langt senere komne landsmænd har de klareret sig storartet i social henseende. Overalt havde de trængt sig ind i høje og lave embeder, sad der uskyldsrene og med rene papirer og overlod gerne de hjemmehørende til afnazificeringen. Og saa bredte de sig og regerede løs efter gammel sædvane, strengt og fromt. Og endnu et. Overalt sad og sidder de i nøglestillingerne — det er typisk. Hjemmehørende kan ikke bruges dertil, de maa i det mindste være fra Kønigsberg, Øvreschlesien eller Berlin.

»Hvad vil De? Saadanne papirer, ha, ha, dem har vi hver dag, menneske! For resten, De er hjemmehørende, sikkert ogsaa allerede en smule separatist, ikke? Nej, min kære, »up ewig ungedelt«, det skal vi nok faa ordnet, har De forstaaet?« Ser De, saadan omtrent var mit indtryk efter mit første forsøg paa igen at komme ind paa min levevej og efter mit første besøg hos myndighederne.

Og mine landsmænd? Gamle, graa og trætte efter Hitleraarene og krigen, bøjede under de store blodofre blandt deres sønner og sultende i deres eget land, engang rigt, men nu udsuget, stod de hjælpeløse og forvirrede over for forholdene og begivenhederne. Mange af de unge var endnu ikke kommet tilbage fra fangenskabets. Maaske kunde de engang faa bugt med vanskelighederne.

Og saa gik det virkelig løs i hint foraar 1946, saa kom deres opvaagnen, deres selvbesindelse og gennembruddet. Uden propagandaskrig, uden tvang og uden spæk, men mod trykket! Det var de rodfaste Sydsles-

vigeres march, uden hensyn til stand og byrd, opbruddet, kravet om nordisk kultur og demokrati. Herregud, det havde varet hundrede aar! Milestene blev sat paa vejen hjem, den ene efter den anden. Aarsmødet i juni 1946 i Flensborg, Husum og Slesvig, mere end 60.000 er mødt paa gader og festpladser, skoler skal rejses, i dusinvis, kirkerne har aldrig været saa fulde i det hele land som ved den danske gudstjeneste. Valgene i september og oktober viser klare billeder. Den 20. april kommer en ny tilkendegivelse, og den 18. maj er langt fra enden!

Ja, der er kommet noget frem, som vil væрге hjemstavnen og norden mod den hensynsløse fortrængning af den arvede kultur og sæd, mod de fremmedes fuldstændige overvægt. Og der er kommet noget frem, som ikke vil taale, at der i rent tyske og industrielt udviklede tyske egne kun er 20—30 og i vor i økonomisk henseende ligefrem forsømte hjemstavn 80, 100 og flere procent flygtninge stuvet sammen. Det passer naturligvis ikke i de prøjsisk-tyske grænsekampstrategers, de internationale lykkeprofeters og gamle og nye modstanderes kram. De udstøder derfor fra højre til venstre et frygteligt brøl, forlanger »troskab«, ophidser og skælder ud, besværges og bagvasker, truer — og gør nar af sig selv, men ved ikke hvordan. Bag alle deres demokratiske lader ligger der noget andet, og overalt stikker Goebbels' hestehov allerede frem igen. Men det har de fordømte Sydslesvigere, som man troede var blevet haabløst forvirrede, nu virkelig ogsaa mærket. Nu begynder disse Spæk- og Nydanskere ogsaa at tale om demokrati og folkenes selvbestemmelsesret og vil aldeles ikke mere lade sig regere fra Kiel eller Berlin eller andetstedsfra og af fremmede, nu endelig vil de ikke mere arbejde og ofre for andres interesser, men selv engang tage deres skæbne i deres egen haand, har man nogensinde hørt saa galt?

Og Danmark? Ja, det paaberaaber modstanderne sig med forkærlighed, og mangan trumf spiller passivisterne dem i hænde. Danmark vil jo slet ikke have jer, haaner de, har I ikke hørt det for nylig? Naa, der ser I! Og alligevel. Vi tror det ikke. Vil Danmark med korslagte arme se paa, hvorledes dets nationale forposter

mod syd, staaende paa urgammel dansk folke- og statsgrund, i aarevis skal kæmpe mod en overmægtig modstander, hvorledes de skal lide nederlag ved knebling og forbud og fremmede folkemassers tryk og gaa til grunde?

Hvis det virkelig var alvor med demokratiet for Prøjsertyskerne, hvorfor forsøger de saa ikke at løse spændingsforholdet i nord ud af den haardknude, som Kiel-separatister og intellektuelle i 1848 og Bismarck 1864 har drevet landet ud i? Heroverfor peger vi paa den lige, rene vej. Lad os faa selvbestemmelsesretten, og vi skal vise, at vi forstaar at haandhæve den i ordets bedste forstand. Og hvad gør de? De bekæmper dette princip og vil kun have det anvendt der, hvor resultatet tydeligt falder ud til deres egen fordel.

Eet ved vi med sikkerhed: taber Sydslesvigerne kampen om deres hjemstavn, da mister Danmark den. Gaar vi under, da vil Danmark ogsaa en dag gaa under, og De kan vente længe paa en 5. maj. Det er sandheden og ikke drømmeri. Men undskyld, hvis jeg har forstyrret freden en smule eller kedet. Men maa-ke ser De endnu engang efter i historiebogen. Hvordan var det dengang for tusind aar siden paa Lyrskov hede under Magnus den Gode? Det var ogsaa i Sydslesvig og ligeledes alt, hvad der kom siden.

Flensborg-Mørvig, den 24. maj 1947.

PAA MARCHEN TIL VORT GAMLE LAND

Af billedhugger Jürgen Hagemann

Den 2. april 1894 fødtes jeg som søn af afdøde snedkermester Carl Hagemann og hans hustru Marie, født Krüger, her i Flensborg. Far var den 10. november 1846 født paa øen Rygen, hvortil hans forfædre var kommet fra Sverige i trediveaarskrigen. Mor fødtes i en god dansk familie ved navn Krüger den 26. oktober 1848 i Nordborg paa Als.

Det kan altsaa med rette siges, at begge mine forældre stammer fra norden; men mine søskende og jeg, tilsammen 5, kom i tysk skole, lærte kun tysk, og saa var der jo fare nok for, at vi kunde blive fortyskede, naar vi ikke havde nogen forbindelse med dansk aand og kultur.

Jeg blev sendt i tysk skole den 1. april 1900 og skulde uddannes der i fulde 9 aar. Saa kommer for de fleste mandlige personer 4 aars faguddannelse og 2-3 aars militærtjeneste. Til sit 23de aar er man saaledes i den prøjsiske opdragelses spændetrøje, og nogle af os her i Sydslesvig kommer maaske som tjenestemænd til banen, til postvæsenet eller i embedsstanden; saa kan man forstaa, at mangan Sydslesviger er blevet fortysket i alle de 83 aar siden 1864. Og rigtig mulighed for os for at lære dansk sprog og kultur at kende var der ikke. Og naar grænsen efter 1920 skulde »ligge fast«, og vi alle skulde blive ved Prøjsen »up ewig ungedeelt«, ja, hvad kunde det saa nytte os at kæmpe

mod herbergsstaten Tyskland og drømme om Danmark. Dette kunde jo bare være en drøm, som aldrig blev opfyldt.

Men saa kom 1945; nu maatte vi tale og tænke frit, og nu skulde vi have selvbestemmelse til at vælge. Hvem der føler sig som Prøjsere, Bajrer, Sakser eller Sydslesvig-Dansker eller Friser maa nu komme hen, hvor han hører til. Og saa kom den store besindelse siden 1945, for nu var der noget at besinde sig paa og kæmpe for. Nu skulde grænsen aabnes, og Sydslesvigerne maatte, om de vilde, komme hjem til Danmark eller blive hos Prøjsen. Nej — det sidste er jo døden. Og Tyskland? Ja, nu skal vi se, hvad det kan blive til. Vi kender jo alle de prøjsiske tvangsmetoder i skoler og forvaltning, i krig og fredstid, det er altid det samme. Man maa ikke tænke anderledes, end Prøjserne foreskriver; man skal holde mund og staa ret for alle foresatte i civil og militær, tænke, synge og raabe hurra i samlede horder. Og alene ved dette system var det muligt at faa en diletfant og døgenigt som Hitler paa tronen i Tyskland. I Danmark og norden og andre lande i verden, hvor der findes selvstændigt tænkende mennesker, vilde en Hitler aldrig kunne komme i højsædet. Vi tænkende Sydslesvigere ved, at vi ikke er Prøjsere, Saksere, Bajrere eller en anden slags Tyskere, blot fordi vi maatte lære tysk sprog og grænsen »laa fast« og var spærret, saa næsten ingen kunde komme over at studere sine fædres sprog. Men nu siden 1945 bliver der mere og mere aabnet for alt dansk, og derfor bliver overbevisningen stærkere og tilslutningen større i vore rækker hernede, efterhaanden som vi faar frihed, ret og mulighed for og haab om at naa vort maal.

Thi uden et bestemt maal kan tænkende mennesker ikke marchere og slutte op om en sag. Og saa maa der være haab om, at vort maal kan naas og ikke blive os nægtet, naar vi har vundet sejren. Dette skal Danmark garantere os. Vi Sydslesvigere er nu paa marchen til vort gamle land i norden, og vi giver allesammen vore børn de bedste vaaben i hænde: det danske sprog og den danske skoleviden, som vi gamle kun delvis kan kæmpe os frem til. Vi vil haabe, at marchen til norden

vil bringe os alle frihed og lykke i vort gode gamle land Danmark.

Leve Danmark!

Flensborg, den 18. maj 1947.

Jürgen Hagemann

NORDFRISLANDS HAAB

Af dr. L. C. Peters

Dr. L. C. Peters, f. paa Før d. 11. 5. 1885, i skole i Flensborg, studerede i München, Berlin, Kiel, 1914-18 i første verdenskrig, saaret, studieraad i Husum, bekendt som antinazist, forfulgt, fængslet, pensioneret før tiden. Nu formand for den frisisk-slesvigske forening i Husum amt og byrådsmedlem i Husum. Kandidat for SSF ved landdagsvalget.

Det er aldrig for sent at naa til den rette erkendelse, og der er ikke noget uærligt i paa tærskelen til alderdommen at omvende sig fra en mindre god sag til en bedre sag! Jeg har først oplevet mit national-politiske Damaskus i mit 61. aar, har først nu erkendt, at jeg i mit arbejde for mit frisiske folk gennem hele mit liv er gaaet en forkert vej. Allerede i min ungdom paa lagde mit frisiske modersmaals tilbagegang mig den hellige pligt med alle mine kræfter at virke for at

opretholde og bevare mit frisiske folks særlige liv. Jeg tror at kunne sige, at jeg er forblevet tro mod denne mission. Den indtil da saa sparsomme litteratur i mit føring-amringske maal har jeg kunnet forøge mange gange ved skuespil, digte og fortællinger, jeg er i ord og skrift gaaet ind for at bevare mit folks arvede ejendommeligheder og har fremmet kendskabet til Nordfrislands historie og nationalitet for gennem viden om hjemstavnen at vække og styrke kærligheden til den. Opdraget og uddannet som jeg var i tyske skoler (folkeskole, højere skole, universitet), var tysk nationalfølelse blevet indpodet i kød og blod paa mig, hvis forfædre i statspolitisk henseende altid har været gode Danske, og i hvis aarer meget dansk blod flyder. Derfor gik jeg i afstemningstiden 1920 ind for min hjemstavns forbliven ved Tyskland; aldrig og intetsteds har jeg undset mig for at indrømme det. Jeg var dengang endnu ikke vakt, var endnu ikke moden til at gaa den vej, som min landsmand Johannes Oldsen, Lindholm, allerede tidlig erkendte som den rigtige.

Men siden har mange bitre erfaringer lært mig, at det fædreland, som blev paatvunget os i 1864, ikke er den stat, hvori det frie frisiske menneske kan leve lykkeligt, hvori hans nationalitet kan bevares og plejes med forstaaelse. Jeg begyndte allerede at indse dette i de 30 partiers Tyskland, og denne overbevisning fæstnede sig i mig, da tilbøjeligheden til at uniformere og nivellere alt i tysk aand stadig tydeligere traadte frem i den nazistiske tid.

Men det store skub fremad, som satte perpendikelen i gang, hvorved mit skæbneur fik en helt anden gang, har den uhyre indvandring af fremmede givet, som min hjemstavn har maattet opleve i nutiden. Den prøjsiske erobring i 1864 har ikke formaaet at ødelægge mit folks særlige liv, men for den prøjsiske erobring i 1945/46 vil det lykkes, hvis det ikke lykkes at opnaa en frigørelse fra Tyskland. Mangen stormflod fra vest har Friserne modstaaet med held, men stormfloden fra øst vil sluge dem, hvis det gamle fædreland Danmark ikke kommer dem til hjælp. Det frisiske folkeslag, den frisiske nationalitet og den frisiske jord er i den største fare for at gaa til grunde!

Stillet over for denne frygtelige folkestorm og i fuld erkendelse af, at troen paa Tyskland var en vildfarelse, har jeg fordomsfrit og fra alle sider gennemtænkt det sydslesvigske og især det nordfrisiske spørgsmaal og har, efter at jeg tilmed har lært Danmark grundigt at kende efter 1920, klart erkendt:

1) *Danmark* er efter historisk ret Sydslesvigs og Nordfrislands fædreland. Anneksionen i 1864 var et lumsk rov, som vore fædre fordømte, og hvis ophævelse er et retfærdighedens bud.

2) *Danmark* er efter naturretten moderlandet for omraadet nord for linjen fra Slien til Ejderens munding, thi mod øst bor mennesker af dansk nationalitet, i vest Nordfriserne, der som et særligt folk har selvbestemmelsesretten, d. v. s. retten til i frihed at bestemme, til hvilken stat de vil høre. I væsen staar de Danskerne nærmest, og nu, da de endelig er vaagnet, vil de bestemme sig for Danmark.

3) *Danmark* er som en sand demokratisk stat en klippe for den personlige frihed og derfor det naturlige fædreland for Friserne, for hvem friheden er en livsnødvendighed. I Danmark vil Friserne aldrig som i Tyskland frygte for at komme til at leve i en slave- og militærstat.

4) *Danmark* er et land med sand folkedannelse og høj kultur og er derfor borgen for, at myndigheder og befolkning altid vil have forstaaelse og interesse for at bevare og pleje den frisiske folkekultur. I Tyskland savnes denne forstaaelse endnu i dag helt. I den kiel-ske landsregerings program af 8. 5. 1947 nævnes Friserfolkets eksistens ikke med et eneste ord, og vi hører intet om de forholdsregler, som er uomgængelig nødvendige for at afvende den fare, der truer vor nationalitet.

Nej! *Danmark* er alene Nordfrislands haab og redning. At det er blevet mig forundt — i konsekvent fortsættelse af den frisiske linje i mit liv — at virke for virkeliggørelsen af dette haab, fylder mig med en dyb følelse af lykke og taknemlighed.

Husum, den 12. maj 1947.

L. L. Petersen

JEG KUNDE IKKE HANDLE ANDERLEDES

Af lærer Otto Andersen

Otto Andersen, f. 15. 9. 1897 i Muggesfelde, Segeberg amt. Faderen Karl Andersen var ansat som mejeribestyrer paa godset, moderen Auguste Andersen, f. Thomsen, ansat som mejerske. Besøgte 1904-13 folkeskolen i Kiel og Suchsdorf. Efter konfirmationen paa seminariet i Kiel (militærtid 1914-17). Første lærertid i Heide 1921-23. Saa 1923-34 i Flensborg. Søgte paa grund af vanskelige boligforhold plads som lærer paa landet. 1924-30 enelærer i Zennhusen i amtet Nordditmarsken, derefter og til nu lærer i Husum.

Ved aarsskiftet 1945/46 indleverede jeg min optagelsesbegæring til Sydslesvigske Forening. Nogle uger senere fik jeg mit medlemskort. Nu har man ofte spurgt mig, hvorfor jeg har taget dette skridt. Af militærregeringen havde jeg faaet godkendelse som lærer ved offentlige folkeskoler. Økonomiske grunde forelaa ikke. Jeg kunde roligt arbejde videre. Men jeg kunde ikke handle anderledes. Bevæggrundene til min danske indstilling og mit danske sindelag vil jeg forklare i det følgende.

Jeg maa først oplyse, at jeg aldrig i mit liv har haft lejlighed til at lære Danmark at kende. Heller ikke har en brevveksling eller tankeudveksling med en Dansker fundet sted. Upaavirket og fri gaar jeg til opgaven.

Det historiske.

Reimer Hansen skriver i sit forord i »Schleswig-Holsteinische Geschichte«: »Hjemstavnsens historie er meget mindre kendt for de yngre slægtled blandt indbyggerne i Slesvig-Holsten end for deres fædre og forfædre; begivenhederne i 1864, som er begyndelsen til et nyt afsnit, er for dem en kendsgerning, og de interesserer sig ikke saa meget for det, der gik forud; de er opvokset som statsborgere i Preussen og det tyske rige.« —

Dog var ikke alt blevet udslettet. — Mangen gang fandt jeg modsætninger i mig selv. Erindringer dukkede frem. Bedsteforældre fortalte os om deres barndom. Jeg forskede videre og gjorde mig mine egne tanker om mange ting. I min barndom sagde min mor ofte til mig: »Navnet Andersen er et gammelt dansk navn. Dine fornavne er ogsaa danske navne«.

Far kunde tale og skrive dansk. Han har tidligere arbejdet som mejeribestyrer paa danske godser. Sin værnepligt aftjente han i Gnesen (Posen). Han blev saaret ved brutalitet fra en fonesats side og snart efter hjemsendt fra tjenesten. I 1902 døde han som følge af sit saar. Jeg fik en stedfader. Han stammede fra Brandenburg. Min anden fars væsen forekom mig saa fremmed, at vi ikke kunde forstaa hinanden. Min bedstefar Peter Andersen har været dansk soldat. Jeg har hans dødsattest. Hans fødested er Bonderup i Danmark. Fra min bedstemor ved jeg, at man i 1864 slog ruderne ind i hendes faders hus. Han vilde ikke gerne under Preussen. Det skete ved Möltenort (Kieler Hafen). Som skoledreng kunde jeg ikke forstaa, at der i Slesvig-Holsten fandtes en halvø, som hed Danskeskov. Der fandtes ogsaa navne som Dänischenhagen, Dänisch-Nienhof, Dänenkate ved Laboc. Den danske grænsevold Dannevirke kunde jeg ikke forestille mig saa langt sydpaa. Som barn mente jeg altid, den maatte ligge ved Kongeaen. Efter en gammel dansk lov maatte vi i Slesvig-Holsten gaa 9 aar i folkeskolen. —

I 1913 kom jeg paa forberedelsesskolen i Kiel. Vi foretog i det første aar en udflugt til Dybbøl skanser. Uden at tænke meget over det sang vi paa det historiske sted Slesvig-Holsten-visen. I dag kender jeg betyd-

ningen af denne sang (oprørssangen). Kun et lagde jeg mærke til: indbyggerne tog kun ringe notits af os.

Krigsudbruddet 1914.

Seminarister og elever fra forberedelsesskolen ilede til fanerne. Ved juletid 1914 stod jeg som 17-aarig krigsfrivillig i skyttegraven. I vort kompagni var der ogsaa Nordslesvigere. De blev af vore kammerater kaldt Danskere. Stille og beskedne levede de ganske for sig selv i graven eller i dækningsrummet. Haardt-saaret blev jeg hjemsendt under krigen.

1920 — afstemning i nord.

Jeg skulde netop have lærereksamen. Enkelte af mine klassekammerater fik orlov til grænsekampen. Vor klasseavis beretter herom: . . . dog een drog mod nord og søgte krampagtigt at faa grænsen flyttet (flæsk!). Eller et andet sted: M. stammer fra nord, har sat Danskerne paa plads. Dengang fandt jeg det mærk-værdigt, at de deltog i en saadan kamp. For mig var eksamen vigtigere. —

Nu nogle sammenligninger, beretninger, som er kendt af alle:

- 1) Danskerne lader rolig deres cykler staa paa gaden. De bliver ikke stjælet. I Tyskland opfinder man stadig nye patentlaase, og cyklerne bliver stjælet alligevel.
- 2) Slesvig-Holsten havde før den første verdenskrig 2 folkehøjskoler, medens Danmark kunde op-vise 70.
- 3) Digteren H. C. Andersen er vi alle fortrolige med.
- 4) Danmark har usædvanlig gode landeveje.
- 5) Andelsbevægelsen er godt organiseret.
- 6) København, det nordiske Venezia (Thorvaldsens museum).
- 7) Danske sportsfolk yder ved sportskampene frem-ragende præstationer.

Saadan kunde rækken fortsættes.

Den anden verdenskrig brød ud. Jeg betragtede de lange kolonner, som drog mod nord. Jeg blev klar over, at Danmark skulde inddrages i krigen. Senere hørte jeg om alle de rare sager, som tyske soldater sendte fra Danmark eller bragte med sig. I Husum saa jeg

koncentrationslejrfangerne i deres zebra-dragt. Et ligklæde bredte sig over Tyskland. Man kunde ikke længere kende ven fra fjende. Ved et tilfælde kom jeg til at læse Claus Eskildsens skrifter. — Hvilken grundighed og klar bevisførelse. Hvad fortæller tyske historiebøger om det danske spørgsmaal (Slesvig-Holsten)?

1) Gebhards haandbog i Tysklands historie bd. II side 667: Bismarck satte sig fra dette øjeblik det højeste og sidste maal: erhvervelsen af hertugdømmerne for Preussen.

2) Pierson: Preussens historie 2. bd. side 399: Indlemmelse i Preussen . . . og efter dagene ved Dybbøl og Als var deres skæbne besluttet, efter Königgrätz var den afgjort. —

Claus Eskildsen skriver i slutningen af sin bog: »Nu eller aldrig«. Det betyder for os, at vover vi ikke skridtet nu, saa kan der igen gaa hundrede aar. Friheden er givet os. Vi børnebørn gaar nu af al kraft ind for, at gammelt dansk land skal forenes med moderlandet. Det hedder i et tysk ordsprog: »Uretmæssig erhvervet gods trives ikke.« Læreplanen for de højere klasser i folkeskolen i Slesvig-Holsten giver os ret. Det hedder heri: »Indmarchen i Slesvig-Holsten ligger paa linje med indmarchen i Østrig 1938 og indmarchen i Tschecoslovakiet 1939«.

Historielæreren maa aldrig falde for fristelsen til at sætte sin personlige opfattelse over kendsgerningerne. Det er for eksempel en kendsgerning, at Slesvig-Holsten til 1864 var et led i den danske helstat og i vid udstrækning havde del i nordens fred. Det havde en stilling som bro. Det er en kendsgerning, som ikke maa ignoreres.

Husum, 1947.

Olfo Andersen

VOR VILJE OG VORT MAAL

Af Johannes Schwarten

Jeg vilde gerne kort fortælle, hvorledes det gik til, at jeg tog beslutningen om at indmelde mig i Sydslesvigsk Forening.

Jeg laa paa sygehuset; der havde jeg megen tid til eftertanke. Det blev drøftet med andre lidelsesfæller. At vi hører til norden, det vidste vi alle, og det var saaledes en grund til at beskæftige os nærmere med det. Jeg vidste vel, at jeg hører til norden, men havde jeg aldrig gjort mig alvorlige tanker om det? Nej. Jamen, hvordan er det at bekende sig til norden med liv og sjæl, af ganske hjerte? Hvorfor faar man overhovedet den tanke at beskæftige sig med den sag, er det kun, fordi vi virkelig hører til norden? Saa havde man dog maattet beskæftige sig med den noget før. Nej, ikke det alene, hele livet er efter min mening i første række et eksistensspørgsmaal. Jeg tænker ikke paa maden i den situation, som vi nu er i, thi man vil jo ogsaa i Tyskland igen med tiden kunne spise sig mæt; det er ikke noget ideal, idealet er i første række hjemstavn, fædrelandet, eksistens for os og vore børn, arbejde, fred og ro. Og hvor finder vi dette? Kun i Danmark, det land, som er vort fædreland, det land, som vi næsten ikke mere havde nogen forbindelse med, ja, det land, som efter Nordslesvigs afstemning tilsyneladende havde glemt os, og som i

dag vel ikke er sikker paa, om vi virkelig er dets børn. Dette eksistensspørgsmaal, som jeg her efter min opfattelse vil kalde det, dukkede vel op hos alle os Sydslesvigere under og efter den frygtelige anden verdenskrig. Alt dette maner os til eftertanke. Ja, men vi er dog født som Tyskere, vore forældre ligeledes, og i dag vil vi vende Tyskland ryggen? Har vi i skolen ikke kun lært, sunget og talt tysk? Var Tyskland ikke i vore øjne det skønneste land paa jorden? Jo, i lærerens øjne, og ogsaa i vore barneøjne, men i virkeligheden var og er det anderledes. Kan vi og vore forældre gøre for, at vi ikke taler dansk, er det deres eller vor skyld? Nej, det er Prøjsens skyld, ja maaske ogsaa vort fædreland Danmarks skyld. Har Prøjsen ikke gjort alt for at gøre Sydslesvig til et tysk land? Har Danmark gjort alt for at genvinde Sydslesvig? Jeg ved det ikke. Min tyskhed og min danskhed kan jeg skildre i korte træk. Tysk er jeg kun for saa vidt, som jeg er født som Tysker og har lært tysk i skolen, taler tysk og har tysk statsborgerskab. Men danskheden kan jeg ikke fornægte; naar jeg rigtig udforsker sagen, kommer jeg til det resultat, at Sydslesvig altid, indtil for ca. 80 aar siden, var en del af Danmark, og at jeg derfor er af dansk herkomst, og herkomsten er afgørende. Den sydslesvigske kultur og væremaade adskiller sig væsentlig fra Tyskernes. At bevare hjemstavnen, at vinde og eje fædrelandet, at sikre fremtid, ro og fred for os og vore børn og fædrelandets beskyttelse er vor vilje og vort maal. Dette kan Prøjsen ikke nægte os. Jeg tror ogsaa, at Danmark ikke vil nægte at modtage os med alle rettigheder og pligter og ikke lade os tilbage som i 1920. Ellers vil Tyskland gøre Sydslesvig til en østprøjsisk koloni, og flygtningene bliver de hjemmehørende, og vi bliver flygtninge. Dette kan kun undgaas ved Danmarks hjælp. Tyskland vil love os mindretalsret, men ikke holde dette løfte. Saa er Sydslesvig for alle tider tabt for os selv som for Danmark.

Dette er de bevæggrunde, som har faaet mig til at indtræde i Sydslesvigsk Forening og aktivt arbejde for den.

Med hjertelig hilsen til vore landsmænd i Danmark.

Ostenfeld, den 20. januar 1947.

DEN RETTE ERKENDELSE

Af fhv. borgmester Alfred Duus

Den 11. 2. 1884 blev jeg født i Flensborg. Mit hjem var godt dansk, mine forfædre paa begge sider danske statsborgere. Min fader var dansk soldat, og hjemme blev der kun talt dansk. I 1893 opterede min far for Tyskland. Han døde samme aar. Skønt vi søskende talte dansk hjemme, blev vi dog lidt efter lidt tyske, da min moder med en lille forretning og syv børn ikke havde tid til at bekymre sig om vor danske afstamning. Saa gik det, som det maatte gaa, vi følte os lidt efter lidt tyske. Vi vidste ikke andet. Da jeg havde mine lærrear bag mig, blev jeg soldat. Efter min hjemsendelse arbejdede jeg nogle aar som svend, bestod 1908 mesterprøven og blev samme aar selvstændig i Kollund ved Flensborg fjord. I 1914 vilde jeg sælge mit bageri, da det ikke var udviklingsdygtigt nok. Planen blev ikke gennemført. Saa kom verdenskrigen, som jeg deltog i fra 2. mobiliseringsdag til april 1917. Jeg var hele tiden i et militærbageri. Min første kone døde i april 1917, og jeg blev hjemsendt fra militærtjenesten for

at kunne forsørge familien. I 1919 solgte jeg mit bageri og købte et i Husum. Jeg kan rolig hævde uden at smigre mig, at jeg har naaet en agtet position. Jeg har aldrig taget del i partipolitik, det laa absolut ikke for mig, men i min fagorganisaton arbejdede jeg ivrigt med. Fra 1921—30 var jeg i lavsbestyrelsen. Fra 1930—36 var jeg oldermann for det herværende bagerlav. I forskellige andre foreninger var jeg medlem af bestyrelsen, og i en aarrække var jeg i bestyrelsen for vor provinsfagorganisation. I en aarrække, til nazisternes magtovertagelse, var jeg ogsaa medlem af skoleudvalget i byen Husum. I 1936 nedlagde jeg mit embede som oldermann, da jeg havde uoverensstemmelser med forskellige hjemlige naziførere. Jeg var jo heller ikke partimedlem. Hele systemet forekom mig meget betænkeligt, og min modvilje mod regimet blev stadig større. Da jeg vidste, at jeg hørte til de upaalidelige, forholdt jeg mig roligt. Jeg havde jo ogsaa begge hænder fulde i forretningen, da jeg oftest maatte klare mig med ufaglært eller fremmed arbejdskraft. Ofte tænkte jeg, at jeg hellere maatte være blevet i Nordslesvig; thi Hitlersystemet maatte jo føre til en katastrofe. Og saadan gik det jo ogsaa. Efter at jeg i saa mange aar havde faaet den skønneste anskuelsesundervisning i Tyskernes regeringsmetoder, kunde der for mig ikke være nogen anden mulighed end at orientere mig mod nord ganske som mine forfædre. Og saaledes som min udvikling er forløbet, med et sindelagsskifte, som modnedes langsomt gennem rundt regnet 15 aar, er det gaaet uendelig mange Sydslesvigere. De er alle glade over igen at være naaet til den rigtige erkendelse, at de dog i grunden hører til Danmark.

Husum, vinteren 1947.

Alfred Hansen.

EN GAARD OG BONDE

Af gaardejer Hans Ohem

Gaarden

I 500 aar er Hohnergaarden gaaet i arv fra far til søn. Den første af mine forfædre, som kendes ved navn, hed Marx Sievers. Han var livjæger hos den danske konge Christian den Første og reddede flere gange sin herres liv paa jagten. Da det igen engang med livet som indsats lykkedes ham at frelse kongen fra fare, sagde kongen til ham: »Du hast an mir gehandelt nicht als ein diener, sondern als ein bruder und ohm, darum sollst du nicht mehr Sievers, sondern ohem heissen und ein wunsch aussprechen, den ich dir werd erfüllen.« (Du har handlet imod mig ikke som en tjener, men som en bror og onkel, derfor skal du ikke mere hedde Sievers, men Ohem og fremsige et ønske, som jeg vil opfylde). Derpaa bad min forfader om Hohnergaarden. Kongen gav ham denne gaard som selvejergaard.

I aarhundreder var mine forfædre arvelige herredsfogeder i Hohn herred og havde ofte den lykke at huse danske konger, naar de var paa jagt i de vildtrige skove ved Ejderen. Da en af mine forfædre døde tidlig og kun efterlod en umyndig søn, blev der udnævnt en

anden herredsfoged for Hohn herred, og det halve af gaarden gik tabt som herredsfogederiland.

Nu er Hohnergaarden ca. 150 ha stor. Det gamle vaa-ningshus nedbrændte 1800, kun et skab blev reddet. Det skal efter den mundtlige overlevering have staaet i kongens værelse.

Bonden

Som barn lyttede jeg spændt til min bedstefars fortællinger fra gammel tid, da vi endnu hørte til norden. Jeg undrede mig meget over, at der aldrig blev talt om det i skolen, og at Danmark altid blev fremstillet for os som en fjende. I historietimerne hørte vi altid kun om Prøjsen og om, at Prøjsen havde »befriet« os. Dette passede slet ikke med bedstefars historier.

Jo ældre man blev, jo mere stillede man sig afvisende til den prøjseraand, som man vilde indpode os. Jeg husker en dimissionsfest i Rendsborg, hvor der blev stor opstandelse, da gymnasiets rektor (Schenk fra Berlin) forlangte, at vi skulde synge sangen: »Ich bin ein Preusse.« Alle gæster forlod studenterfesten, kun studenterne maatte synge med, da rektoren truede med, at han ellers ikke vilde udlevere eksamensbeviserne. Det var den ægte prøjseraand, der dengang aabenbarede sig for mig, og som fik mig til at betragte lignende hændelser kritisk.

I stadig højere grad fik jeg den overbevisning, at denne prøjseraand er væsensfremmed for os Sydslesvigere. Da saa ogsaa nationalsocialismen kom og endog forbød selvstændig tænkning, sagde jeg til mig selv, at det var noget, som ikke hører til her, saadan en slavedygdighed passer ikke til det nordiske menneske.

Man skal nu ikke tro, at prøjseraanden er død efter naziregimets ophør og Prøjsens opløsning. Nej, den lever videre i alle de mennesker, der kom til os fra øst, og under hvis *fremmedherredømme* vi nu maa leve efter landdagsvalgene. (SPD er jo kommet til magten ved alle flygtningestemmerne og regerer nu alene over os.) Hvordan vil det gaa os, naar landsregeringen faar lovgivende magt? Saa vil Prøjsen for anden gang erobre vort land, men grundigere end første gang. Efter den første erobring kom der overvejende embedsmænd

til os fra Prøjsen, som i hvert fald til dels igen drog bort, naar de havde »regeret« os tilstrækkeligt.

Men nu er de flygtninge, der er kommet fra øst, os hjemmehørende lige i tal. De vil blive og bosætte sig imellem os. Skulde det komme saa vidt, saa vil præjseraanden for stedse holde sit indtog i vor hjemstavn, og vor nationalitet, som hører til norden, vil bukke under.

Denne erkendelse er ikke blot jeg og de andre medlemmer af Sydslesvigsk Forening kommet til, men næsten alle hjemmehørende Sydslesvigere. Det beviser landdagsvalgene.

Hvis der i verden gives en menneskeret, hvis ordene demokrati og selvbestemmelse ikke blot er en tom lyd, hvem kan saa hindre os Sydslesvigere i at gaa derhen, hvortil vi hører. Med vort land Sydslesvig vil vi vende hjem til det land, som vi altid har hørt til indtil Prøjsens erobring, til Danmark.

Ejderen er ikke først i historisk tid blevet folkegrænse. Det har ikke blot danske, men ogsaa tyske oldforskere fastslaaet.

Hvem kunde vel fremvise ældre og bedre ret til vort land Sydslesvig end Danmark.

Hohnergaarden, i maj 1947.

Hans Othmann

FORFULGT AF GESTAPO

Af arbejder Kurt Nissen

Var det ikke Slesvigs sønner, som i 1914 blev kaldt til vaaben? Det var allerede dengang en bitter lære for os Slesvigere, at vi maatte opleve, at tusinder af vor ungdom blev revet bort paa Frankrigs og Ruslands slagmarker. Kun faa af os forstod i 1918 timens bud om at bryde med fortiden og tilstræbe en national forbindelse med vore fædres land. Hensynsløst havde det prøjsiske styre i løbet af to slægtled udryddet det for-dum rodfæstede danske sprog og den danske kultur i vor slesvigske hjemstavn. Tjente vore bedstefædre ikke i den danske hær? Saa kom nationens opbrud. Et folk mobiliseredes, en effektiv propaganda fra øst til vest, fra syd til nord — vor hjemstavn indbefattet — sørgede for at rive de nølende med for efter Hunner-nes skik at gennemføre angrebet paa alt, som betød menneskelighed og fremskridt. Ringe var tallet paa dem, som erklærede det nye regime kamp. Færre blev blev det forundt at holde ud til sidste etape. Mange blev paa valen, koncentrationslejr og død, skudt under flugtforsøg var ofte den sidste efterretning for de æng-stelige efterladte.

I det følgende vil en Sydslesvigskers skæbne, som und-slap gestapo, blive skildret. Jeg er født den 4. 12. 1896 og har mit hjem i Satrup Kirkeskov. Efter at jeg havde tilbragt 5 maaneder i Esterwegen koncentrationslejr ved den hollandske grænse, blev jeg igen arresteret

den 30. december 1933 i Satrup. Grunden til arrestationen var, at Gestapo formodede, at jeg vilde flygte til Danmark.

Om aftenen klokken 11 blev jeg indsat i fangezellen i fattighuset, men tænkte dog ikke paa at opfatte denne tilstand som uforanderlig. Efter 5 timers anstrengende arbejde var det lykkedes mig at aabne døren til mit ufrivillige opholdssted saa meget, at det var muligt at slippe ud. Tiden var knap, snart kunde politifolkene komme og forfølgelsen begynde. Jeg løb over markerne mod mine forældres hus. Kl. 5 om morgenen sad min mor og min kæreste endnu grædende i deres senge i den lille husmandshytte i Kirkeskov. Uventet kom den bortførte tilbage, men der var ikke tid til at vente, jeg maatte bort, for ved daggry maatte flugten blive opdaget. Hurtigt blev der taget afsked. For Marietta, min unge forlovede, var det et haardt slag; hun maatte skilles fra sin ven, thi at flygte sammen vilde være den sikre undergang for mig. Saa begyndte flugten og forfølgelsen. Hvem var dygtigst, gestapo med dets tekniske hjælpemidler, med nettet af fascistiske organisationer, eller flygtningen, som lededes af hjemstavnskærlighed og den rene menneskeligheds ideal.

Med cyklen blev de første 10 km. tilbagelagt. Jeg blev i slægtinges hus fra om morgenen til om eftermiddagen kl. 4. Sylvesteraften 1933 begynder det tidligt at dæmre, børnene affyrer deres fyrværkerisager, en udmærket tid for en, som er eftersøgt af gestapo. Jeg kører gennem Slesvig og videre mod Rendsborg. Kl. 11 om aftenen holder jeg rast i Jevenstedt, 50 km. fra opbrudsstedet. I den stedlige kro gaar det livligt til. 10 »barske kæmpere« i SS-uniform fejrer nyttaarsaften. De sidder ved et stambord og synger: »Slaa den røde yngel til grød«. Kl. 12 ønsker man hinanden godt nyttaar; man lægger ogsaa mærke til gæsten. Jeg spiller den uskyldige, gaar hen til stambordet, ønsker ogsaa alle tilstedeværende et godt nyttaar og drikker nyttaarsskaalen sammen med mine fjender. Kl. 1 forlader banden lokalet; med blandede følelser opsøger flygtningen nattelejet.

Det er kl. 9 om morgenen nyttaarsdag. Jeg har sovet to timer for længe; paa det tidspunkt vilde jeg allerede

have været i Neumünster. Derfor gaar rejsen videre i fremskyndet tempo.

Ved Bad Bramstedt trækker nettet sig sammen om den forfulgte. En ung S. A.-mand har genkendt flygtningen efter gestapos signalement. Han alarmerer politiet, jagten begynder. Jeg er tvunget til at anbringe min cykel hos en bonde i Kaltenkirchen og fortsætte flugten til fods tværs over markerne. Der er endnu 40 km. til Hamborg. Det er umuligt at naa Hamborg over markerne, som er opblødte af smeltet sne; jeg maa derfor tilbage til landevejen. En rutebil nærmer sig. Lykkelig over at have fundet en lejlighed til at køre stiger den eftersøgte op i rutebilen. Men derinde sidder en S.S.-Mand, som mønstrer alle nye passagerer. Tilsyneladende har han fundet sit vildt; ved næste holdeplads gaar han ud og taler med tre herrer ved indgangen til bilen. Jeg er klar over, at jeg har ladet mig fange. I Hamborg vil man arrestere mig, og derfor følger gestapos lille Limousine efter os i en afstand af 50 meter. Men den forfulgte har erkendt situationens farlighed, ved næste holdeplads forlader jeg ubemærket vognen sammen med andre passagerer, uden at min forfølger har mistanke om flugt, og søger igen over enge og marker mod mit foreløbige maal Hamborg. I Hamborg fastslaar Gestapo imidlertid ved kontrollen af de udstigende, at den eftersøgte ikke mere er blandt passagererne, altsaa undveget. Politiet sender udrykningsvognen med lyskaster af sted. Det er lige ved at lykkes dem at fange mig. I nærheden af Friedrichsgabe glider lyskasterens lyskegle over flygtningen, som ligger paa jorden, men jeg bliver dog ikke opdaget; endnu to gange krydser politibilen den forfulgtes vej — saa er vejen til Hamborg fri. Om morgenen kl. 7 er jeg i sikkerhed hos venner. Det forfulgte vildt finder den eftertragede hvile. Efter et ophold paa 24 timer gaar rejsen videre med toget til den hollandske grænse. Ved Papenburg i egnen med den berøgtede koncentrationslejr erklærer nogle smuglere sig rede til at vise flygtningen vej til grænsen.

Kl. 4 om eftermiddagen den 3. januar 1934 er hollandsk omraade naaet. Bondesønner og grænseembedsmænd sørger for forplejning og viderebefordring til

Amsterdam. Esperantisternes internationale solidaritet gør det muligt for flygtningen at blive 4 uger i Amsterdam. Illegalt ophold i udlandet er ikke at anbefale. Saa drager jeg videre over Belgien, Luxemburg til Saaromraadet. Efter et ophold paa et aar følger Saarafstemningen. Hitlerdrabanterne nærmer sig grænsen. For alle antifascistiske flygtninge gjaldt nu løsenet: bort til Frankrig. Her i menneskerettighedernes land, i den revolutionære traditions land finder jeg efterhaanden ro igen. Her finder flygtningene arbejde og brød, deres kulturelle behov kan tilfredsstilles her. Aar gaar hen, den verdenspolitiske synskreds formørkes, den første september er den saa længe spaaede verdenskrig blevet virkelighed. Igen begynder den ubehagelige side at vise sig i den enkeltes liv. Alle fjendtlige udlændinge samledes i lejre af de franske myndigheder for efter mønstring at yde arbejdstjeneste i den franske hær. I overensstemmelse med vaabenstilstanden mellem Tyskland og Frankrig i juni 1940 blev alle demobiliseret. Den 9. august drog jeg til Marseille, men blev senere arresteret og anbragt i en arbejdslejr. I 16 maaneder deltog jeg i vej- og brobygningsarbejde sammen med folk fra 10 forskellige nationer. Da i august 1942 alle jøder er ført bort fra lejren, er jeg klar over, at jeg maa flygte. Over Marseille flygter jeg sammen med en kammerat gennem Savoyen til Schweiz, hvor jeg blev interneret i en arbejdslejr.

I sommeren 1945 fik alle de internerede, som havde boet i Frankrig, tilladelse til at vende tilbage. Ogsaa jeg drog med glæde tilbage til den arvede friheds land. En indsendt ansøgning om udrejsetilladelse tilbage til den sydslesvigske hjemstavn blev bevilget. Den 16. oktober 1946 vendte den for 13 aar siden bortflygtede tilbage til sin hjemstavn. Min gamle mor levede endnu, kun vanskeligt genkendte hun sin søn. Hun var blevet gammel og syg, havde taget skade paa aand og sjæl; for længe havde hun grædt og været ængstelig for sin søn, som med vold var revet bort fra hendes side. Men nu er han der, lidt efter lidt vender livet tilbage i de næsten udslukte træk.

Og naboerne? De stod for en del i den fjendtlige fascistiske lejr. En stor del var klar over, at kun ved

et brud med syden og ved genforening med vore fædres land, med gamle Danmark, kan der sikres fred, frihed og brød for alle Sydslesvigere.

Esmark, den 28. maj 1947.

Kunt Visson

HVORFOR BEKENDER JEG MIG SOM SYDSLESVIGER TIL DANMARK?

Af fhv. skoleraad Fritz Johansen

Jeg er født den 3. juli 1873 i Arnæs ved Slien. Her havde min bedstefar Frederik Johansen nedsat sig som skibsbygger i 1847. Han stammede fra Fyn, var en tid beskæftiget ved flensborgske værfter og grundlagde derefter i Arnæs, som dengang drev livlig handel og skibsfart med Danmark og de andre nordiske lande, sit eget skibsværft, som fik en ikke ringe betydning, og hvor der byggedes store skibe. Arnæs havde selv en flaaede paa over 80 skibe. Min bedstemor stammede fra en sømandsfamilie i Flensborg, hvis forfædre alle havde hjemme der eller paa de danske øer. Dengang var der endnu ikke noget skel mellem Danmark og Sydslesvig. Mine forfædre følte alle, at de var af samme stamme som indbyggerne paa de danske øer. Ind-

byggerne i det »stammebeslægtede« Holsten stod man meget fjernere. Sproget i mine bedsteforældres hus var dels dansk, dels tysk. Naar bedstemor krydrede underholdningen for os børn med danske ord, lyste hendes øjne af glæde. Som det eneste kunstværk i mine bedsteforældres opholdsstue stod ikke nogen statue af en tysk fyrste, men af Gustav Adolf fra Sverige.

Paa mødrene side stammer jeg fra Ejdersted. Mor-
mor var et dansk soldaterbarn fra grænsefæstningen Rendsborg, og da hendes fader døde tidlig, blev hun som faderløst soldaterbarn opdraget i Christian VI's plejehjem i Egernførde — helt i den aand, at hendes hjemstavn hørte til Danmark, og at hun var et barn af denne hjemstavn. Hendes datter, som var min mor, kom som barnepige paa en jydsk bondegaard.

Min far blev sømand efter familietraditionen og sejlede med flensborgske og hamborgske skibe. Sin militærpligt maatte han aftjene ved den præjsiske flaade. Det var efter 1864; men hans svoger kæmpede som dansk officer mod Prøjserne. Hans efterkommere bor i København. Jeg anser denne redegørelse for nødvendig, fordi den i mit tilfælde godtgør, hvor snævert vor hjemmehørende befolkning er sammenvokset med moderlandet Danmark.

Da jeg kom i skole i 1879, var denne allerede fuldstændig i præjservældets magt. Læreren i den mindste klasse var Holstener, medens en Hannoveraner underviste den øverste klasse. De havde ikke følelse for vor hjemstavns væsen, ingen interesse for vort lands historie og undgik vel med vilje at komme ind paa den. De præjsiske myndigheder undlod intet for at udrydde alt hos børnene, som kunde holde samhørighedsfølelsen med det danske moderland i live. De optugtede planmæssigt landets børn til præjsiske undersaatte. Jeg valgte lærergerningen, som jeg havde lyst til, og fik min uddannelse i Egernførde i aarene 1889 til 1894. Her forsøgte man i endnu højere grad at gøre eleverne fremmede for deres hjemstavn. Af de syv seminarielærere var en fra Holsten, de seks andre fra gamle præjsiske provinser, ingen fra Slesvig. Den præjsiske regerings- og skoleraad Schneider digtede for os hjemstavnsbørn et vers, som han føjede til den præjsiske

nationalsang som 6. strofe. Den taler for sig selv og behøver ingen kommentar. Den lyder:

Og vi, som her ved Nord- og Østersøstrand
er stillet som vagt, hærdet af vove og vind,
vi, som siden Dybbølkampen ved blodets baand
er *lænket* til *Prøjsens* trone og folk,
vi vil ikke se tilbage, nej, fremad med tillid.
Højt raaber vi det ud over hele verden:
Ogsaa vi er Prøjsere, vil være Prøjsere!!!

Selv om det var galskab, saa var der metode i den. De firs aars prøjsisk skolegang har baaret frugter. Hos mange er bevidstheden om at høre til norden fuldstændig blevet kvalt i den grundige prøjsisk-tyske uddannelse. Det var nødvendigt, at en saa voldsom lutringsproces som den, de to verdenskrige (den første var ikke nok, det viste afstemningen i 1920) fremkaldte, fjernede slagterne, og det oprindelige og ægte kunde igen komme frem i lyset. Lige saa nødvendigt var det vel, at flygtningene strømmede ind i vort land. Østprøjsere, Pommeranere, Schlesiere, Sudeterlændere er Tyskere, men i mange henseender er de fremmede for os. Paa smertelig maade er det blevet klart for os, hvor meget nærmere vore brødre og søstre hinsides Skelbækken og Kongeaaen staar os.

Sydslesvig har oplevet en genfødselse. En saadan foregaar ikke uden veer. Det fremmede havde slaaget dybe rødder hos mange. Haardest var vel den indre kamp hos dem af landets børn, der som jeg gennem uddannelse og embede var kommet i særlig nær berøring med prøjsisk væsen og tysk aand. Men de har til gengæld ogsaa i højere grad en forpligtelse og udrustning til at udjævne splittelsen i deres eget sind og til at bistaa deres landsmænd i afgørelsens store spørgsmaal. Af denne grund skrev jeg i 1945 mit skrift: Vi Slesvigere. Hvor hører vi hjemme? — Hvad vil vi? — Jeg ved af mange udtalelser, at dette skrift er blevet en hjælper og vejleder for mange ansvarsbevidste og alvorlige landsmænd.

Jeg tror, at jeg dermed som lærer og folkeopdrager har ydet min hjemstavn den sidste og bedste tjeneste

i min lange løbebane — jeg er blevet 74 aar gammel — og jeg har endnu kun det ønske, at det er mig forundt før min død at opleve min sydslesvigske hjemstavns tilbagevenden til moderlandet Danmark.

Af mit livsløb skal jeg kort fortælle følgende. Jeg var folkeskolelærer i Ditmarsken og Elmshorn og efter at have taget en tillægseksamen mellemskolelærer i Altona, seminarielærer i Uetersen og Egernførde, skoleinspektør i Heikendorf og til sidst i Weimartiden skoleraad i Husum og Slesvig.

Min kone stammer som jeg fra Arnæs. Hendes forfædre har været bosiddende i Sydslesvig, saa langt kirkebøgerne gaar tilbage. Hendes slægtninge bor som mine baade paa denne og hin side af grænsen. Ogsaa for hende er udtalelsen om, at grænsen ligger fast, uforstaaelige ord, som staar i modsætning til Danmarks fortid og vor historiske overlevering i mere end tusind aar. Det er den nuværende slægts store og hellige opgave, saavel i Danmark som i Sydslesvig, at flytte grænsen til det sted, hvor den skal ligge efter guds vilje paa rettens grund.

Slesvig, i juli 1947.

Fridtjof Johansen.

LANDSMÆND, STOL PAA OS!

Af ingeniør Jørgen Andersen

Kære landsmænd! Naar jeg i dag faar lov til at tale til Dem, saa gør jeg det med særlig glæde. Allerførst maa jeg bringe Dem hilsener fra alle Sydslesvigere og særlig fra byen Slesvig. Man har bedt mig om at sige Dem og dermed hele det danske folk tak for den storartede økonomiske hjælp, som bliver ydet os, og for arbejdet for vor hjemstavn og for vore danske grænser. Vi er saa modtagelige og taknemlige for hvert tegn paa forstaaelse, som vi faar fra vort moderland. For det er kun følelsen og bevidstheden om, at det danske folk og dets regering hjælper os i kampen for vor hjemstavn, som giver os den kraft, som er nødvendig for at modstaa alle angreb, forhaanelser og trusler sydfra.

Den kamp, som vi maa føre, er ikke let. De midler og metoder, som anvendes mod os danske Sydslesvigere, er os velbekendt fra den prøjsiske og nazistiske tid. Tingene forværres kun ved, at saakaldte demokrater bruger denne kampmaade.

Naar vi staar i Sydslesvig og taler om vor hjemstavn, bliver vi atter og atter spurgt: Hvad siger man i Danmark? Passer det, hvad de tyske aviser og radioudsendelser bringer? Saa bliver hvert oplysende ord taknemmeligt modtaget og belønnet. I Danmark er det modsat. Her vil enhver gerne vide, hvordan det ser ud i Sydslesvig? Hvorledes gaar det til, at I pludselig holder jer saa fast til jeres danske hjemstavn, og at mindretallet kunde blive til flertal? Man har bebrejdet os,

at det er konjunktur, hvad der foregaar i Sydslesvig. Derved skal vor stilling bringes i miskredit. Ja, hvad er konjunktur? Konjunktur er udnyttelse af mulighederne. Indtil Tysklands kapitulation blev al fri viljesytring undertrykt ved terror, koncentrationslejr o. s. v. Fra den dag, da vi kunde tale frit, har vi henvist til vor ret og krævet denne. Fra den time, da gestapo og SD ikke mere havde magt over os, har enhver Sydslesviger een gang for alle vendt sig mod sine forfædres land. Er denne udnyttelse af mulighederne forkastelig? Vi siger nej!

Til trods for deres rædselsgerninger har nazisterne dog gjort *noget* godt; ved tvangen til at bevise sin ariske afstamning fastslog enhver Sydslesviger, at dokumenterne om forældrenes fødsel, daab og andre begivenheder var skrevet paa dansk, og det faldt som skæl fra deres øjne. Nu vidste enhver igen, hvor han hørte hjemme, hvad hans modersmaal var, og denne viden førte til ønsket og ønsket til viljen — at vende tilbage til Danmark, trods alle skranker, trods ethvert tryk sydfra. Er dette forkasteligt? Vi siger: Nej! Det er følgen af vor egen folkeligheds undertrykkelse igennem 80 aar i Sydslesvig.

For at svare paa, hvorledes vi har funden tilbage til vort danske sindelag, maatte jeg skildre mange enkelt-skæbner. Jeg vil kun henvise til den bekendte fremstilling af vor borgmester Hermann Clausen og føje min egen til. Jeg er født 1905 i Løndt ved Haderslev. Mine forældre flyttede i 1906 af familiære grunde til Sydslesvig. I hjemmet taltes dansk, indtil skolen begyndte for mig. Ved megen prygl har jeg lært tysk, saa godt det lod sig gøre. I 1924 kom jeg til Slesvig og fik en stilling ved elektricitetsværket. I de følgende aar arbejdede jeg paa min faglige uddannelse, ved siden af drev jeg sport. I 1929 begyndte jeg at befatte mig med politik. Jeg stod i SPD's rækker og kæmpede som næstformand for den stedlige forening side om side med min partifælle borgmester Hermann Clausen aktivt imod nationalsocialismen indtil 1933. Derfor var afskedigelsen fra elektricitetsværket uundgaaelig. Naar vi allerede før 1933 hvert aar glade sejlede til Danmark paa ferie med vor sejlbaad, saa blev

disse rejser efter 1933 til de faa dage om aaret, da vi havde virkelig frihed, indtil krigen ogsaa her gjorde en ende paa dette.

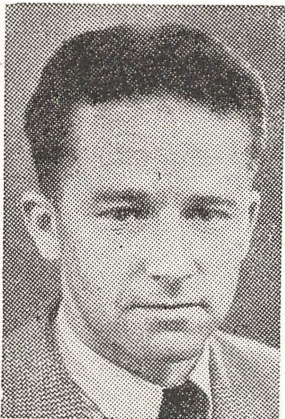
Under krigen var jeg ansat paa værftet i Kiel, men vendte straks efter kapitulationen tilbage til Slesvig og er i dag atter ansat ved elektricitetsværket. Fra den første dag stræbte vi efter at sikre os selvbestemmelseretten i vor hjemstavn og at beskytte vor hjemstavn mod oversvømmelse af landsfremmede. Ved siden af forsømtes ikke det politiske genopbygningsarbejde, indtil det ikke mere passede de herrer Kuchlinski, Schumacher o. s. v., og de udviste alle ranke Sydslesvigere af det tyske SPD's rækker. Siden den dag gælder vor kamp vor hjemstavns og vore børns fremtid. Vi kræver for os som grænseland selvbestemmelseretten, omgaaende administrativ adskillelse fra Holsten og fjernelse af de landsfremmede flygtninge.

Folket er ikke ofte blevet spurgt om saadanne ting. I 1920 har mange af vore fædre gjort den fejl at vælge tysk, fordi de var bedaaret ved løfter og troede, at de i en Weimar-republik kunde leve deres eget liv i deres hjemstavn; men de er blevet skammeligt bedraget.

I dag forlanger vi vor ret. Retten til selv at bestemme vor fremtid. Efter denne krig, som ikke var vor, styrtede det fælles hus sammen. Nu vil vi bygge det op igen fra ny. Er det saa ikke rigtigt at undgaa og rette opdagede fejl? Naar vi med vor dør aaben mod syd stadig kun har oplevet haan og foragt, er det saa ikke rigtigt at vende tilbage til vore landsmænd og vende døren mod nord, mod vort moderland? Vi har den klippefaste vilje til at gøre dette, og vi beder jer, kære landsmænd, stol paa os og hjælp os videre paa vejen til moderlandet. Lad os efter en tid til besindelse og orientering ikke forgæves banke paa jeres dør. Sydslesvig har altid været dansk land og er det ogsaa endnu i dag. Det er jeres landsmænd, som ser paa jer og tilraaber jer: Glem os ikke!

Slesvig i Juni 1947.

Jørgen Andersen

VI HAR BRUDT ALLE BROER AF

Af lærer Christian Ruge

Det største krav, vi maa stille til os selv, naar vi skal skildre vort nationale sindelagsskifte, er absolut ærlighed over for os selv og vore danske læsere. Det nytter ikke noget at ville bortforklare de ubehagelige ting, som er knyttet til vor tyske fortid. Ingen kan springe over sin egen skygge, og vor tilknytning til det tyske rige i de skæbnesvangre aar fra 1864 til 1945 har uægtelig ogsaa belæsset os Sydslesvigere med en skyld, som vi maa bære hele vort liv. For vi var som alle andre tyske statsborgere redskaber i det nazistiske statsmaskineri, som styrtede Europa ud i den forbryderiske anden verdenskrig. Vi var med til i tyske uniformer at besætte vore fredelige nabolande, at føre vaaben mod folk, som ikke var vore fjender. Hvis vi slap ud af denne verden af raahed, vold, ondskab og ubarmhertighed uden at have taget skade paa vore sjæle, saa maa vi takke gud for denne store naade; men løbe fra vor skyld, det kan vi ikke.

Naar jeg gennemtænker mit liv, saa bliver det overskygget af de 12 nazistiske aar. Disse aar, som lagde saa stort et beslag paa os unge med deres totalitetskrav, at vi intet personligt liv havde mere.

Jeg blev født 4. 3. 1915 i Kiel, en by, som jeg aldrig har følt mig knyttet til, og som jeg kun ved et tilfælde blev født i (min moder var der kun nogle uger paa besøg). Min fader var dengang lærer i Vesterterp

ved Løgumkloster. Hans mor, født Gondesen, stammer fra Hyrup i Angel, hvor hendes fader blev afskediget som lærer af den prøjsiske stat efter 1864, fordi han blev sin ed tro over for den danske konge; han var uddannet paa Skaarup seminarium. Hans far var lærer i Ditmarsken. — Min mor, født Hansen-Schmidt, nedstammer fra en gammel skibskaptajn- og lærerslægt fra Haderslevvegnen. Hun er født paa Aarø. Min morfar var indtil sin død 1917 lærer og degn paa Kegsnæs. Min mors modersmaal er altsaa dansk, som min far ogsaa taler.

Mine barndomsaar til 1927 tilbragte jeg i Jydbæk ved Slesvig. Saa flyttede vi til Mildsted ved Husum, hvor jeg besøgte det humanistiske gymnasium indtil 1936, da jeg tog studentereksamen. Jeg blev altsaa tysk opdraget. Men mine ferier tilbragte jeg i Danmark hos mine slægtninge (hovedsagelig i Sønderborg hos min mormor og mine mostre). Her kom jeg i berøring med dansk litteratur og lærte dansk væsen og sprog at kende og at sætte pris paa det. I de nazistiske aar var grænseovergangen i Krusaa altid en oplevelse for mig: saa snart jeg havde de tyske grænsepæle bag mig, følte jeg mig igen rigtig fri; jeg kunde for nogle uger leve som privatmand uden Hitlerungdomstjeneste, propagandamøder o.s.v. Alligevel var jeg som alle mine kammerater ikke direkte antinazist. Jeg har aldrig været partimedlem, men jeg vilde være uærlig, hvis jeg benægtede, at jeg var kommet ubesmittet gennem en syvaarig intensiv nazistisk indflydelse i skole og det offentlige liv. Hovedskylden for, at vi unge ikke sandede nazismens farlige og amoralske væsen, maa vi lægge paa vore lærere paa gymnasierne og højskolerne. Disse var nemlig autoriteter for os paa grund af deres videnskabelige, idealistiske uddannelse, der byggede paa den græske filosofi (Platon, Sokrates), og de tolkede nazismen for os som den idealistiske verdensanskuelse, der var i samklang med vor tidsalder. (At de fortav eller forvrængede vor hjemstavns historie i tysk favør er klart.) Vi troede dem, i hvert fald de første aar, og det var vor *skyld*, hvis man her vil tale om skyld.

Efter at jeg havde gennemgaaet et halvt aars ar-

bejdstjeneste og 2 aars militærtjeneste ved et luftværsregiment i Hamborg fra 1936-38, studerede jeg to semestre paa højskolen for læreruddannelse i Kiel. Saa kom krigen, og jeg maatte afbryde mit studium. Jeg blev straks soldat igen og var saa med i krigen indtil kapitulationen. 1940 blev jeg officer. I selve krigen var jeg meget heldig. For det første blev jeg skaaet for alle angrebsfelttog, og for det andet har jeg heller ikke deltaget i den tyske undertrykkelsespolitik over for civilbefolkningen i de forskellige besatte omraader. Rigtignok var jeg fra maj 1940 — juli 1942 med et luftværnsbatteri i Sydnorge, men uden at blive indviklet i uheldige episoder (felttoget var endt, da vi kom, og modstandsbevægelsen traadte først senere i aktion). Da den begyndte, lykkedes det mig gennem flere ansøgninger at blive forflyttet til Petsamoomraadet i Nordfinland, hvor jeg laa sammen med østrigske alpejægere indtil 1944. Min nordiske interesse var allerede i Norge blevet saa stærkt forøget, at jeg besluttede helt at hellige mine studier efter krigen til de skandinaviske lande. Men jeg var dengang endnu ikke blevet klar over, at det nordiske og det tyske er uforeneligt. Var jeg indtil 1944 blevet forskaonet for direkte kamphandlinger, saa lærte jeg i det sidste halve aar i Schlesien ved Østfronten den rigtige krig i dens frygtelige, modbydelige form at kende. I disse demoraliserende tilbagetogskampe blev jeg tre gange saaret. Her aabenbarede sig saa mange moralske svagheder hos de tyske soldater, at jeg fik rigeligt stof til eftertanke over »herrefolket». Disse tvivl over for det tyske, som allerede mange aar før havde levet i mig, men som jeg med vilje havde holdt nede, blev gennem en oplevelse i Gørlitz (Schlesien) i marts 1945 til den frygtelige vished for mig, at jeg havde staaet paa den forkerte side af livet. Det var, da en ven, som jeg var sammen med før krigen i Hamborg, en hel nat igennem fortalte mig sandheden ud fra egne iagttagelser om helvedet i Auschwitz, tilintetgørelseslejren i Øvre-schlesien. I denne nat mistede jeg troen paa Tyskland og alt tysk. For alle disse forfærdelige grusomheder var begaaet af Tyskere i det tyske folks navn. Masken var revet bort fra hele den opstyltede tyske stormagts-

bygning, og det havde aabenbaret dens hulhed og skrøbelighed og forfærdelige umoral. I denne nat styrtede hele mit livs bygning, som var grundlagt paa tysk fundament, sammen som et korthus, og tilbage blev et uhyre tomrum i mit indre: det blev mig klart, at jeg, som de andre unge i vor hjemstavn, var blevet forført, misbrugt og skamskændet af den tyske magtpolitik og dens skændselsgerninger. Og et spørgsmaal dukkede op og lod mig ikke slippe de næste maaneder indtil kapitulationen og senerehen: hvad er det for et rige, et samfund, som har forraadt den vesteuropæiske humanisme, som har traadt alle de idealer, vore fædre kæmpede for, hensynsløst og satanisk under fødder, idealer som ret, sandhed, menneskeværdighed og personlig frihed? Og svaret, som efterhaanden blev til, lød: hvis denne stat og dette samfund er det tyske, saa har jeg intet fællesskab med dem. For disse menneskerettigheder, uden hvilke et samfund ikke kan bestaa, har indtil dagen i dag hjemme i norden, i Danmark, som vor hjemstavn hørte til i over 1000 aar. For vore fædre, som levede i tryghed, ro og tilfredshed, takket være disse rettigheder, var jo Danske, som i 1864 gennem en voldsakt blev tilknyttet den prøjsisk-tyske stat. Dermed har denne stat og dette samfund overtaget visse pligter over for de nye statsborgere, pligter, som igen hviler paa de evige menneskerettigheder. Vi kan konstatere, at den tyske stat har forsømt disse rettigheder i en saa høj grad ved at misbruge os som redskaber i to imperialistiske krige, at vi har en moralsk ret til at kræve forbindelsen løst med dette samfund og vende tilbage til det folk og rige, som vi oprindeligt hørte til.

Den rystende krigsoplevelse med det følgende tyske materielle og moralske sammenbrud maatte til for at aabne vore øjne for vort virkelige tilhørsforhold. Men nu er vi blevet klare over os selv og vor fortid. Vi ved, at hvis vi endelig igen skal faa lov til at leve vort liv i et frit samfund, hvor begreberne personlig frihed, menneskeværdighed, næstekærlighed og social retfærdighed spiller den rolle, som de bør spille, hvis livet skal have en mening, og hvis mennesket ikke skal degraderes til et redskab i hænderne paa den autoritære

stats førere, saa gives der kun een vej for os, nemlig vejen tilbage til Danmark.

Men to ting vil jeg i denne forbindelse gerne fastslaa: 1) den storsindede paastand af de gamle medlemmer i S. S. F., at der ingen forskel er mellem de gamle, som fra 1920 og før stod i danskhedens rækker, og os, som først nu har sluttet os til, at vi alle har samme rettigheder, maa jeg afvise. For, mens de gamle allerede har staaet deres prøve igennem med hensyn til deres ægte danskhed, maa vi nye først igennem denne prøve. De gamle har en moralsk ret til at kræve noget af Danmark, men vi nye har ingen som helst rettigheder dertil. Hvis der er tale om krav, saa kan det kun gælde for os selv. Det samme gælder m. h. t. den kendsgerning, at mange kredse i det danske folk ikke viser os tillid, endnu ikke tror paa os. Det skulde vi kunne forstaa, og vi kan ikke gøre andet end at bede disse kredse give os fair muligheder for at bevise, at vi mener det ærligt. 2) Vor bekendelse til Danmark er ubetinget, d. v. s. den afhænger ikke af 19. oktober noten eller andre officielle danske løfter, ja, den har egentlig heller ikke noget at gøre med, om det danske folk vil modtage os eller ej. Vi har brudt alle broer af mod syd og befinder os paa vejen mod Danmark uden at skele til storpolitiske, partipolitiske eller andre taktiske hensyn. Om vor kamp lykkes, og vi bliver genforenede, eller om vi er tvungne til at kæmpe døds-kampen som et fortabt mindretal, er en anden sag og har primært ikke noget at gøre med vort største maal: at blive, hver eneste for sig selv, dansk igen af væsen, sprog og karakter.

Siden september 1946 har jeg været lærer ved den danske kommunale skole i Flensborg. Jeg tager del i det danske ungdomsarbejde i Sydslesvig og holder foredrag i S. S. F.

Valby, den 16. juli 1947

Christian Ruge

NU HJÆLPE OS GUD!

Af funktionær Alfred Lorenzen

Alfred Lorensen, f. 2. 6. 1911 i Kalleby i Angel, funktionær i Flensborg.

Jeg begynder med en af mine første erindringer fra min tidligste barndom:

I en gammel, med rødt-hvidt betræk forsynet lænestol ved siden af en gammel jernovn sidder i aaret 1917 i en landsby i Angel i sin enkle stue en gammel hvidhaaret mand. Ved siden af ham paa en slidt træskammel, der ved hver bevægelse kradses paa det med sand bestrøede gulv, sidder en lille seksaarig dreng.

Den gamle fortæller om sin soldatertid under kong Frederik den VII. Meget er der ikke blevet hængende af denne fortælling, men paa den lilles spørgsmaal om, hvad man kan lave med en sabel, svarer den gamle: »Med den kløvede vi træ til at koge ærter og flæsk ved.« Saa var der kommet fremmede i landet, og alt var blevet anderledes. Jeg husker saa videre — thi den gamle i lænestolen var min bedstefar, og den lille paa skammelen var mig — at han fortalte om, hvorledes han i krigen 1870/71 maatte kæmpe for Prøjserne mod Frankrig; sablens opgave var nu blevet en anden. Nu kløvede man ikke mere træ med den.

Engang sluttede han sin fortælling med disse ord: »Ja, nu maa vi leve i et fremmed land og tale et fremmed sprog.« Hvilket jeg slet ikke forstod, jeg husker

kun endnu, at en taare ved disse ord løb over hans rynkede ansigt, og at jeg bestyrtet forlod min skammel.

Uden denne taare havde jeg maaske forlængst glemt det hele.

Bedre husker jeg, at han endnu engang, før han døde 87 aar gammel og livstræt i 1922, maatte græde. Det var, da han i 1920 fik en æresbelønning for tro tjeneste af kong Christian den X, og da samtidig Sydslesvig afviste den fra nord udstrakte broderhaand. Han sad igen i sin gamle vakkelvorne lænestol, fordi hans trætte ben ikke længere kunde bære ham. At noget frygteligt maatte være sket, stod mig klart, for sin mening om en sag, som hans barnebarn igen slet ikke forstod, gav han udtryk med følgende ord:

»Ja, nu hjælpe os gud, ellers er vi fortabt.«

Og da han var død, blev min bedstemoder en gammel og stille kone. Nu havde hun intet menneske mere, med hvem hun kunde tale sit modersmaal, som hun i sin ungdom havde lært i skolen i Munkbrarup.

Det hele gjorde ikke noget særlig stærkt indtryk paa mig, og ubekymret fortsatte jeg i den præjsiske skole. Og i fordærvelsen.

20 aar senere skrider mordengelen over Europa i et vanvittigt menneskes skikkelse. Stæder og byer synker i aske. Utallige mennesker gaar til grunde. Ret bliver til uret.

Rottefængerens fra Hamelns fløjte havde bedaaet os.

Flensborg stadsteater er stuvende fuldt af børn. Et juleeventyr bliver opført, et juleeventyr i en tid, der mindst af alt minder om jul. Intet er fjernere end fred paa jord. Og trods dette straalende øjne og glade barnehjerter. Den lille fra dengang har nu selv en dreng, og ved synet af de glade børn, hvoriblandt hans egne børn ogsaa er, kommer han til at græde. Han tænker paa, at disse børn, som nu sidder saa glade her, om kort eller lang tid maa ofres paa Europas slagmarker for en vanvittig. Maaske ogsaa hans barn.

Fred paa jord? I Tyskland ikke!

Den gamles profeti var i dag blevet til en forfærdende virkelighed, og den lille fra dengang forstod

taarerne i det furede ansigt. Nu var det kommet saa vidt.

Nu hjælpe os gud!

5 aar senere. Grus og aske. Millioner af uskyldige havde fundet et grufuldt endeligt. Børn, kvinder og oldinge laa under Europas ruiner. Den aand, mod hvilken den gamle i lænestolen havde hævet sin røst som en profet i ørkenen, havde sejret. For tredje gang i 70 aar.

Men det hele bragte et gode, dyrekøbt. Det sydslesvigske menneskes opvaagnen, det fandt tilbage til moderlandet. I skolen har man ikke lært mig, at Sydslesvig er et urgammelt dansk land. Tværtimod, i bedste fald blev det fortiet. Men historien og den gamle mand i lænestolen er mit vidnesbyrd. Og i dag, efter at jeg ikke har hørt dem i 25 aar, hører jeg klart og tydeligt mine bedsteforældres stemmer, naar de begge sammen, knirkende som blyloddet i det gamle vægur, sang: »Dengang jeg drog af sted« — og skurede takten dertil med de vakkelvorne stole paa det sandbestrøede gulv.

Nu er jeg tilmed saa lykkelig at kalde en livsledsagerinde for min, hvis forfædre paa den ene side stammer fra Fredericia og paa den anden side fra Orkeljuga i Sverige, og det er vel en grund mere til, at vi bekender os til vort gamle moderland.

Og i dag er det igen vore børn, der synger:

»Dengang jeg drog af sted — «.

Og som med vor vilje opdrages til troskab mod Danmark og dets konge.

Men den gamles ord i den rød-hvide lænestol har ogsaa i dag gyldighed:

»Nu hjælpe os gud, ellers er vi fortabt!«

Flensborg, den 19.maj 1947.

Alfred Korndren

EFTERSKRIFT

Af adjunkt Viggo Petersen

Naar mange i det danske folk i dag stiller sig vrangvillige til vore sydslesvigske landsmænds ønske om, at deres hjemstavn skal genforenes med moderlandet, skyldes det, at de ikke kan fatte, hvad der sker i Sydslesvig. De forstaar ikke sindelagsskiftet i Sydslesvig, de forstaar ikke det store i deres egen tid. De begriber simpelthen ikke, at en tysksindet Sydslesviger kan blive dansksindet, skønt det dog er den naturligste sag i verden. Historien viser, at det er sket for mange, længe før der var tale om nazisme, materiel nød og flygtninge.

Et af de mest lærerige eksempler er Lorenz Büchert, som har skildret sin nationale udvikling i bogen »En Sydslesvigers genforening med det danske folk i løbet af et halvt hundrede aar«, der i 1945 udsendtes af Hagerups forlag, men som allerede forelaa som manuskript i 1937. Büchert er født den 31. marts 1883 i Oversø sogn. Hans farfar var af en indvandret tysk slægt, hans øvrige forfædre formentlig alle af dansk slægt. Hjemmesproget var plattysk, men forældrene talte dog undertiden dansk med naboerne eller indbyrdes, det sidste dog nærmest, naar det var om noget, børnene ikke maatte høre. I Jaruplund skole lærte han naturligvis kun tysk, men en nabo, Nicolai, der blev hans ven, lærte ham allerede som barn en smule dansk.

Hans far var dansk af sindelag. Da den danske hær den 6. februar 1864 paa tilbageetoget kom gennem Hornskov, stod faderen paa Hornskov banke og græd over sine kammerater. Da Christian IX modtog Wilhelm II i København, blev han mere neutral. Kunde de store forliges, kunde menigmand vel ogsaa finde sig i tilstandene. Han paavirkede ikke sine sønner i dansk retning. Moderen blandede sig ikke i politik.

I skolen, som ikke kunde fange hans interesse, følte han sig kun een gang i opposition til læreren. Det var,

da denne var haard mod en dansksindet elev, som ikke vilde synge en tysk patriotisk sang. Det gjorde Büchert ondt for drengen. Men ellers var han som de fleste andre skolebørn glad ved alt det tyske.

I 1897 kom han i St. Nicolaj drengeskole i Flensborg. Rektoren her var en dygtig lærer, men politisk hakede han paa børn fra danske hjem. Büchert kunde ikke lide det danskfjendtlige hos ham, men holdt ellers meget af ham. Den første sommerudflugt fra skolen, han deltog i, gik til Isted og Slesvig. Dannevirke viste man dem ikke. Paa 50-aarsdagen for oprøret i 1848 fik han i skolen udleveret et lille hæfte om den slesvigholstenske rejsning. Büchert havde hjemme og i nabolaaget lært og oplevet saa meget, at han kunde se, at der stod en hel del løgn i den lille bog. Fra den tid begyndte hans bevidste nationale omvendelse. Var hæftet beregnet paa at fortyske børnene, havde det den modsatte virkning paa ham. En broder var postbud i Toftlund. Naar han var hjemme, fortalte han om den uret, den nordslesvigske befolkning var udsat for. Disse beretninger paavirkede ham stærkt.

Efter confirmationen tog han landbrugs- og tørvearbejde hos vennen Nikolai. Hans mor havde ønsket, at han skulde være lærer, men det mistede han lysten til. Nicolai forsøgte uden held at faa ham til at tale dansk til hverdagsbrug. Senere maatte han bittert savne, at han ikke fik lært egnens sønderjydske dansk. Allerede 17 aar gammel blev han selvstændig tørvebonde. Han og en bror købte og delte Nicolais ejendom.

I 1903 kom han til Rendsborg for at aftjene sin værnepligt. Den præjssiske kadaverdisciplin var ham meget imod. Büchert skriver om sit forhold til de nordslesvigske soldater: »Mærkeligt er det, at vor slesvigske fællesfølelse kom saa stærkt frem i de to aar — uden at den havde noget med nogen dansk bagtanke at gøre. Vi var en flok fra alle mulige slesvigske egne — et par fra Ejdersted, nogle fra vesteregnet ude ved Læk, fra Angel, nordfra og jeg herfra osv. — vi vilde ikke skæres over een kam med Holstenerne — vi hævdede, at vi var Slesvigere — i modsætning til Holstenerne, Mecklenborgerne, Hamborgerne og Berlinerne. Vi havde

indøvet et særligt ceremonielt slesvigsk haandtryk, naar vi hilste paa hinanden.«

Nicolai, som havde tilsyn med bedriften hjemme, skrev til ham paa dansk. Det kneb for Büchert at læse brevene. Han besluttede derfor, at han, naar han kom hjem, for alvor vilde tage fat paa at lære dansk. Efter hjemkomsten læste han saa »Fangen paa Kalø« — det var et langsomt og møjsommeligt arbejde. Mangt og meget forstod han ikke. Saa læste han den med det samme een gang til — og da forstod han saa godt som det hele. Efter den tid læste han mange danske bøger. Fra 1910 læste han daglig »Flensborg Avis«, som hjalp mere til at lære dansk læsning end alt andet. Det hjalp desuden til, at tænkningen skiftedes, saa det ofte ikke mere var ham muligt at afgøre, om en tanke var tænkt paa dansk eller tysk.

I 1912 var danskheden i Nordslesvig blevet saa stærk, at den kunde række en hjælpende haand til den vigende danskhed syd og vest for Flensborg. Der holdtes før rigsdagsvalget nogle valg møder, som kom til at betyde noget langt ud i fremtiden. Bl. a. var Peter Grau dernede og opildnede de Danske. Büchert havde egentlig været socialdemokratisk indstillet, men nu stemte han dansk.

I verdenskrigen blev han saaret. Under afstemningskampen var han naaet frem til en fast overbevisning om Danmarks ret til Sønderjylland, men endnu ikke helt til egen danskbevidsthed. Han deltog i det store møde i »Folkehjem« i november 1918. Endnu kunde han ikke tale dansk, og at tale tysk ved den lejlighed følte han vilde være at vanhellige dagen. Han kunde ikke tale sine sydslesvigske landsmænds sag. Men han besluttede, at han vilde lære at tale dansk til gavn. Det skulde ikke tiere ske, at han maatte staa umællende i afgørelsens stund. I 1923 kunde han optræde som taler i Danmark.

Mange Sydslesvigere stod dengang overmaade famlende. Det store befolkningsflertal var hverken særlig dansk eller særlig tysk indstillet. De fleste troede, at de var gode Tyskere. Den fuldstændige aflukning fra alt, hvad der var dansk, som skolen, pressen og embedsvældet systematisk havde gennemført, var skyld

i et grænseløst ukendskab til Danmark og det danske folk. Büchert selv sagde ved et møde: »Jeg selv er Tysker af afstamning, og jeg er ogsaa i skolen blevet fyldt med tyske løgnehistorier. Men jeg har søgt og kæmpet mig frem til den overbevisning, at Danskerne har ret. . . . Men hvad enten vi forbliver ved Danmark eller kommer til Tyskland, vil vi raabe et leve for, at der senere maa blive et endrægtigt forhold mellem de to folk.« I 1919 kom han for første gang paa rejse i Danmark, og han kom mere og mere til at føle sig væsensforbundet med det danske folk, som han indtil da ikke havde kendt noget til.

Afstemningen i anden zone blev, som Büchert havde ventet, et nederlag for de dansksindede. Et dumpt tryk hvilede over de Danske. De blev ikke sparet for forhaanelse og forfølgelse. De mente dengang, at den nye grænsedragning vilde betyde en adskillelse for Sydslesvingerne. Tiden skulde vise det modsatte.

I 1926 var Büchert med til at oprette den danske privatskole i Jaruplund. Mange gange talte han ved møder i Danmark. I maj 1936 deltog han i grænseforeningens delegeretmøde i Aabenraa. I tankerne gennemgik han sin egen udvikling. »Da var det, ligesom om der faldt skel fra mine øjne. Jeg følte, at jeg var blevet genforenet med mit danske folk — at 1920 ikke blot blev til Nordslesvigs genforening med Danmark, men at det for os blev indledningen til vor folkelige genforening. Det gennemrislede mig som en varm glædestrøm, thi jeg følte, at den genforening, jeg oplevede i dette øjeblik — den kunde ingen magt mere tage fra mig. Saa stod jeg op og tolkede ud af mit hjerte den stemning, saa godt jeg formaaede.«

Bücherts sindelagsskifte strakte sig over et halvt aarhundrede. Som faa forstaar han det sydslesvigske sind. Derfor har hans ord særlig vægt, naar han i 1928 skriver: »De hjemmehørende Sydslesvigere er danske, selv om det danske modersmaal i aarhundreders tilbagegang er gaaet tabt for dem, og selv om som følge deraf, eller som følge af præjssiske skolers maalbevidste fortyskningsarbejde, deres sindelag er blevet forkvaklet og fremmed for deres eget folk — saa er de alligevel Danske, om end det store flertal for tiden maa be-

tegnes som tysktalende og tysksindede Danskere . . . . Vi ved, at dette sindelag ikke ligger fast, at det er underkastet en vedvarende skiften, saaledes som vi har oplevet den, og som den fremdeles sker. Og at *den dag kan komme, da alle Sydslesvigere lytter til en jævn landsmands røst ud af deres egen midte, saa det falder som skæl fra deres øjne, naar sandheden bliver levende for dem*« Og i sin tale ved det danske aarsmøde i Flensborg i 1935 siger han om dem: »Vi vil altid holde en plads aaben til dem, *deres rette plads* i de danske rækker i det dansk-nordiske fællesskab paa gammel dansk folkegrund.«

Bücherts profeti fra 1928 er i dag ved at gaa i opfyldelse.

Hvorfor blev Büchert dansk? Fordi der faldt som skæl fra hans øjne, da sandheden blev levende for ham, fordi han blev grebet af den danske sags retfærdighed. Saa sikker er han paa sin danskhed, at han kan sige: »Selv om man skulde finde paa at slaa mig ihjel for min danskheds skyld, saa vilde man blive nødt til at slaa mig ihjel som Dansker.«

Lige saa sikker i sin sag var Hans Brodersen, storbonden i Tarup, hvis skæbne dr. la Cour og flere andre har genfortalt efter hans egen beretning. Han var født i 1866 i Tarup i Adelby sogn. En dygtig landmand blev han; han kunde fremvise en mønsterbesætning, og hans marker gav store afgrøder. Som de fleste Sydslesvigere var han tysksindet; anset som han var blev han amtsforstander; landraaden og andre fremtrædende Tyskere i Flensborg holdt af at komme hos den livlige mand.

Saa kom afstemningstiden. Brodersen blev sagkyndig »tilforordnet« paa tysk side, og i god tro begyndte han arbejdet. Han var jo tysksindet. Hvad kendte han til sin hjemstavns fortid — den præstiske skolegang havde ikke lært ham noget.

En dag saa han et nummer af »Flensborg Avis«. Og han opdagede, at han kunde stave sig igennem det. Han fik lyst til at læse mere og fik fat paa en lille oversigt over Sønderjyllands historie. Var det propaganda, der stod i den, eller var det sandhed?

Hans interesse var vakt. I en gammel dragkiste

fandt han breve fra sine forældres unge dage. De fleste var skrevet paa dansk. Han opdagede, hvad han aldrig havde anet, at hans fader havde haft forbindelse med folk i Danmark. Han havde deltaget i Sønderjydernes besøg i København i 1861; i nogle aar havde han haft en brevveksling med sine værtsfolk i København. Hans Brodersen blev klar over, at der var noget forud for 1864, som han ikke havde haft kendskab til.

Nu blev han mere ivrig, han fik fat i flere danske værker. Men han maatte undersøge forholdene personligt, undersøgte navnene i sin hjemegn. Alle stednavnene var jo lutter danske navne. Tarup, Flensborg, navnene paa hans gaards omraade, bakker, aadrag, smaaskove. Han tog nogle store ark papir og delte dem i tre kolonner. I den midterste skrev han de plattyske ord, han brugte til daglig. Til højre skrev han de tilsvarende højtyske ord og til venstre de tilsvarende danske. I lange vinteraftener sad han og sammenlignede, og han opdagede, at mangfoldige af de ord, han troede var tyske, i virkeligheden var danske som stednavnene og personnavnene i hans egn; og hans slægt havde levet i Angel siden middelalderen.

Han kaldtes til København. I Marmorkirken hørte han, at præsten bad for »vore fraskilte brødre og søstre« i kirkebønnen til slut. Brodersen blev rasende — det var jo bespotteligt. At agitere i selve kirkebønnen! Men tjeneren paa hotellet kunde fortælle ham, at dette ikke bare var noget, som fandt sted nu i afstemningstiden; rundt om i landet havde mange præster bedt for Sønderjyllands befrielse siden 1864. Saa forstod han, at det var et udtryk for trofasthed. Den skabte forbindelse mellem det, han havde sporet paa den gamle dragkistes bund, og det, han nu selv oplevede.

Næste morgen saa han Glyptoteket. Hvad var det for en bygning? Der kom en politiofficer ridende — Brodersen mente, det gik an at spørge ham. Jo, det var en kunstsamling af den og den art, aabningstiderne kunde han læse der og der.

Da politiofficeren var redet bort, spurgte en mand, der stod ved siden af Brodersen: »Kendte De ikke rytteren?« Hvor skulde han kende ham fra — en politiofficer, høflig og opmærksom, i sig selv et tiltalende

dansk træk. »Det var kongen,« svarede den anden med et smil.

Donnerwetter! Kunde det lade sig gøre, at kongen saadan uden videre red rundt i byen. I Flensborg havde han staaet i timevis og ventet paa Kejser Wilhelms ankomst, og næppe havde han faaet øje paa ham, før han var forsvundet. »Kunde det her gaa an, saa passede det sikkert ogsaa, at Frederik VII havde svunget borgermadammerne i »Borgerforeningen« i Flensborg. Saadan var jo Danskerne, venlige, jævne som Angelboerne selv. Det var det samme folk. Han forstod, at han var dansk.

Hans opvaagnen til danskhed var hans livs store oplevelse. Det var den, der i folkelig henseende havde givet ham livet i stedet for den aandelige død, han hidtil havde troet var liv. Han fik et brev fra landraaden, hvori han blev kaldt renegat, forræder. Han lo blot — hvad betød det? »Jeg kom ikke hjem i 1920,« sagde Brodersen, »og jeg kom dog hjem. Nu lever jeg i mit folk. I det, som aldrig kan dø.«

Af mødet med sproget, fortiden, folket vaagnede Brodersens danskhed, for han havde jo hele tiden været dansk, blot ikke vidst det selv. Ja, Tyskerne kæmper en kamp mod tusinde aar, og i den har de visselig tabt.

Da afstemningen i 1920 skulde finde sted, udnævnte den internationale kommission Brodersen til landraad i den del af Flensborg amt, der faldt ind under 2. zone. Det anfægtede ham ikke, at afgørelsen gik ham imod. Han fortsatte med sin fordybelse i hjemstavns fortid. Gamle bekendte viste ham »den kolde skulder«, men Brodersen fandt hurtigt en vennekreds i den dansksindede befolkning. Hans dansk var altid en smule »gebrokkent«, men han kunde da saa meget, at han kunde skrive lejlighedsdigte paa dansk. Han gav husly til de danske møder, tillod, at en af hans gaardlænger indrettedes til forsamlings- og kirkesal, og i et mindre hus paa hans gaard voksede en lille privatskole frem.

Ogsaa som landmand havde han forbindelse med Danmark, fulgte med i den danske landbrugsliteratur og deltog i møder i Nordslesvig og var med til dyrskuerne. Det var ham en stor sorg, at hans gaard

Hans Brodersen

Lorenz Büchert

blev gjort til arvegaard efter den nye nazistiske arvegaardslov. Saa kunde han, der var ugift, ikke bestemme over, hvem der skulde have den efter ham. Forgæves søgte han ved de højeste domstole at faa ordningen omstødt.

Brodersen døde den 23. september 1935. Ved hans jordefærd sagde en af stedets danske, at han følte Brodersens død, som om en hjørnepille af huset var slaadet væk, og han udbrød: »Hjælp alle til at bevare, hvad der er skabt. Hold sammen! Paa den maade værner vi bedst om den afdødes minde.«

Det blev tunge aar efter Brodersens død. Men livet bevaredes. En smuk skolebygning rejstes i Tarup i 1938, og nu gaar næsten alle de hjemmehørende børn i Tarup i den. Fremtid gror af dyre minder.

Bücherts og Brodersens skæbner falder i traad med, hvad der er skildret i de foregaaende afsnit af denne bog. Om ægtheden i deres sindelagsskifte vil ikke een eneste nære tvivl. Og det maa ogsaa gælde for dem af bogens bidragydere, hvis sindelagsskifte har fundet sted før den sidste krig. De har oplevet onde og gode tider med deres landsmænd, deres sindelag er prøvet. Men de andre, som først kom med senere — tror man ikke paa dem? Kan de gøre for, at de af mere eller

mindre tilfældige grunde ikke havde oplevelser, der førte dem den samme vej som de andre, før lidelsernes bæger var tømt til bunds? Betegnende er det for den vanrøgt, Sydslesvig har været udsat for, at kun en trediedel af bidragyderne har formaaet at skrive deres bekendelser til Danmark paa dansk. Resten af artiklerne er af udgiveren oversat til dansk efter forfatterens tyske manuskript. Og det er betegnende, at flere af de Sydslesvigere, der taler i denne bog, nævner Dannevirke. Dette gribende mindesmærke om dansk forsvarsvilje, om vilje til at værne, hvad der er vort, har ikke haft stor militær betydning. Men det har vakt Sydslesvigere til eftertanke. Hvordan kunde en vold med et saadant navn ligge langt nede i det »tyske« Slesvig?

Motiverne til sindelagsskiftet er mange. For nogle er motiverne rent nationale, opdagelsen af, at de hører til det danske folk. For andre spiller ogsaa andre ting en rolle: opdagelsen af, at tysk styre er ensbetydende med tvang. Frihedskærlighed ligger Sydslesvigerne i blodet. De ønsker del i deres landsmænds politiske frihed. For andre er det den tyske militarisme, der har aabnet deres øjne. Hvad har Sydslesvig ikke maattet ofre paa krigens alter, i 1870/71, i 1914—18 og 1939—45? Norden betyder fred, forsaavidt nordboerne selv er herre over det. For mange har mødet med flygtningene været afgørende. Disse ulykkelige mennesker forekom Sydslesvigerne saa væsensfremmede, at de ikke vilde regnes til samme folk som flygtningene. Det skal heller ikke nægtes, at økonomiske motiver spiller en rolle for en del, som de ogsaa spillede en rolle i 1920. Men de fra 1920 holdt fast ved Danmark, da de lærte Danmark at kende. For eksempel var der i Burkal sogn i Nordslesvig i 1912 13,5 pct. danske stemmer, i 1920 55 pct., i 1939 60,2 pct. Der er heller ikke grund til at vente andet i Sydslesvig. Og der er naturligvis ogsaa mange, for hvem forskellige motiver i fællesskab har været bestemmende for deres sindelagsskifte. Men for dem alle gælder det, at sindelagsskiftet faar dem til at sætte deres børn i dansk skole. Og den, der har staaet i en dansk skole i Sydslesvig og hørt børnene efter faa maaneders skolegang her synge, læse og tale dansk,

ved, at hvis Sydslesvig faar den fornødne frihed, vil det være et dansk landskab som andre, længe før de fleste aner.

En hjemvenden til danskheden er ikke svær for en Sydslesviger. Enhver, der har været i sydslesvigske hjem, har erfaret, hvor hurtigt man som Dansker føler sig hjemme blandt Sydslesvigere, selv om de de fleste steder endnu taler tysk. Det sønderjydske sind, det sønderjydske milieu er bevaret den dag i dag. Indlevelsen i moderne dansk kultur er kun et spørgsmaal om tid. Det afgørende er allerede sket: de sydslesvigske sind har aabnet sig for Danmarks røst. Den oplysning om Danmark og om Sydslesvigs fortid, som Sydslesvigerne indsuger i disse aar, vil ikke mere kunne tages fra dem; over for den vil alle tyske forvrængninger være magtesløse.

De, der har skrevet i denne bog, er ikke enere. Der kunde skaffes skildringer af lignende art fra tusinder af deres landsmænd. Den sydslesvigske danskhed er som en blomst i knop. Faar den lys og varme, vil den snart helt folde sig ud. Men formørkes himlen og standser de livgivende kilder, faar ukrudtet lov til at brede sig uhæmmet, da vil den tørre ind og visne for aldrig mere at vaagne op til liv.

Maatte denne bog bidrage til at aabne øjnene paa alle danske, saa de indser, at det liv, der nu spirer i Sydslesvig, maa der værnes om. Danskhed betyder for Sydslesvigerne, at de kan danne sig en livsanskuelse, der bygger paa sandhed i stedet for som før paa tysk løgn og forvanskning, danskhed betyder for dem, at deres kultur kommer i samklang med deres natur, saa de bliver friere, stærkere og lykkeligere mennesker. Og skulde det vise sig, at betingelsen for at redde Sydslesvig fra undertrykkelse, fra kvælningsdøden i flygtningestrømmen, fra undergang, er, at Danmark paatager sig ansvaret for Sydslesvig paa en eller anden maade, maatte da alle Danske staa rede dertil i danskhedens, i friheden og menneskelighedens navn.

Sønderborg, i juli 1947.

V. Petersen

SYDSLESVIGSKE SKÆBNER

29 Sydslesvigere skildrer i denne bog deres sindelagsskifte. Den ene af dem blev allerede for 40 aar siden klar over, at han hørte til i den danske lejr. Af de øvrige vaagnede otte til danskhed i tiden mellem krigene, medens de andre først efter Tysklands sammenbrud blev klar over, hvor de hørte hjemme.

Det er ikke professionelle skribenter, der har skrevet bogens artikler — det er gaardejere, lærere, funktionærer, arbejdere, forretningsfolk, næsten alle erhverv i den sydslesvigske befolkning er repræsenteret. Aabent og ærligt har de skrevet deres bekendelse til Danmark, mange har maattet kæmpe sig gennem tvivl og anfægtelser, før de kom til klarhed over deres standpunkt.

Bogens forfattere er ikke enere. Skildringer af denne art kunde skrives af tusinder af deres landsmænd, som har den samme overbevisning: at Sydslesvigs fremtid og lykke afhænger af, om det lykkes at bane vejen for Sydslesvigs genforening med Danmark.

I maanedstidningen »*Sydslesvig*« vil lignende skildringer, som ikke har fundet plads i bogen, blive offentliggjort.

